

Voruta

Nr. 12 (678)

2009 m. birželio 20 d.

Lietuvos istorijos laikraštis

ISSN 1392-0677

Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

9

Vytautas ČESNULIS

Trakų
vikaras
Petras
Velička

„Vorutos“ skaitytojų dėmesiui

Lietuvos paštuose priimama laikraščio „Voruta“ prenumerata 2009 metams.

Galima „Vorutą“ užsiprenumeruoti ir internetu, adresu: www.post.lt

Prenumeratos kaina:

1 mėn.	3,00 Lt
3 mėn.	9,00 Lt
6 mėn.	18,00 Lt

Taip pat galima užsiprenumeruoti ir elektroninį laikraščio „Voruta“ variantą. Reikia atsiųsti prašymą į „Vorutos“ redakciją el. paštu, adresu: vorutosfondas@voruta.lt.

Laikraštis bus išsiųstas el. paštu nurodytu adresu. Kaina kaip ir prenumeratos pašte.

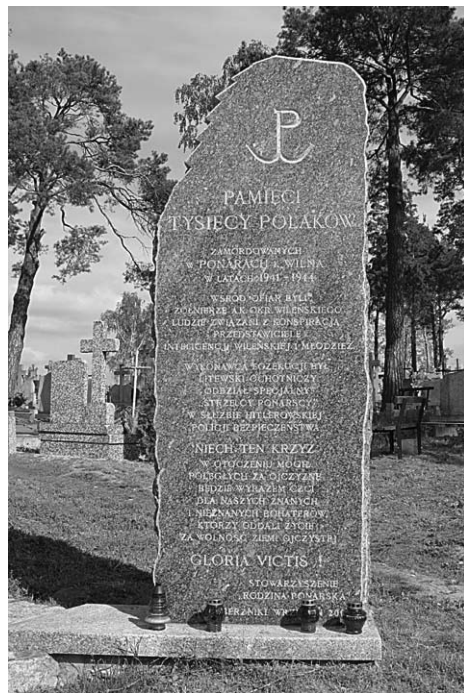
„Vorutos“ administracija

Lietuvos ir Lenkijos parlamentarų asamblėja Vilniuje

Lietuvos Respublikos Seimo nario Česlovo JURŠENO pasisakymas

„Lietuvos lenkų visuomenėje esminį laimėjimą turi švietimas jų kalba. Valstybė užtikrina, kad visoms klasėms vadovėliai būtų lenkų kalba, o kaip yra Lenkijoje? Iki kelintos klasės, gerbiamieji kolegos, yra vadovėliai lietuvių kalba? Va štai jums jau pirmas pavyzdys, kad kažkaip čia „nesusigrajina“ sutarties straipsniai ir kalbos apie tai, kad viskas nuostabiai vykdoma. Nėra taip, vadinasi, nepadaryta. Lietuvių Lenkijoje yra tiek mažai, tai išleisti tuos vadovėlius arba išversti mūsiškius, pridėjus šiek tiek lenkiškų pinigų, ar tai problema? Aš labai atsiprašau, čia yra skirtumas. Lenkų visuomenės Lietuvoje yra labai daug ir, žinoma, aprūpint visus vadovėliais daug kainuoja, o lietuvių Lenkijoje yra visai nedaug ir jeigu jais tinkamai nepasirūpinama, tai aš tada galėčiau taip pasakyti, kad mano kolega yra labai drąsus vyras, jeigu jis šitai sako girdint Lenkijos lietuvių atstovams, kurie čia yra. Bet čia dar ne viskas. 18 ir 23 straipsnis kalba apie tai, kad susitariančios šalys ypač globoja esančias jų teritorijoje kultūrinės vietas, vertybes ir kapines. Kiekviena iš susitariančių šalių išpareigoja saugoti bei suteikti teisinę apsaugą, prižiūrėti, remiantis tarptautine teise ir religiniais papročiais, karines ir civilines kapines.

Nukelta į 5 p.

Paminklas tūkstančiams 1941–1944 metais Paneriuose prie Vilniaus nužudytų lenkų atminti. Tarp aukų buvo AK Vilniaus apygardos kariai, žmonės, susiję su konspiracija, Vilniaus inteligentijos atstovai ir jaunimas. Egzekuciją vykdė specialūs lietuvių savanorių būrys „Panerių šauliai“, tarnavęs hitlerinei saugumo policijai. Tebūnie šis kryžius žuvusiųjų už Tėvynę kapų apsuptyje pagarbos ženklas žinomiems ir nežinomiems didvyriams, paaukojusiems savo gyvybę už Tėvynės laisvę. Gloria victis! Draugija „Panerių šeima“. Berznykas, 2007 (nesimato – vert. past.) rugsėjis

Europarlamento rinkimai 2009

Pamąstymai apie Europarlamento rinkimus Lietuvoje

Gediminas Paviržis

Europos Sąjungos Parlamentų rezultatų aptarimas, komentarai ir dėl jų kilusi polemika dar ilgai tęsis. Viena iš priežasčių – rekordiška m e n k a s rinkėjų aktyvumas. Bandydami suvokti to priežastis, politikos apžvalgininkai akcentuoja politinės reklamos ydas, žmonių nusivylimą pastarojo meto įvykiais ekonominiame ir politiniame gyvenime. Kaip ten bebūtų, devynioms partijoms Europos Parlamento (EP) rinkimai baigėsi nesėkmingai ir nei vieno mandato negavusios politinės jėgos jau skaičiuoja kelias dešimtis siekiančius nuostolius.

„Vorutos“ laikraštis apie pasibaičiusius rinkimus paprašė pakomentuoti ES Regionų komiteto pirmininko pavaduotoją, Vilniaus rajono savivaldybės tarybos narį Gediminą PAVIRŽĮ.

Į Europos Parlamentą (toliau - EP) Lietuva rinko tik 12 atstovų. Ar bus girdimas jų balsas tokia gausiame ir daugiatautiniame Parlamente?

Taip, bus girdimas, jei jie bus aktyvūs, jei ne tik domėsis tuo, ką siūlo kiti, bet imsis savo iniciatyvos teisėkūroje. Kaip žinote, EP pagrindinis darbas komitetuose ir frakcijose. Mūsų europarlamentarai atstovauja įvairioms partijoms, tačiau kiekvienas EP ras savo atitikmenį. Antai, Tėvynės Sąjunga – Lietuvos krikščionys demokratai dirbs EPP (Europos liaudies partija), socialdemokratai – PES (Europos socialistų partija), liberalai turi savą frakciją, kiti taip pat neliks našlaičiais. Svarstomi klausimai svarbūs visai Europai, tad per tą prizmę žiūrėdami, mes galime tikėtis ir savų problemų sprendimų, ypač, jei mūsų išrinktieji nebus pasyvūs stebėtojai. Kita vertus, neabejoju, kad mūsų atstovai bus vieningi svarstydami ir priimdami sprendimus energetikos, aplinkos apsaugos, Baltijos jūros šalių, Rytų partnerystės plėtros ir kitais svarbiais mūsų šaliai klausimais.

Nukelta į 10 p.

Apie moterų pavardes

Akad. prof. habil. dr. Zigmas ZINKEVIČIUS, Vilnius

Akad. Zigmas Zinkevičius

Pastaruoju metu teko daug ištraukti į lietuvių vardų ir pavardžių istorijos tyrimą. Parašiau knygą *Lietuvių asmenvardžiai*, kuri turėtų pasirodyti jau šiais metais. Įvairūs asmenys manęs dažnai teiraujasi, kaip žiūriu į neva moderniškas moterų pavardes *Žvirblis* ir *Žvirblė* vietoj *Žvirblytė* ir *Žvirblienė*. Iš anksto pasakysiu, kad su mažomis išimtimis – neigiamai. Ir štai dėl ko.

Iš senų laikų lietuviai paveldėjo aiškiai ir labai patogią asmens įvardijimo sistemą. Žmogaus, kurio pavardė *Žvirblis*, dukterį vadindavo *Žvirblytė*, su mažybine priesaga, nes juk tai - mažas žmogus, dar vaikas. Vietoj priesagos *-ytė* tam tikrais atvejais dėdavo *-aitė*, *-ūtė*, *-ikė* ir kt. priesagas, kurių pirmąją reikšmę taip pat buvo mažybinių. Suaugusi *Žvirblytė* virsdavo *Žvirblė*. Taip vietomis pasakoma ir dabar.

Tačiau plačiai tokia vartoseną neįsigaliojo, nes forma *Žvirblė* ilgainiui gavo senmergės reikšmę.

Kai *Žvirblytė* (*Žvirblė*) ištekėdavo, ji gaudavo vyro pavardę su priesaga *-ienė* (vietomis *-uvenė*), taigi už Karvelio ištekėjusi virsdavo *Karvelienė*. Jos nevadindavo *Karvelė*, nes nebereikėjo nurodyti moters subrendimo, juk tai jau ištekėjusi moteris, taigi žmona. Pasakydavo *Karvelė* (su *-ė* iš vyro pavardės!) tik pašaipiai, paprastai, jeigu moteris būdavo laisvo elgesio, kaip liaudis sakydavo, paleistuvė. Taip ir dabar vietomis tebesakoma.

Analogiškai būdavo daroma ir su vyriškomis pavardėmis. *Žvirblis* sūnų vadindavo *Žvirblytis* (*Žvirblaitis* ar *pan.*), o kiek ūgtelėjusi – daug kur Lietuvoje – *Žvirbliukas*. Vedęs sūnus gaudavo tėvo pavardės formą (taigi *Žvirblis*), nes nuo tos formos turėjo būti daromas vaikų įvardijimas. Pas mus, kaip ir daugelyje pasaulio kraštų, yra vyriškoji (ne moteriškoji) palikuonių įvardijimo linija.

Kartais išgirstame, kad moterys ima vartoti vyriškąją pavardės formą, pvz.,

Nukelta į 16 p.

Laiškas redakcijai

Apleistas Karaliaučiaus kraštas

Vytas TAMOŠIŪNAS, Klaipėda

Kaip ir kiekvienais metais, taip ir šimet balandžio viduryje kraštotyriniais tikslais keletą dienų teko pasidairyti po rytinę kaimyninės Karaliaučiaus srities pusę. Stengiamės nuvykti ten anksčiau, kol neišbuoja medžių lapija, nes ji labai maskuoja įvairias apžėlusias istorines architektūrines griuvenas, piliakalnius bei pan. objektus ir trukdo juos fotografuoti. Kelionėje naudojam įvairius žemėlapius arba jų kopijas. Gaila, kad net turistams skirtuose žemėlapiuose pažymėti toli gražu ne visi krašte esantys piliakalniai, o jei ir pažymėti, tai labai salyginai, piliakalnis būna gerokai nutolęs nuo savo tikros vietos natūroje. Kalbu apie 1993 m. Lietuvoje išleistą vien vokiečių kalba turistams skirtą Karaliaučiaus krašto žemėlapi. Manau, kad atėjo laikas išleisti naują turistams skirtą Karaliaučiaus krašto žemėlapi su tiksliai nurodytą vietų nuorodom ir lietuviškai, nes vokiečiai turi išleisti šalia senų karinių ir visą eilę pan. pobūdžio to krašto žemėlapių. Kalbu apie piliakalnius ir pan. objektus dėl to, kad juos rasti Karaliaučiaus krašte būna nelengva, nes link jų nėra jokių nuorodų, jų buvimo vietų nelabai žino ir vietos gyventojai, prie jų tenka brautis per šunkelius, brūzgynus, upelius ir raguvus.

Lankydamiesi Tolminkiemyje, užtikome vargšą vien plika grandine be diržo pririštą prie ūkinio namelio šunelį, kurio būdelės stogas visas sulaužytas. Liūdnas vaizdas. Viena mūsų grupės dalyvė iš gailėsčio atrišo tą šunelį, ir jis ėmė džiaugsmingai lakstyti apie mus. Suprantu, kad kai kam tokia mūsų geradarystė šuniui galėjo nepatikti ir pan., bet šiaip ar taip norėtusi, kad nors greta mūsų klasiko K. Donelaičio memorialo būtų šiočia tokia tvarka, o ne anarchija, kurios apraiškų tam krašte galima apščiai prisiziūrėti. Čia retai bematysi kur neišdegintos žolės, krūmynų ar miško plotelių, nes daug kur nuo horizonto iki horizonto degė žolynai

arba jau buvo išdege. Vaizdas toks, kad čia vyksta baisus pasaulinis karas ar pan. kataklizmas.

Pernai teko lankytis buv. Eitkūnuose (dab. Černyševskoje) ir apžiūrėti labai vaizdingas buv. bažnyčios sienas, bokštus ir dar esantį kupolo skliautą. Šimet joje apsilankius radome, kad iš vidaus bažnyčia smarkiai pradėta ardyti, ką rodė nuardytas prieangio pertvaras ir sukrautos į krūvas plytos. Tai kokia čia kultūros ir istorijos paminklų „apsauga“.

Buv. Georgenburgo (Jurbarko) pilies didelė dalis stogo prieš tris savaites nudegė, čia gyvenę vargani gyventojai iškeldinti ir pilis palikta tikrai pražūčiai, be elementarios priežiūros. Jos rūsyje jau du metai bėga vanduo iš nesutvarkytų vandentiekio vamzdžių. Kiek anksčiau čia buvo slogus vaizdas, o dabar tai čia - tikras siaubo filmas. Tokių sukrečiančių savo baisiu apsileidimu ir neūkiškumu vaizdų toje srityje galima išvysti dar daugelyje vietų. Štai ir vykstant per rusų muitinę, buvom nepraleisti su savo turimom maisto atsargom keletui dienų. Teko didelės dalies maisto davinio atsisakyti, kurį sudėjom kabinon vienam lietuvių vairuotojui, grįžtančiam iš srities į Lietuvą. Anksčiau niekas prie maisto nesikabinėdavo. O mūsų žiniasklaida galėjo informuoti Lietuvos žmones, kad dabar vykstantiems į Karaliaučiaus sritį negalima vežtis nei duonos, nei dešros, nei konservų ir pan.

Slogus vaizdas, skauda širdį žiūrint į tokį barbarizmą, kuris vyksta dvidešimt pirmame amžiuje vidury Europos, kai čia dar daug kur tebegyvuoja Stalino laikų paniekos vakarų kraštų istoriniam palikimui. Kodėl Europos Sąjungos atitinkamos tarnybos nesiima vienaip ar kitaip sankcionuoti Rusijos Vyriausybės ar kitų atitinkamų tarnybų dėl neleistino elgesio su vokiečių ir lietuvių tautų istoriniu palikimu?

Autoriaus nuotr.*Eitkūnų buvusios bažnyčios didingas siluetas**Buvusi Lazdynų evangelikų liuteronų bažnyčia. Tokio pat stiliaus prieškaryje Klaipėdoje buvo katalikų bažnyčia**Vaizdas iš nudegusios buvusios Georgenburgo pilies pastogės (Majovka)**Buvusios Georgenburgo pilies vaizdas po šių metų kovo mėn. vykusio gaisro**Pirmojo Pasaulinio karo karių kapinės buv. Lazdynuose. Vienose kapinėse palaidoti buvę priešai – vokiečiai ir rusų kariai. Vokiečių pusėje stovi katalikų-evangelikų kryžius, o rusų pusėje – stačiatikių (pravoslavų)*

Kretingoje – vargonų meistrystės brangakmenis

Viktorija VAŠKYTĖ, Klaipėda

Krzysztof Urbaniak (Štutgartas/Vokietija) pristatė pranešimą tema „Išlikę XVIII a. vargonai buvusioje Rytų bei Vakarų Prūsijoje – dabartinės situacijos apžvalga“

Rimtosios muzikos gerbėjus, atlikėjus bei mokslininkus Kretingoje sutelkė retas renginys, kuriuo stengiasi atgaivinti susidomėjimą vienu seniausių pasaulio instrumentų – vargonais.

Tarptautiniame simpoziume „Karaliaučiaus vargonų meistrystės menas XVIII–XIX a.“ kalbėta ne tik apie senąją vargonų tradiciją, garsiausius meistrus ir nykstantį paveldą, bet ir žengti pirmieji žingsniai Kretingos liuteronų bažnyčios vargonų gelbėjimo misijoje.

Pasak Lietuvos evangeliškos bažnytinės muzikos sandraugos (LEBMS) pirmininkės Lauros Matuzaitės-Kairienės, suvažiavimo idėjos užuomazgos atsirado dar pernai, organizuojant vargonų muzikai skirtą seminarą:

Į jį pasikvietėme vargonų meistrą Rimantą Gučą, o šis papasakojo būtent apie Kretingos liuteronų bažnyčios vargonus, kadangi šis instrumentas yra be galo svarbus savo istorine verte, - sakė L. Matuzaitė-Kairienė.

Simpoziumo ašimi tapusius vargonus 1785 m. žymus Karaliaučiaus meistras Johanas Proisas (Johann Preuß) sukūrė Verdainės (dab. Šilutės miesto dalis) bažnyčiai. 1827 m. vargonai buvo perkelti į Kretingalės bažnyčią, 1899 m. – į Kretingos bažnyčią, vėliau dar keletą kartų

remontuoti ir padidinti - pridėtas antras manualas ir pedalai su savarankiškais vamzdynais. Nors instrumentas pakeitė ne vienus namus ir savamoksliai remontuojant jam buvo daroma žala, vargonuose išsaugota beveik autentiška mechanika, oro skirstymo dėžės ir vamzdynas.

Dauguma J. Proiso instrumentų buvo pastatyta Rytprūsioje, tačiau kartu su bažnyčiomis sunaikinti Antrojo pasaulinio karo metu, todėl šiandien Kretingos evangelikų liuteronų bažnyčios vėlyvojo baroko vargonai yra paskutinis iki šių dienų išlikęs J. Proiso instrumentas.

Ypatinga šių vargonų istorinė reikšmė paskatino organizuoti simpoziumą ir kalbėtis apie taip reikalingą instrumento restauravimą. Kretingos vargonų būklė labai prasta, grojimo galimybės ribotos. Parapijiniam naudojimui jo, žinoma, pakanka, tačiau, jeigu juos restauruotume, vargonai trauktų visos Europos vargonininkų dėmesį, o Kretinga taptų nauja erdve vargonų muzikos koncertams, - įsitikinusi LEBMS pirmininkė.

Organizatoriai neneigia, jog ši simpoziumą galima vadinti savotiška Kretingos evangelikų liuteronų bažnyčios vargonų gelbėjimo misija, tačiau taip pat pripažįsta, jog ja, kaip bebūtų keista, labiausiai susidomėję užsieniečiai.

– Ypatingo dėmesio sulaukėme iš Pabaltijo žmonių, atvykusių iš Latvijos, Estijos, Švedijos, taip pat - Baltijos vargonų centro (BOC) Vokietijoje, su jo pirmininku Martin Rost priešakyje. Jei prireiks, šie žmonės pasiryžę ieškoti ir finansinės paramos, - apie pirmuosius žingsnius vargonų gaivinimo kelyje kalbėjo LEBMS pirmininkė.

Baltijos vargonų centro vadovo M. Rost žodžiais, Kretingos evangelikų liuteronų bažnyčios vargonai yra labai didelė brangenybė vargonų meistrystės istorijoje ir ją privaloma išlaikyti.

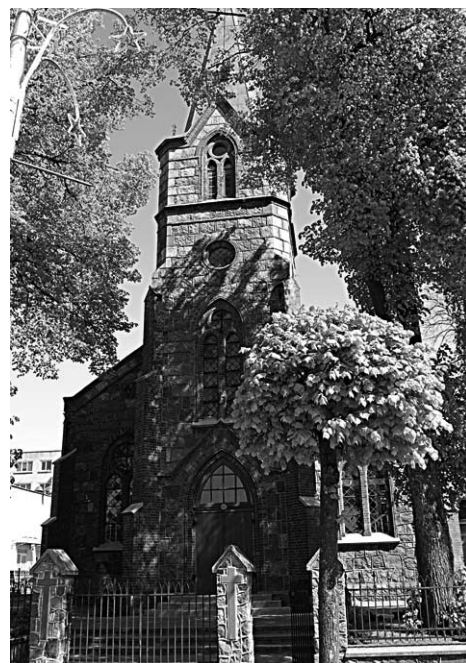
– Atvykome čia pasisemti žinių, pasidalinti jomis. Tikimės, kad šis simpoziumas padės mums restauruoti, atnaujinti Kretingos vargonus, prisiminti senąją tradiciją. Simpoziumu norime parodyti, kaip labai ši vargonų restauracija yra reikalinga, - sakė M. Rost.

Pasak organizatorių, simpoziumu siekta profesionaliai paruošti vargonų restauraciją, skatinti branginti šį instrumentą bei supažindinti su naujausiais moksliniais Karaliaučiaus vargonų gamybos tradicijų bei išlikusių instrumentų tyrimais ir jų išvadomis – visa tai trijų dienų simpoziume pristatė žymūs vargonų ekspertai iš Lietuvos, Švedijos, Latvijos, Vokietijos bei Lenkijos. Koncertinėse ir pažintinėse kelionėse pristatyti vertingi vargonai, atspindintys Karaliaučiaus vargonų statybos raidą nuo XVII iki XX a. pr. ir kt. Tiesa, kol kas, L. Matuzaitės-Kairienės žodžiais, tenka tik apgailestauti, jog dauguma

tautiečių neižvelgia platesnių vargonų panaudojimo galimybių. O ir adekvataus susidomėjimo simpoziumu nesulaukta.

– Lietuviams vargonų užtenka parapijiniam gyvenimui, pamaldoms. Galbūt prie vargonų muzikos koncertų mes nesame priaugę. Populiarioji muzika visuomenėje užgožia kultūrą, ir tai, kas iš tiesų vertinga, nėra taip vertinama, - sakė L. Matuzaitė-Kairienė, žadėdama naujus žygius už vargonų muziką.

Autorės nuotr.

Kretingos evangelikų liuteronų bažnyčia

Kretingos evangelikų liuteronų bažnyčios vargonai yra paskutinis išlikęs vargonų meistro J. Proiso instrumentas

Rytprūsių mistika – kur velnias linki labos nakties

Viktorija VAŠKYTĖ, Klaipėda

Anot dr. J. Genio, istorinė prasme itin vertingi albume pateikti autoriaus prierašai, pažymintys, kokiame stovyje yra tapyti objektai, kada jie nugriauti

Rytų Prūsija – kraštas, turintis kone magišką savybę įtraukti menininkų mintis ir ilgam išikurti jų galvose. Ir nesvarbu, kam panaudojama Rytprūsių mistika, kartumas ar beprotnamio spalvų žavesys, rezultatas visada atsiduoda nostalgija.

Būtent nostalgija, kurios Romanas

Borisovas net nebando slėpti, kalba autoriaus lūpomis sunkiasi iš jo naujojo akvarelių albumo „Rytprūsių mistika“, Klaipėdos publikai pristatyto gegužės 26 d. jaukioje, smuiko muzika dabintoje Gerlacho palėpėje.

„Kartais gailiuosi, kad negimiau

truputį anksčiau, prieš 15–20 metų, tuomet būčiau galėjęs pasivaikščioti po Karaliaučių 1945-aisiais“, - sako R. Borisovas ir prisimena matytas to meto nuotraukas, atvirukus, kurių ne vienas paties dailininko pertapytas.

Pasakaitės iš rūsio

Pasak akvarelių albumo pristatyme žodį tarusio Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus vadovo dr. Jono Genio, mes jau nebesuformuojame savyje kitokios Prūsijos nei šitokią – griūvančią, nykstančią.

„Manau, kad šis leidinys yra paminklas išeinančiai, žūstančiai senajai Prūsijos kultūrai. Kaip istorikas įžiūriu čia dar vieną reikšmę. Kas būtų su problematine Žemutine pilimi, jeigu ne dailininkas R. Smuglevičius? Akvarelė gali būti ir istorinė medžiaga, šaltinis istorikams,“ - sakė J. Genys, pavadindamas R. Borisovo akvareles dokumentinėmis.

Neseniai iš Vilniaus į uostamiestį persikėlusio R. Borisovo akvarelės – tai nebylūs pasakojimai apie susprogdintas Rytų Prūsijos bažnyčias, vienišas lemputes skylėtuose negyvenamuose

namuose, dvarus, kurių akliai tamsiuose rūsiuose auginamos kiaulės, menėse ganomos vištos.

Kiekviena akvarelė turi savo keistenybių istoriją, ir jas R. Borisovas, pažįstantis Karaliaučiaus kraštą kiurais, galėtų pasakoti ištisas valandas.

Dailininkas siūlo įsivaizduoti miestelį, jame – bažnyčią su prieš penkiolika metų nugriuvusiu stogu, aptrupėjusiu bokštu, stebuklingai išsilaikiusi arka. Už kelių metrų stovi autobusų stotis, kurioje stoviniuoja žmonės. Žengi kelis žingsnius į bažnyčios vidų – žolė iki kelių ir padvėsusi karvė kojomis į viršų.

Albumo viršelyje įsikūrusi pilaitė taip pat turi savo „pasaką“. Iš pradžių joje nakvodavo riteriai, keliaudami iš vienos didelės pilies į kitą. Vėliau pakankamai gerai išsilaikiusiame statinyje buvo gyventa, po to sekė dvi dešimtys metų vienvietės. Visai neseniai pradėti remonto darbai iš pilaitės vidaus iškraptė kelis šimtus sunkvežimių šiukšlių...

Kankinių stebėtojas

Pasak dailininko, akvarelėse atsidūrę

Nukelta į 4 p.

Atvirumo ir laisvės tradicija

Aušra KALINAUSKIENĖ, Vilnius

Klausydamas „Kūlgrindos“ „Giesmių Gediminui“ gali nusikelti prieš 1000 metų, kai viskas buvo darnioje jungtyje

Gražų gegužės vakarą (2009 05 18) Vilniaus rotušėje įvyko Jono Trinkūno knygos „Lietuvių senosios religijos kelias“ ir naujo ansamblio „Kūlgrinda“ kompaktinio disko „Giesmės Gediminui“ sutiktuvs. Tarp susirinkusiųjų – tie, kurie buvo prie Romuvos ištakų, mokslininkai, visuomenės ir politikos veikėjai. Apie leidinį, kuris svarbus visiems, siekiantiems kuo giliau pažinti savo praeitį, šiltai kalbėjo Vydūno draugijos pirmininkas dr. Vacys Bagdonavičius, prof. Jonas Balčius, prof. dr. R. Romualdas Grigas, filosofas Dainius Razauskas. Pavasario gėlių puokštę už jos naujas giesmes „Kūlgrindai“ įteikti skubėjo ir Seimo narys Gintaras Songaila, kuris mato didelę prasmę puoselėjant tautinę samonę, lietuviybę ir senąsias tradicijas.

Apie knygą „Lietuvių senosios religijos kelias“ kalbėjusieji vakaro dalyviai pasakė tiek daug gražių žodžių, kad vargu ant tos jaučios odos pavyktų visus išguldėti. Manau, kad kiekviena knyga, kiekvienas darbas, kuriame bandoma įminti praeities kartų paliktus ženklus, yra vertintinas ir godotinas. Ypač, jeigu tie ženklai, kaip kadaise yra išsitaręs prof. archeologas V. Žulkus - tik kadaise buvusių

gyvenimų sielos. Taip jis apibūdino radinius, su kuriais archeologams tenka susidurti, kai peržengiama į vadinamuosius pagoniškuosius amžius. Viskas, ką archeologai gali iš tų laikų surasti, dažniausiai yra medinių statinių ar stulpų - kad ir paleoastronominė šventykla ant Birutės kalno Palangoje - žemėje palikti šešėliai. Štai tada prireikia ypatingų išvalgų, kad būtų galima spėti, vėliau hipotezes patvirtinti ir daryti išvadas.

Tas pat pasakytina ir apie žodinį bei nematerialųjį paveldą. Vieninteliai „gyvi“ anų dienų liudininkai – senosios, deja, ne visada iššifruotos tautos sutartinės bei dainos, kurių prasmės dar nėra galutinai įmintos.

Tuo tarpu rašytiniai šaltiniai – šališki svetimtaučių, dažniausiai į Lietuvą žengusių toli gražu ne su pačiais geriausiais tikslais, aprašymai jų kronikose. Tačiau ir už tai ačiū: jose palikti įrašai apie mūsų papročius, tikėjimus ir dievus. Na, o jau atskirti pelus nuo grūdų – dabartinei kartai vis dar tebeišliekantis uždavinys.

Nežinau, ar atsitiktinumas, ar knygos sutiktuvėms priskirtinas dalykas – maždaug tuo metu, kai iš spaustuvės buvo atsiimtas knygos tiražas, pasirodė

Tomo Bartkaus straipsnis „Katalikų švietėjai ir Romuva“, kuriame autorius nurodo šiandien Lietuvoje vyraujančios katalikiškos pakraipos tarpukario Lietuvos autorius ir istorikus, kada nors rašiusius apie lietuvių tikėjimą, buvusį prieš įvedant katalikybę. Straipsnyje akcentuojama, kad apie senąjį tikėjimą kalbėta su pagarba, pabrėžiant jo svarbą tautos kultūros vystymuisi, daromos išvados, o Z. Ivinskis darė išvadą, jog senojo tikėjimo šalininkas kunigaikštis Gediminas kūręs valstybę, kuri norėtų sugyventi ir su krikščionimis.

Kaip liudija Romuvos nueitas kelias, Nepriklausomos Lietuvos šviesuolių skelbtos santarvės idėjos dar turi palaukti. Buvome liudininkais, kiek daug reikėjo pastangų, kad būtų buvusi juridškai kaip religinė konfesija įteisinta senovės baltų religinė Romuvos bendrija. Ne paslaptis, kad ir dabar netrūksta skeptiškai į šią bendruomenę žvelgiančių. Tuo tarpu patys romuviečiai deklaruoja senojo baltų tikėjimo tąsą. Tikėjimo, kuris visada sudarė tautos dvasinį pagrindą ir kurio ženklai, nepaisant svetimų tiesų skleidimo, išliko dėl laiko ir istorinių aplinkybių pakitusiuose papročiuose, kalendorinėse apeigose. „Kadangi sunaikinti senojo tikėjimo, slypinčio liaudies papročiuose ir folklore, nesisekė ir buvo neįmanoma, krikščionybės idėjomis ir simboliams teko derintis prie vietos tradicijų“, - tvirtina knygos „Lietuvių senosios religijos kelias“ autorius.

J. Trinkūno knyga – tai tarsi dar vienas – žingsnelis į praeities slėpinių įminimą. Nepaisant to, kad šviesaus atminimo Gintaras Beresnevičius esąs išsitaręs, jog žinių yra nepakankamai, kad būtų galima rekonstruoti senąjį tikėjimą, kalbėjusieji reiškė viltį, jog tai gali įvykti ir to linkėj.

Kas yra gamta, kas yra daina, darna, kas yra ta stipri dvasinė mūsų tautos kultūra ir kur jos ištakos? – klausia autorius ir veda skaitytoją Lietuvos istorijos keliais, stengiasi išžvelgti, kokią įtaką valstybės kūrimuisi, o vėliau ir jos vystymuisi, dvasingumo išsaugojimui ir puoselėjimui

darė senoji religija. Ir kodėl tradicinėms, prigimtiniėms bočių vertybėms ištikimas liko paprastas išmintingas kaimo žmogus? Kodėl būtent jis išsaugojo tautos atmintį, jos atšvaitus?

Naujosios knygos autoriaus bendramokslis ir bendramintis prof. Romualdas Grigas atskleidė keletą mažiau žinomų knygos autoriaus gyvenimo faktų: J. Trinkūno tėvas 1941 m. buvo vokiečių sušaudytas, o jis pats kartu su bendramoksliais po Vengrijos įvykių studijų metais bandė kurti bendrą estų, latvių ir lietuvių judėjimą...

O šešiasdešimtaisiais pradėtos švęsti Rasos? Ar tai nebuvo savasties paieškų tąsa?

Bet, sakysite, kam to bereikia šiandieną, kai gyvename laisvoje ir nepriklausomoje Lietuvoje. Tarsi nujausdamas galimą tokią abejonę, prof. R. Grigas pastebėjo, kad mūsų valstybės politikai iš savo žargono yra išbraukę lietuvių. Anot jų, yra „Lietuvos žmogus“. „Ar nėra vykdoma kadaise vykdyta politika?“ - klausė mokslininkas ir priminė, kaip sovietų ideologas Suslovas deklaravo „Lietuvą be lietuvių“. „Po kelių dešimčių metų gali taip atsitikti, nes nebėra šaknų“, - dalijosi nelinksmomis išvalgomis profesorius. – „O kad taip nenutiktų, ši knyga turėtų tapti staline politiko, pedagogo ir moksleivio knyga“.

Pats autorius, kalbėdamas apie tai, kaip gimė knyga, džiaugėsi, kad yra išleisti N. Vėliaus, G. Beresnevičiaus ir kitų mokslininkų darbai, kuriais galima remtis, kad tapo prieinami tarpukario Lietuvos mąstytojų kūriniai. Ir pripažino, kad tautos kūryboje, jos sakmėse ir mitologijoje ieško tautos dorovinių nuostatų, kurios sudarė bei sudaro visa ko pagrindą.

Apgailestauju, bet negaliu nepastebėti, kad knygoje yra palikta kalbos ir gramatikos klaidų, kurios, manau, kitame leidime bus visos „išgaudytos“. Ar toks bus? Priklausys nuo Jūsų, gerbiamasis skaitytojai.

Kodėl nerašau apie „Giesmes Gediminui“?

Jų reikia klausyti, jas reikia giedoti. Smagiai, su ugnele, kad suklustų ne vien Vilniaus bonios...

Liberto Klimkos nuotr.

Rytprūsių mistika – kur velnias linki labos nakties

Viktorija VAŠKYTĖ, Klaipėda

Atkelta iš 3 p.

Prūsijos architektūros paminklai savaime nėra kažkuo ypatingi ar išskirtiniai - paprastos kaimo bažnytelės, statytos paprastų žmonių rankomis, tarnavusios šimtmečius. Štai tada atėjo „barbarai“.

„Bažnyčia Karaliaučiaus srityje nebuvo traktuojama kaip statinys, greičiau – kaip plytų sandėlis, iš kurio galima lengvai pasiskolinti statybinės medžiagos savo reikmėms. Bažnyčios paskirtis tiesiog nebuvo žinoma, - pasakoja R. Borisovas. - Ir iš kur galėjo žinoti? Suvažinę iš visos sąjungos platybių, atvaryti kaip avių banda ir įsakyti gyventi čia“.

Iki 1991 metų Kaliningrado srityje nebuvo nė vienos bažnyčios ar cerkvės. Absoliutaus ateizmo teritorija. Pasak R. Borisovo, pirma lietuvių katalikų parapija atsirado pačiame Kaliningrade. Aplinkiniai žmonės ir toliau gyveno ateistinėje erdvėje.

Taigi, kaip neišskirtiniai griūvantys objektai tampa tokiais? R. Borisovas Rytų Prūsijos statinius lygina su kankiniais, o kančia visais laikais buvo savotiškai patraukli.

„Daug metų su šiais statiniais elgiamasi nederamai, jie tapo kankiniais, subjektais, kaip ir kankinami žmonės. Tuo jie idomūs“, - sakė dailininkas.

Galbūt dėl tos pačios priežasties

R. Borisovas vis grįžta prie savo akvarelių herojų – skirtingais metų laikais, kitame apšvietime, tam, kad būtų pastebėta kiekviena besikeičiančio pastato „raukšlė“.

Gyvenimas peržengus ribą

Dailininko žodžiais, Rytprūsiai, o tiksliau Kaliningrado sritį, geriausiai apibūdina vieno lenkų istoriko pasakytą žodžiai – tai vieta, kur velnias sako labanakt.

„Tai tarsi naktis, per kurią gali įvykti bet kas. Šioje srityje yra tokių vietų, kur žmonės ir tave reaguoja taip, lyg nežinotų, kad karas pasibaigė jau prieš šešiasdešimt metų. Vokiečių kalba veikia lyg elektros šokas – tu automatiškai tampi žmogumi iš kitos stovyklos“, – savo išpūdžiais dalinasi R. Borisovas.

Visai kitokiomis nuotakomis spalvinama lenkiška Rytprūsijų teritorija, kur bažnyčios iš pat pradžių buvo atiduotos bažnyčiai, ir gyvenimas, anot R. Borisovo, čia niekada nebuvo už proto ribų.

„Aš esu parašęs keletą straipsnių apie tai, kad dar sovietų laikais, keliaujant į Rytprūsiai, tavo jachta ar automobilis virsdavo laiko mašina, iš dabarties perkeliančia į nesuvokiamo laiko plotmę“, - prisiminė R. Borisovas.

Gal todėl dailininkas dažnai likdavo nesuprastas – daugelis Rytprūsijuose matydavo tik purvą ir nieko daugiau.

„Jeigu iki kokios bažnytelės ar pilies

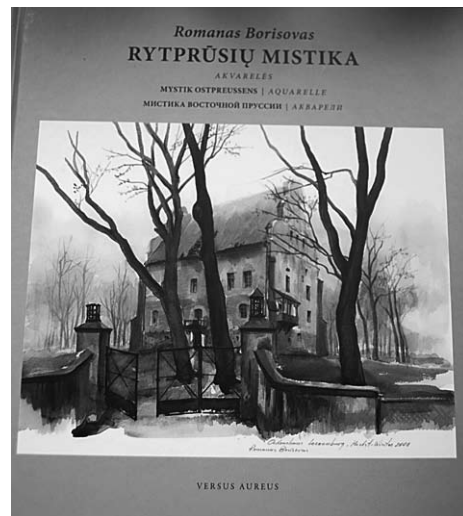
griuvėsių tekdavo važiuoti asfaltu, kuris ištisai padengtas karvių mėšlu, žmogus paprastai galvodavo - kam tą mašiną gadinti? O pasiekus reikiamą vietą nuo smarvės ir viso kito jam jau nebesinorėdavo nieko“, - pasakojo R. Borisovas.

Kartos „odisėja“

Rytų Prūsijos statiniai, metų, žmonių, nesusipratimų ženklinti, i savo pasaulį panirti traukia toli gražu ne kiekvieną.

R. Borisovas, daugybę metų besidomintis savotiškais Rytų Prūsijos stebuklais, sako, jog bendražygių šioms kelionėms tarp lietuvių dažniausiai neatsirasdavo. Tačiau būta amerikiečių, vokiečių, net garsus švedų profesorius Svenas Ekdahlis, pernai iš prezidento Valdo Adamkaus rankų gavęs ordiną už savo ilgų studijų metų rezultatą – įrodytą faktą, jog lietuviai nebėgo per Žalgirio mūšį, tai buvęs taktinis manevras.

„Yra labai daug lenkų, kurie tuo užsiima. Tačiau lenkai, priešingai negu pas mus, netraktuoja Prūsijos istorijos kaip svetimos, nes labai daug jų dar gyvena Prūsijoje ir tęsia savo tradicijas. O pas mus Klaipėdoje iš esmės situacija blogesnė negu Karaliaučiuje. Tik tiek, kad esame Europos sąjungoje, „Maxima“ aprūpina prekėmis. Bet miestas neturi savo istorijos ir ta istorija niekam nereikalinga“, - įsitikinęs R. Borisovas.

R. Borisovo akvarelių albumas „Rytprūsijų mistika“

Puikiu lenkų priėmimu Olštyno pilyje, pristatant Rytų Prūsijos akvarelių parodą, džiaugėsis autorius neslepia, jog iš pastarųjų sulaukė ne vieno įdomaus pasiūlymo.

„Buvo toks žmogus, žinomas paminklų konservatorius, kuris prieš 161 metus apvažiavo visą rytų Prūsiją, įskaitant Memelį, ir padarė krūvą darbų. Lenkai man siūlo tai pakartoti ir išleisti albumą“, - apie ateities galimybes užsiminė dailininkas.

Autorės nuotr.

Lietuvos ir Lenkijos parlamentarų asamblėja Vilniuje

Atkelta iš 1 p.

Kaip yra su šiais dalykais? Atrodo, daug kas sutvarkyta ir vienoj ir kitoj pusėj. O Berznykai? Jie tikrai žeidžia lietuvių jausmus ir lietuvių sąžinę. Ir kiek žinau, dalis lenkų irgi su tuo sutinka, kad negerai, jog prie lietuvių karių kapų pastatytas paminklas su įrašu, kuris neatitinka tikrovės. Sutinka, pašnekam, pašnekam ir viskas lieka savo vietoj. Ar tai yra sutarties vykdymas? O iš kitos pusės, jeigu imsime kai kuriuos užrašus, sakysim, norim, kad būtų pažymėtos tam tikros vietos Punske ar Seinuose, susijusios su lietuviškumu. Pasirodo, tų lentelių negalima pakabinti. Galima pakabinti, bet pastato viduj, o iš išorės – ne. Na tai dovanokit, kaip čia šitai pavadinti? Tas tikrai neder. Na ir, žinoma, mane visada užmuša, na dar kol kas gyvas, Liepos 22-osios gatvė (versta iš lenkų kalbos). Tokia antikomunistinė šalis kaip Lenkija pakenčia komunistinį pavadinimą. O pavadinti Baranausko, ne šiaip sau Baranausko, bet katalikų vyskupo vardu, pasirodo – negalima. Pagal mane, tai čia yra smulkmena, netgi gėdinga smulkmena, bet, pasirodo, negalima išspręst. Pasižiūrėjus į konkrečius

dalykus, su sutarties vykdymu yra problemų ne tik Lietuvoj – yra jų ir kitoj pusėj. Reikia turėt drąsos šitai pripažinti. Ačiū.“

Jaroslav KALINOVSKI, Lenkijos Respublikos Seimo pirmininko pavaduotojas

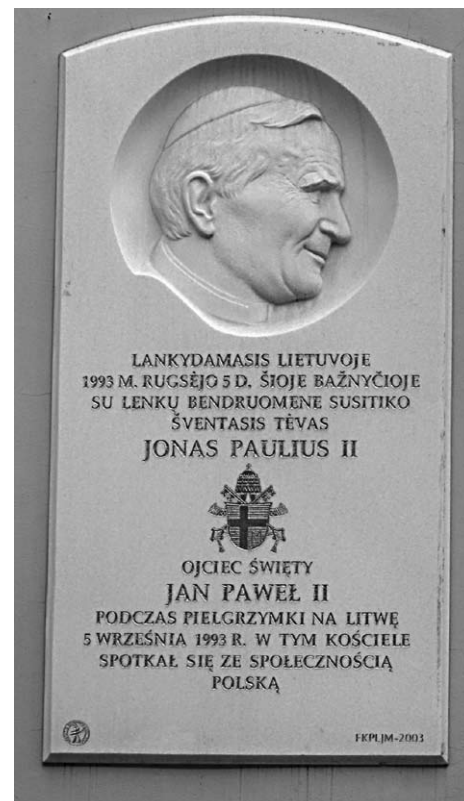
„Labai ačiū, pone pirmininke. Visiškai su Jumis sutinku, kad Berznykų reikalas žeidžia, kaip sakiau ne kartą. Taip pat žeidžia padėtis Varėnoje. Tai yra skaudžios problemos, kurios be tautinių mažumų reikalo yra skaudžiomis problemomis. Mes sutinkame, nėra skirtumų tarp mūsų, kad taip neturėtų būti, bet ieškom būdų, kaip išspręsti ir turim sunkumų, nes įžengėm į Lenkijos sutartį su Vatikanu, teko mums ten Konkordato sutartis, ten jau Konkordato teritorija ir dikcija, kuri priklauso nuo Konkordato. Dėl vyskupo Baranausko gatvės buvo kalbėta anksčiau, taip pat apie tai diskutavau. Buvo toks projektas, turbūt teisės ir teisingumo, kuris numatė, kad iš Parlamento pozicijos bus reguliuotas reikalas dekomunizuoti gatves Lenki-

joje, jog šitą reikalą „išimti“ iš vienintelės savivaldybės kompetencijos, bet tai dar yra turbūt projekto fazėje. Nežinau, kokie bus sprendimai, nes savivaldybės idėja, t. y. šitų kompetencijų atidavimas savivaldybėms, jų kompetencijos labai stiprios. Nežinau, koks bus projekto likimas, bet mes judame tokiuose plotuose, kad jeigu būčiau burmistras, tai būčiau pirmas, kuris kovotų dėl to, kad tokį pavadinimą pakeisti iš Liepos 22-osios į Baranausko gatvę. Labai prašau.“

Česlovas JURŠĖNAS: „Malonu, kad šitie dalykai pripažistami, bet matot, gerbiamas kolega, yra vienas mažas skirtumas – mes niekur ir niekad nesakom, kad sutartis įvykdyta šimtu procentų, o Jūs sakot, kad viskas tvarkoj, o paskui, dabar pripažįstat, kad, pasirodo, yra taip ar ne taip...“

Jaroslav KALINOVSKI: „Aš turiu vilties, kad yra galimybė pasiekti gerą kompromisą.“

Juozo Vercinkevičiaus nuotr.

Dominikonų g. 8, Vilnius. Atminimo lenta popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymo proga. 2003 m.

Paminklinis akmuo Zalavo dvare, Zalavo k., Švenčionių r. Sutoarkymo projektas neparengtas. Užrašai lietuvių ir lenkų kalbomis: „Yra žmonių ir yra žmonių darbų, tokių stiprių, kad jie nugali mirtį ir bendrauja tarp mūsų. Ši amžinybė simbolizuojanti ažuolą, kur gimė pirmasis atgimęsios Lenkijos maršalka [PASTABA: turėtų būti maršalas, nes Pilsudskis buvo karinis maršalas, o ne Parlamento pirmininkas] Józef Piłsudski, 1937 metų spalio 10 d. pasodino Lenkijos Respublikos Prezidentas Ignacy Mościcki ir ponis [PASTABA: turėtų būti maršalo žmona] Aleksandra Piłsudska. Jis davė Lenkijai laisvę, sienas, jėgą ir garbę. Lenkija prisikėlė, kad gyventų!“

Paminklas kaimo gyventojams Kaniukų k. Šalčininkų r., pastatytas 2004 m. Užrašai lietuvių ir lenkų kalbomis: „Kaniukų kaimo gyventojams – vyrams, moterims, vaikams, kuriuos 1944 metų sausio 29 naktį antpuolio metu nužudė sovietiniai partizanai iš Rūdninkų girios, atminti (žuvusiųjų pavardės, vardai ir amžius). Garbė jų atminimui! Tegul ilsisi ramybėje! 2004 m.“

Asamblėjos debatai pertraukos metu toliau tęsiasi. Iš kairės: Česlovas Juršėnas, Jonas Liesys ir Algis Kašėta

Kriaučiūnų kaimas, Vilniaus r. Paminklas Armijos krajos kariams, 1944 m. žuvusiems kovose su hitlerininkų pulkais, pastatytas XX a. 10 deš. be projekto ir leidimo

Dar apie lenkiškas raides Lietuvos pavardėse

Akad. prof. habil. dr. Zigmas ZINKEVIČIUS, Vilnius

Pasirodžius mano straipsniui Apie lietuvių pavardžių lenkinimą ir lenkiškas raides (Voruta, Nr. 11) atsirado nemaža klausiančiųjų, kokiais atvejais Lietuvoje vis dėlto reikėtų vartoti lenkiškas raides rašant pavardes. Tai nelengvas klausimas, juo labiau, kad jis dabar gerokai politizuotas. Jį turėtų spręsti atitinkamos įstaigos, ypač pavardžių rašybą dokumentuose. Galiu pareikšti tik kai kuriuos savo samprotavimus šiuo reikalu.

Lenkijos piliečių, kaip užsieniečių, pavardės turi būti rašomos lenkų rašyba, kaip Vokietijos piliečių pavardės – vokiškomis raidėmis ir pan. Tokios pavardės nėra lietuvių kalbos objektas. Tai mums svetimas elementas, taigi ir jų rašyba gali būti svetima.

Kitais atvejais, ypač kai nebegalima griežtai atriboti bent dalies sulenkintų ir lietuviškų pavardžių, nelietuvių kalbos rašybos elementų pavardėse dabar įvedimą reikėtų laikyti pavardės keitimu. Suprantama, joku būdu negalima jų keisti urmu, kaip to reikalauja Lenkijos vadovai. Galima būtų keisti tik tuo atveju, jeigu

pavardės turėtojas pats paprašytų raštu ir dokumentais pagrįstų tokio keitimo būtinumą. Lenkijos okupacinės valdžios įstaigų išduoti dokumentai gali turėti tik pagalbinę, bet ne įrodomąją galią, nes tada visų Vilnijos gyventojų, nežiūrint jų tautybės, pavardės buvo rašomos lenkiškai. Tais dokumentais remiantis ir pačias lietuviškiausias pavardes tektų rašyti lenkiškomis raidėmis, nes taip tada okupantų buvo daroma.

Suprantama, ypač atsižvelgtina į tokius dokumentus, kurie rodo asmenį, jo tėvą ar protėvį atvykusį į Lietuvą iš Lenkijos.

Daryti lenkiškai kalbantiems asmenims dar kokį nors kitokį išskirtinumą, lyginant juos su kitomis kalbomis šnekančiais Lietuvos piliečiais, nėra jokio pagrindo. Tai būtų tik kitų Lietuvos Respublikos tautybių diskriminacija.

Apskritai lenkiškų raidžių vartojimas Lietuvoje rašant pavardes dar turėtų būti labai gerai išdiskutuotas, išvados daromos atsargiai ir joku būdu neskubotai.

Apie tautovardį Baltarusija

Akad. prof. habil. dr. Zigmas ZINKEVIČIUS, Vilnius

Tarpukario laikotarpiu Lietuvoje oficialiai buvo vartojamas senasis istorinis tautovardis *Gudija*. Vietoj *gudas* pasakydavo ar parašydavo *baltarusis* tik retkarčiais, daugiausia verčiant iš rusų kalbos. Okupacijos metais išgalėjo *Baltarusija*, kilusi nusižiūrėjus į rusų tada vartotą žodį *Belarusija*, atsiradusį carinės imperijos laikais ir pabrėžiantį *Rusiją* vietoj senosios *Rusios*. Bet juk (*Kijevo*) *Rusios* valstybė ir mūsų laikų *Rusija* nėra tas pats, nors rusiškasis imperializmas ir stengiasi tarp jų dėti visiškos lygybės ženklą.

Tačiau sugriuvus Sovietų Sąjungai ir susikūrus nepriklausomai baltarusių (gudų) valstybei, ne tik baltarusiai, bet ir rusai atsisakė istoriškai ydingo termino *Belarusija* ir įsivedė dabar oficialiai vartojamą *Belarusj* (*Respublika Belarusj*) su antruoju dėmeniu *Rusj* „Rusia“ (ne *Rusija*!). Seniau vartota *Belarusija* pasitaiko retai, paprastai pasakoma tik iš įpratimo.

Betgi Lietuvoje pavadinimas *Baltarusija* ir toliau tebevartojamas, jo atkakliai laikomasi, nežiūrint to, kad taip darydami įžeidžiame kaimynų tautą. Elgdamiesi taip

palaikome carinį imperialistinį mąstymą, lyg būtume rusiškesni už pačius rusus, atsisakiusius *Belarusijos*. Mums dabar jau oficialiai vartoti *Baltarusijos* pavadinimą darosi netgi nepadoru, lyg šaipytumės iš kaimynų. Teko anksčiau ar vėliau nuo to atprasti. Niekur nedingsi.

Taigi atėjo laikas pagalvoti, kaip reikėtų lietuviškai išreikšti slavišką oficialųjį valstybės pavadinimą *Belarusj*. Juk tai *Baltoji Rusia*, bet šalį vadinti dviem žodžiais nėra paranku. Todėl galėtume vartoti sudurtinį žodį *Baltarusia*. Kadangi moteriškosios giminės dvikamieniai daiktavardžiai vietoj galūnės *-a* paprastai gauna *-ė* (plg. *balta* + *giria* = *baltagirė*), tai galėtų būti ir forma *Baltarusė*. O gal vartoti sutrauktines formas (be jungiamojo balsio *a*) *Baltrusia*, *Baltrusė*, plg. *baltgiria*, *baltgirė*. Kuri iš šių formų yra tinkamiausia ir kaip ją kirčiuoti, turėtų pasvarstyti ir nuspręsti Valstybinė lietuvių kalbos komisija.

Žinoma, galėtume grįžti ir prie senojo pavadinimo *Gudija*, ypač kad taip iki šiol plačiai tebedaroma tarmėse, neretai pasitaiko ir raštuose.

Muziejus laikraštyje Nr. 25 (77)

Karaimų dailininkas Bari Egizas

Šiomet sukanka 140 metų, kai gimė garsus karaimų dailininkas Bari (Boris) Isaakovičius Egizas. B. Egizas gimė 1869 metais Odesoje, turtingų karaimų šeimoje. Karaimai Odesoje minimi jau nuo XVIII a. pabaigos, kuomet 1789 metais miesto rotušės knygose pirmą kartą paminėtas Bachčisarajaus karaimas Ilja, besiverčiantis prekyba mieste. Nuo XIX a. vidurio nemaža dalis Krymo karaimų persikėlė gyventi į turtingą Odesą. Dailininko tėvai, kurie matomai buvo kilę iš Krymo, taip pat nebuvo išimtis.

1885–1889 metais B. Egizas mokėsi Odesos Dailiųjų menų draugijos dailės mokykloje. Jo tapybos mokytojai buvo akademikai K. Kostandi, G. Ladyženskis, A. Popovas bei dailininkai L. Iorini ir M. Villie. Jau besimokant dailės mokykloje, pasireiškė ypatingas B. Egizo talentas. Už savo darbus dailininkas buvo apdovanotas šešiais medaliais. Tai suteikė jam plačias galimybes tęsti savo studijas. Po dailės mokyklos baigimo, 1880 metais Bari be stojamųjų egzaminų buvo priimtas į Peterburgo dailės akademiją (natūros klasė). Jo mokytojais buvo žymūs to meto dailininkai: P. Cistiakovas, V. Vereščiginas, K. Vilevalde ir kt. Nuo 1893 metų B. Egizas

dalyvavo Pietų Rusijos dailininkų draugijos parodose. Peterburgo dailės akademiją dailininkas baigė 1894 metais medaliu ir pripažinto menininko vardu. 1897–1898 metais jis tęsė dailės studijas įvairiose Paryžiaus akademijose, tarp jų ir „Colorossi“ akademijoje, kur, vadovaujamas Žan-Polio Loranso ir Bendžamen-Konstano, tobulino piešimo ir tapybos įgūdžius. Tuo pat metu studijavo didžiųjų menininkų kūrybą Luvro ir Liuksemburgo muziejuose.

Siekdamas praplėsti savo akiratį ir žinias tapybos ir skulptūros srityje, Bari ne kartą lankėsi Maskvoje, Florencijoje, Venecijoje, Vienoje, Miunchene, Berlyne, Drezdene ir Šveicarijos miestuose. Grįžęs į Odesą, Bari daug metų dėstė piešimą ir tapybą įvairiose gimtojo miesto mokyklose. 1920–1922 metais jis buvo aktyvus Dailiųjų menų draugijos tarybos narys, ėjo šios draugijos direktoriaus pavaduotojo pareigas, buvo mokyklos pedagogų tarybos narys. Daugelį metų B. Egizas sistemingai dalyvavo Pietų Rusijos dailininkų draugijos parodose. Jo darbai buvo eksponuojami Maskvoje, tuometiniame Leningrade, Kijeve, Charkove ir kituose miestuose. 1921 metais sausio 10 d. įvertindamas B. Egizo darbų parodą, jo buvęs mokytojas K.

Paveikslas. Motinos portretas.
Dailininkas B. Egizas

Kostandi savo mokinį įvertino kaip išskirtinį, aukštos erudicijos žmogų ir aukšto meninio lygio dailininką. Tą pabrėžė ir tuometinė spauda.

1922 metais B. Egizas išvyko į Stambulą, kur dar nuo 1918 metų gyveno dailininko sesuo Vera su vyru S. Šapšalu. Čia jis turėjo savo studiją ir mokinių, išgarsėjo kaip puikus portretistas. Iš to laikmečio išlikę įvairūs ir skirtinga technika atlikti B. Egizo darbai: „Suleimano mečetė Stambule“, „Stambulo turgus“, „Rustem Paša mečetės Tachta Kalėje kolonada“ (Stambulas) bei įvairių Stambulo rajonų kapinių vaizdai (saugomi Lietuvos Nacionaliniame muziejuje). Jo darbų yra ir Nacionaliniame Lietuvos dailės muziejuje, tačiau daugiausia B. Egizo darbų pateko į privačias kolekcijas.

1927 metais orientalistikos profesorius Seraja Šapšalas (1873–1961) buvo išrinktas Lietuvos – Lenkijos karaimų vyriausiuoju dvasininku – hachanu ir 1928 metais atvyko į Vilnių. Po kelerių metų B. Egizas taip pat persikėlė į Vilnių. Čia jis valdiškos tarnybos neturėjo, vertėsi daugiausia privačiais užsakymais. 1940 metais jis dalyvavo Vilniaus dailininkų parodoje, kur buvo eksponuojami jo paveiksai: „Susimąščių-

si“, „D.U. portretas“ ir „T.E. portretas“. Atiduodamas duoklę to laikmečio politinei situacijai, LTSR mokslų akademijos užsakymu B. Egizas nutapė Stalino (1940 m.) ir Lenino (1941m.) portretus, kurie šiuo metu yra saugomi Lietuvos Nacionaliniame muziejuje.

Mirė Bari Egizas Vilniuje, 1946 metais ir buvo palaidotas Vilniaus karaimų kapinėse. Trakų istorijos muziejaus karaimikos rinkinyje saugomas vienas geriausių B. Egizo darbas „Motinos portretas“. Išvardinti visus B. Egizo darbus, sukurtus daugiau nei per 50 kūrybos metų, būtų sunku, kadangi jie išplito po visą pasaulį. Dalį savo darbų B. Egizas padovanojo Š. Šapšalo Vilniaus karaimų muziejui, kurio eksponatai 1951 metais LTSR vyriausybės nurodymu buvo perduoti Istorijos – etnografijos muziejui (dabar Lietuvos Nacionalinis muziejus). Be tapybos ir grafikos darbų, žinomos ir dailininko miniatiūros, atliktos ant dramblio kaulo.

Karaimikos skyriaus vedėja
Alvyra Zagreckaitė

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00–18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Muziejus laikraštyje Nr. 24 (76)

A. Gvagninio „Europos Sarmatijos aprašymas“

Aleksandras Gvagninis (lot. Alexander Gwagninus, ital. Alessandro Guagnini, lenk. Aleksander Gwagnin) – italų kronikininkas, 1538 m. gimęs Veronoje, kelių istorinių – geografinių darbų autorius. Jis kilęs iš italų bajorų, kaip samdins dalyvavo Septynerių metų kare, kurio metu tarnavo lenkų kariuomenėje. 1571 m. A. Gvagninis tapo Žečpospolitos piliečiu ir persikėlė čia gyventi. Keturiolika, (kitais duomenimis – 18) metų dalyvavo karoje su Rusija, buvo Vitebsko komendantas. Paskutinius savo gyvenimo metus A. Gvagninis praleido Krokuvoje, kur 1614 m. mirė. A. Gvagninis pasižymėjo aukštu kultūros ir išsilavinimo lygiu, mokėjo keletą kalbų (lotynų, vokiečių, lenkų, galbūt, lietuvių ir rusų). A. Gvagninio plunksnai priklauso platus darbas, kuris lotyniškai vadinasi „Sarmatiae Europae descriptio, quae Regnum Poloniae, Lituaniae, Samogitiae... complectitur“, dažniausiai sutrumpintai vadinamas pagal pirmuosius pavadinimo žodžius „Europos Sarmatijos aprašymas“. Darbe aprašyta Lenkijos, Lietuvos, Žemaitijos, Rusijos, Mazovijos, Prūsijos ir Pomeranijos geografiija, valstybinė santvarka ir šių kraštų religija bei papročiai.

Pirmą kartą knyga išleista 1578 metais, po kelerių metų (1581m.) pasirodė papildytas ir atnaujintas leidimas. Ankstyviausi knygos leidimai yra gana reti. Pirmojo leidimo

Puslapiai iš A. Gvagninio
„Europos Sarmatijos aprašymo“.
Foto V. Neliubinas

egzempliorius saugomas Vilniaus universiteto bibliotekoje. 1611 m. išleistas Paškovskio (Paszkowski) vertimas į lenkų kalbą. Vieną iš šio leidimo egzempliorių savo rinkiniuose turi Trakų istorijos muziejus.

„Europos Sarmatijos aprašymas“ dalyje, skirtoje Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei, aptinkame informaciją apie Trakus bei Trakų vaivadiją. A. Gvagninio informacija kai kur supainiota ir netiksli. Jis rašo: „Trakai - senas medinis miestas, kažkada aptvertas mūru, kurio liekanos kai kur dar matosi, tačiau Prūsijos Kryžiuočiai juos sugriovė. Nuo Vilniaus penkios mylios. Pilis vidury ežero, gerai gynybai tinkamoje vietoje, kur priplaukiama tik valtimis. Kažkada ten buvo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinė, vėliau perkelta į Vilnių. Naujieji Trakai miestas medinis, yra jame keletas mūrinių pastatų ir keletas mūrinių bažnyčių. Pilis vidury ežero, gerai apsaugota mūrinė, keturios mylios nuo Vilniaus, prie Vokės upės. Šioje vaivadijoje yra keturi dideli ir reikšmingi pavietai: Gardino, Kauno, Lydos ir Upytės.“

„Sarmatiae Europae descriptio“ į istoriją įėjo kaip bene pirmasis žinomas Lietuvos istorijoje autorinių teisių ginčas. A. Gvagninio vadovaujamoje kariuomenėje tarnavo Motiejus Strijkovskis. Jis apkaltino A. Gvagninį, kad šis pasisavinęs jo „Lenkijos, Lietuvos ir Žemaitijos Kroniką“.

Strijkovskis netgi kreipėsi su skundu į karalių ir 1580 m. jo pretenzijos buvo patenkinamos, tačiau ir toliau Gvagninio pavardė išliko ir vėlesniuose knygos leidimuose, tame tarpe ir 1611 m. lenkiškame leidime. Autorystės klausimas iki šiol nėra visiškai aiškus. Kai kurie tyrinėtojai, pavyzdžiui, lenkas Aloyzas Saikovskis (Alojzy Sajkowski) mano, kad A. Gvagninis irgi daug prisidėjo prie šio darbo.

A. Gvagninis reikšėsi kaip romėniškosios lietuvių kilmės idėjos šalininkas. Tačiau skirtingai nuo kitų autorių, jis mėgino romėniškąją lietuvių kilmės teoriją suderinti su gotiškąja, sakydamas, kad paprastai Lietuvos gyventojai yra kilę iš gotų, o kilmingieji – iš romėnų.

Į šį veikalą įtraukti valdovų portretai, tarp kurių – ir lietuvių kunigaikščių. Nepaisant to, kad atvaizdai yra išgalvoti ir neturintys nieko bendro su realiais kunigaikščiais, šie portretai turėjo didelę įtaką daugeliui žmonių praeities vaizdiniais. Iki šios dienos jie tebėra populiariausi kunigaikščių portretai, naudojama daugybėje istorijos knygų ir net enciklopedijose.

Trakų istorijos muziejaus direktoriaus pavaduotojas mokslui V. Narvidas

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00–18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Lietuva sovietų okupacijos metais

Stalinistiniai išpuoliai prieš meno ir mokslo darbuotojus 1944–1949 m.

Dr. Juozas ČAPLIKAS, Vilnius*Tęsinys. Pradžia Nr. 11*

Ši kartą Preikšas neaplenkė ir mokslininkų. Jis sakė, kad Dailės institute buvo profesorė menotyrininkė Kairiūkštytė, kuri skleidė hitlerinių rasių teoriją. Profesoriai Janulaitis ir Jonynas iškraipė lietuvių tautos istoriją, pasisakydami prieš rusų tautą, mėgino piršti buržuazinių nacionalistų ideologiją. Mes turime tokį dailininką kaip J. Vienožinskis, kuris nutapė paveikslą „Raudonoji gurguolė“, o iš esmės tai buvo pasityčiojimas iš raudonosios gurguolės ir valstiečių. Šitas dailininkas tiek suižulėjo, kad barė dailininkus, sąžiningai bendradarbiavusius su tarybų valdžia, vadino juos išdavikais. Yra dar nemažai rašytojų, dailininkų, meno darbuotojų, profesorių, mokytojų, kurie mėgina piršti buržuazinę nacionalistinę ideologiją, stengiasi auklėti jaunimą nacionalistine dvasia.⁶

Literatūros partiškumas reikalauja, kad menininkai ir mokslininkai propaguotų komunistines idėjas, lenininę-stalininę politiką bei tautų draugystę, vaizduotų revoliucinę praeitį. Lietuvoje yra 12 teatrų. Jų repertuare – apie 70 pastatymų. Tačiau geriausios tarybinės pjesės ir dainos neįtraukiamos į teatrų repertuarą, o neidėjiniai kūriniai pateikiami žiūrovui kaip meno penas.⁷

Tame pačiame plenumo kalbėjės VKP (b) CK biuro pirmininkas Lietuvai Ščerbakovas ypač akcentavo, jog respublikiniai ir apskričių laikraščiai nekovoja su lietuviškaisiais-vokiškaisiais nacionalistais, silpnai padeda išvalyti valstybinį aparatą nuo priešiško elementų, o literatūros bei meno darbuotojai privalo liautis keliaklupsčiąvę prieš Vakarų kapitalistinę kultūrą, išsivaduoti iš buržuazinės ideologijos įtakos.

Kova su antitarybiniais elementais

Didelį aktyvumą kovojant su antitarybiniais elementais rodo 1946 m. liepos 11 d. su grifu „Visiškai slapta“ išsiųstas TSRS MVD-MGB įgaliotinio Lietuvoje I. Tkačenkos pranešimas LKP (b) CK pirmajam sekretoriui Sniečkui apie Kauno universiteto darbuotojų antitarybines nuotakas. Jame rašoma, kad Kaune atliekant Vabalio bylos tyrimą nustatyta, kad Kauno universiteto Istorijos-filologijos fakulteto dekanas, kuris yra ir istorijos katedros vedėjas bei bibliotekos direktorius, Augustinas Janulaitis, kilęs iš buožių, buržuazinės Lietuvos socialdemokratų partijos organizatorius ir CK narys, liaudininkas ir krikščionių demokratų vyriausybėse dirbo Aukščiausiojo tribunolo pirmininku, dabar aktyvus reacionierius. Aktyviai vykdo antitarybinę veiklą... Janulaitis yra kelių antitarybinių knygų ir knygelių autorius, vokiečių okupacijos metais rengė spaudai knygą „Bolševikai imperialistai“. Janulaičio antitarybinė veikla vykdoma su universiteto rektoriaus Purėno žinia. Manychiau, jog būtina kuo greičiausiai nušalinti Janulaitį nuo vadovavimo katedrai ir universiteto bibliotekai, pašalinti jį iš akademikų ir uždrausti užsiimti pedagogine veikla... Aš daviau nurodymus dokumentuoti Janulaičio antitarybinę veiklą, paskui bus prašoma Jūsų sankcijos jo areštui.⁸

LKP (b) CK 15 plenumas, įvykęs 1947

m. lapkritį, konstatavo, jog kai kurių aukštųjų mokyklų profesorių ir dėstytojų paskaitose vis dar „prasikiša“ priešiška ideologija. Plenumas įpareigojo šiose mokyklose dirbančius komunistus organizuoti negailestingą kovą su buržuazinės ideologijos įtaka, dėstyimo apolitiškumu ir beidėjiškumu, keliaklupsčiąvimu prieš reakcinę buržuazinę kultūrą. Plenumas paragino visas katedras ryžtingiau kovoti su ideologiniais nukrypimais, mokslo duomenų suvulgarinimu, pasirūpinti, kad tiksliai būtų laikomasi aukštosios mokyklos nuostatų.⁹

Šiame plenumo Sniečkus pikta kritikavo Mokslų Akademijos institutų veiklą, kurių darbuotojai neatsikratė buržuazinės nacionalistinės ideologijos, nesiima spręsti aktualių problemų, nėra išstudijavę marksizmo-leninizmo teorijos, todėl jų darbe pasitaiko apolitiškumo, beidėjiškumo, buržuazinės kultūros idealizmo apraiškų. Apolitiškumo moksle šalininkas yra akademikas Janulaitis. Jis, apolitiškas moksle ir visuomeniniame gyvenime, šiurkščiai iškraipydamas faktus, įrodinėjo, kad „komunistai neša reakciją, kad jie stumia visuomenę atgal, kad jie nori sugriauti Lietuvos valstybę“.¹⁰

Į tai labai operatyviai sureagavo Mokslų Akademijos darbuotojas atsiuntęs Sniečkui išsamų, net kelių mašinraščio puslapių pranešimą, kuriame sakoma: „Buržuazinių nacionalistų įtaka pilnai dar neatskleista Lietuvos TSR Mokslų Akademijoje ir ypač Biologijos institute. Negalima apeiti T. Ivanausko vaidmens, kuris ėjo ilgus metus Biologijos instituto direktoriaus pareigas, yra vienintelis tikrasis Akademijos narys, vadovaus kelių mokslinių temų ir vadovauja dviems zoologijos katedroms Kaune ir Vilniuje. Tačiau T. Ivanauskas nepasišvenčia nei vienoje istaigoje savo pareigoms, neužtarnautai gauna milžinišką atlyginimą ir priedo prie to nepatriotiškai auklėja studentiją, skleidamas savo rašiniuose buržuazinę ideologiją. Vadovaujanti vaidmenį biologijos fronte T. Ivanauskas užėmė ir anksčiau: buržuaziniais laikais ir hitlerinės okupacijos metais.“¹¹

Rašytojai ir mokslininkai ir toliau buvo „auklėjami“ suvažiavimų, plenumų, LKP (b) biuro posėdžiuose, kituose forumuose. Antai 1949 m. LKP (b) VI suvažiavime Sniečkaus pranešime buvo pažymėta, kad respublikos partinė organizacija išplėtojo aktyvią kovą su buržuazinės nacionalistinės ideologijos liekanomis, su keliaklupsčiąvimu prieš Vakarų buržuazinę kultūrą su apolitiškumu ir kitomis apraiškomis. Vilniaus valstybiniame universitete dar žemas idėjinis-teorinis dalies dalykų paskaitų ir seminarų lygis. Dalis profesorių ir dėstytojų aktyviai nekovoja su buržuazinės ideologijos liekanomis. Panašių trūkumų yra ir kitose aukštosiose mokyklose. Šio suvažiavimo priimtoje rezoliucijoje sakoma: „Suvažiavimas įpareigoja LKP (b) CK pagerinti vadovavimą tarybinių rašytojų, kompozitorių, dailininkų sąjungų darbu ir Meno reikalų valdybai, siekiant sukurti aukštai idėjiškus kūrinius, vaizduojančius lenininės-stalininės epochos didingumą, naujo tarybinio žmogaus – aktyvaus komunistinės visuomenės statytojo formavimąsi. Bolševikinis kritikos bei savikritikos pagrindu nukreipti

literatūros ir meno darbuotojų veiklą į negailestingą kovą su buržuazine ideologija, apolitiškumu, formalizmu, keliaklupsčiąvimu prieš pūvančią buržuazinę ideologiją ir kultūrą.“¹²

1949 m. lapkričio 4 d. LKP CK biuras priėmė nutarimą dėl grožinės literatūros grubių politinių klaidų. Rinkinyje „K. Binkis. Poezija“ idėtas 1919 m. parašytas Binkio eilėraštis „Ei, kareivi!“, skirtas buržuazinės Lietuvos armijai, kuri tuo metu, padedama užsienio interventų, slopino tarybų valdžią Lietuvoje. Rinkinyje taip pat idėtas „Internacionalo“ vertimas, kuris buvo paskelbtas 1926 m. socialdemokratiname leidinyje kaip priešprieša oficialiam „Internacionalo“ tekstui. Marcinkevičiaus romane „Nemunas patvino“ kartu su Markso „Kapitalu“ paminėta liaudies priešo Bucharino rašliava.

Aštrios kritikos susilaukė ir dailininkai, kurių darbuose nėra ryškaus socializmo statybos atspindėjimo. Tarybinė tikrovė ir žmonės vaizduojami karikatūriškai, formalistiškai.

Kritikos negailėjo

1949 m. gegužės 14 d. LKP (b) CK sekretorius V. Niunka Rašytojų sąjungos valdybos plenumo aštriai kritikavo Grožinės literatūros leidyklos redaktorių Drazdauską. Ypatingai ryškiai savo nihilistinius nusistatymus lietuvių tautos kultūrinio palikimo klausimu Drazdauskas išdėstė straipsnyje „Kultūrinis palikimas“, sakė pranešėjas, kuris buvo paskelbtas „Lietuvos aide“ netrukus po fašistinės diktatūros nuvertimo. Drazdauskas formaliai pripažino savo straipsnį klaidingu. Vėliau jis dėjosi esąs tarybinis žmogus, bet faktiškai leidykloje dirbo juodą kenkėjišką darbą. Drazdauskas sutelkė apie save įvairius nacionalistinius elementus, kuriuos statė į atsakingus postus leidykloje. Leidykloje redaktoriumi dirbo buvęs fašistinio žurnalo „Vairas“ bendradarbis Kalnius. Hitlerinės okupacijos metais jis garbino kruviną hitlerinį režimą, skelbė, kad turi būti sukurtas naujas lietuvių tipas pagal vokiečių kultūros pavyzdį.

Niunka su iniršiu žėrė vis naujus ir naujus faktus rašytojų gretose. Jis sakė, kad Drazdausko globojami Grožinės literatūros leidykloje dirbo tokie asmenys, kaip buvęs Klaipėdos krašto gubernatorius, žvalgybininkas Navakas, kaip tėvynės išdavikas L. Švedas, kaip buvęs juodašimtiškos darbo federacijos lyderis K. Ambrozaitis, kaip Graičiūnas ir kiti. Ši antitarybinė, nacionalistinė grupė niekino ir dergė Tilvyčio, Valsiūnienės ir kitų tarybinių rašytojų kūrinius bei sabotavo jų išleidimą. LKP (b) CK demaskavo šią kenkėjišką grupę. Dabar padarytas galas jos žalingam veikimui.

Vienas iš aktyviausių nacionalistinių provokacijų skleidėjas tarp meno darbuotojų buvo A. Usas, buvęs Vilniaus dailės instituto docentas, demaskuotas tarybų Baltarusijoje kaip antipartinis kritikas, niekėjas baltarusių tarybinį meną. Usas įsikūrė Vilniaus dailės institute, vaidindamas tarybinio kritiko vaidmenį. Kai „Pravda“ paskelbė redakcinį straipsnį apie antipatriotinių kritikų grupę, Usas, prisidengdamas kovotojo prieš kosmopolitizmą skraiste, pradėjo skleisti provokacinius šmeižtus,

kaltindamas kosmopolitizmu tuos draugus, kurie vedė aktyvią, principinę veiklą.

Buvo dar trečioji grupė menininkų, kuri, kaip yra pasakęs V. Mykolaitis-Putinas, stovėjo „tarp dviejų aušrų“, tikriau tarp buržuazinės tamsos ir socialistinės aušros. Tačiau šis posūkis nėra visuotinas.

Pranešėjas sakė, kad buržuazinės atrūgos buržuazinės ideologijos, buržuazinio nacionalizmo atrūgos žymios ne vien Putino poezijoje. Putinas kultūrinio palikimo vertinimo srityje tebėra vienas iš skleidėjų melagingosios buržuazinės-nacionalistinės „vieningosios srovės teorijos“, kuri, kaip žinoma, smarkiai kritikuota ir demaskuota LKP (b) CK 15 plenumo ir LKP (b) šeštame suvažiavime.¹³

Aukščiau pateikti dokumentiniai faktai rodo, kad meno darbuotojai ir mokslininkai buvo nuolat prižiūrimi įvairių kontrolės institucijų: NKGB, NKVD, Glavlito ir partinio aparato. Per visą pokarinį laikotarpį buvo kovojama su buržuazinės ideologijos apraiškomis istorijoje, literatūroje, mene ir mokslo srityje. Demaskuojami socializmo priešai, tarybinės santvarkos šmeižikai, apolitiški žmonės. O TSRS MVD-MGB generolas įgaliotinis Lietuvai Tkačenko pranešė Sniečkui, jog jis jau davęs nurodymą dokumentuoti Janulaičio antitarybinę veiklą, o vėliau bus prašoma sankcijos jį areštuoti. Būtent taip ne vienas rašytojas, menininkas, mokslininkas buvo areštuojamas, teisiamas bei tremiamas į Sibirą.

Tik po Stalino mirties prasidėjusi „asmenybės kulto“ kritika sušvelnėjo kultūrinės veiklos srityje. 1989 m. balandžio 4 dieną Lietuvos rašytojų forume buvo pasakyta: „Anais pirmojo atodėrio metais daugeliui mūsų atrodė, kad visuomenės gyvenime prasideda iš esmės naujas etapas. Mes tada džiaugėmės kiekvienu, kad ir menkiausiu laisvės, demokratijos daigeliu. Deja, kaip parodė tolimesni įvykiai, tos viltys buvo dar per ankstyvos. Ir pats Mieželaitis tai puikiai suprato. Knygoje „Iliuzijos bokštas“ atsiranda ištisas eilėraščių ciklas „Antipodo eskizas“, kuriame pabrėžtinai rodomas „realusis“, iš padangių į žemę nukeldintas žmogus. Pakimba ore ir kitas „baisus“ kaltinimas Mieželaičiui dėl žmogaus „nutautinimo“. Po „Žmogaus“ poetas parašo knygą „Čia Lietuva“, kurios tautinėmis aspiracijomis ir šiandien, tautos Atgimimo metais, negalime abejoti.“¹⁴ Tai ta pati asmenybė, kurią negailestingai pliekė Preikšas ir Niunka, tai žmogus išlaikęs ne tik tvirtą stuburą, bet ir aktyviai įsijungęs į Lietuvos persitvarkymo sąjūdį.

Labai didelę žalą padarė ilgai užsitęsusi kovos prieš dirbtinai sukurtos „vieningosios srovės“ teorijos šalininkus kampanija. Tai buvo LKP vardu vykdytos pastangos suskaldyti lietuvių tautos dvasinę kultūrą pagal klasinį požymį. Jos ne tik stabdė daugiašalį literatūros, meno ir istorijos mokslą, bet ir dezorientavo visuomenę. Stalinizmo politikos vykdytojai iškrepė ir sulėtino lietuvių kultūros bei meninės kūrybos raidą. Šie literatūros ir meno veikėjai „auklėtojai“, žinoma, nebuvo originalūs: jie labai stropiai kartojo atitinkamus VKP (b) CK nutarimų štampos.

Pabaiga

Šaltiniai
6. LYA, F. 1771, Ap. 9, B. 19, L. 165-167
7. Ten pat, L. 246-248
8. Lietuvos kultūra sovietinės ideologijos nelaisvėje 1940-1990 m. V. 2005, p. 63-64
9. LYA, F. 1771, Ap. 9, B. 19, L. 165
10. LYA, F. 1771, Ap. 1771, B. 351, L. 12-14
11. LYA, F. 16895, Ap. 2, B. 328, L. 5-6
12. LKP šešto suvažiavimo rezoliucija, V., 1949, p. 25-26
13. LYA, F. 16895, Ap. 2, B. 225, L. 55-58, 128, 130
14. LYA, F. 4628, Ap. 5, L. 28

Vilnius ir jo ainiai

Maždaug pusantro tūkstančio žmonių vienija Vilniaus ainių klubas, kurio pirmininkas – Kęstutis Šimas. Nariais yra ir gali tapti buvę Vytauto Didžiojo gimnazijos ir mokytojų seminarijos auklėtiniai, lietuviai, Vilniuje gyvenę iki 1939 metų. Klubas veikia jau aštuonerius metus.

Aušra KALINAUSKIENĖ, Vilnius

Dainora Juchnevičiūtė-Vaivadienė (dešinėje) kalbasi su sueigos svečiais Milda ir Kęstučiu Mikėnais

Vilniaus ainių sueigos dalyviai registruojami

Nedaug terasi vilniečių, kurie galėtų pasiūlyti pasižiūrėti tarp senųjų Vilniaus mūrų žaidžiančio Mėnulio lietaus... Arba vesdami tave senamiesčio gatvelėmis žingsnis po žingsnio tarsi senos pageltusios knygos puslapius skleistų, deja, jau dingusio, Vilniaus paslaptis: štai „Baltojo Štralio“ cukrainė; antai kiemelio gale ne visiems pastebimi ženklai spausťvės, kurioje buvo atspausdinta pirmoji latviška knyga; o čia buvusios Muravjovo koriko skulptūros vieta, kurią studentai ištepę vilko taukais ir taip sukviėtė galingą miesto šunų chorą.

Ne kiekvienas gali pasigirti iš tėvo lūpų girdėjęs apie studentų išdaigas, kurias šie krėsdavę nemieliais lenkų policininkams... Eidami pro buvusią „Literatų“ kavinę, prisiminkime valdžios potvarkiu čia, ant kampo, žiemą vasarą stovėdavęs lenkų policininkas. Nemažai nuo jų kentėjusiems lietuvaiciams tai suteikdavo geros progos, kad ir „smulkiais“, bet „duoti gražos“. Apmastę veiksmų planus, būrelis jaunuolių neva netyčia eidami pro šalį užkalbindavo pareigūną, o vienas kuris iškrėsdavo kokią šunybę. „Velnių priėdė ir tiek, - pasakytų kiekvienas senolis. – Valdžios visai negerbia“.

Bet kurgi tu ją gerbsi, jeigu ši kaip įmanydama lietuviams pagalius į ratus kaišioja: apie valdišką tarnybą lietuvių tautybės asmuo net svajoti negalėjo – ne priimdavo. Lietuviška švietimo sistema įvairiais būdais buvo gniuždoma, lietuviškos pamaldos galėjo vykti tik vienoje – šv. Mikalojaus – bažnyčioje, nes „lietuviškai laikomos iki Dievo nepaeidavo“ (taip primityviai būdavo mėginama teisinti lenkinimo politiką). Lietuviška spauda įvairiais pretekstais būdavo uždarama... Tai vyko ne kokiais viduramžiais ar laikais, kada lietuvis buvo skelbiamas esąs už įstatymo ribų, bet praėjusio amžiaus pirmoje pusėje, lenkų okupacijos metais. Dėl aktyviai vykdytos nutautinimo ir diskriminavimo politikos sostinėje tuo metu bebuvo likę trys

procentai lietuvių tautybės žmonių. Likusieji iš paskutiniųjų siekė išlaikyti lietuviškąją savimone, kruopelę prie kruopelės dėję istorijos ir atminties fragmentus, rūpinosi, kad ši nenuskęstų užmaršties ūkuose.

Todėl turime „Dingusį Vilnių“, legendinį Šlapelių knygyną, dailininko Mackonio palikimą, išsaugotą atminimą apie mokytojus ir šventikus, kurie, nebudami persekiojimų, skleidė lietuviškąją mintį bei dvasią...

Deja, žinios apie juos nėra plačiai sklaidžiamos...

Jeigu Vilniaus turizmo informacijos centre gali gauti lankstinukų apie lankytinas su lenkų, vokiečių, žydų kultūra susijusias vietas, tai lankstinukų su planeliais, kaip nukakti iki lietuviškumo židinių buvusių okupacijų laikais, nerasime. Kas tai? Aplaidumas, sąmoningas ignoravimas? Galbūt visai nekalta mintis, esą tai savaime suprantama ir visi tai žino?

Drištame prieštarauti.

Nuo pat Gedimino laikų multikultūriškumu garsėjusiam Vilniuje toli gražu ne visi žino su lietuviybės ugdymu ir etninės kultūros išsaugojimu susijusius židinius, jų buvimo vietas. Todėl labai logišku ir suprantamu atrodo Vilniaus ainių klubo žmonių siekimas bent atminimo lentomis įamžinti pastatus, kuriuose lenkų okupacijos laikais vyko lietuviškoji veikla. Tai Vilniaus laikinojo lietuvių komiteto buveinė, lietuvių ligoninė, šv. Mikalojaus bažnyčia, Vaidilos teatras, Vytauto Didžiojo gimnazija, įvairių draugijų patalpos.

„Mes siekiame, kad pastatams, kurie susiję su lietuvių, būtų suteiktas kultūros paveldo statusas, - aiškina Vilniaus ainių pirmininkas K. Šimas. – Oponentai, tvirtinantys, esą pastatai neturi kultūros paveldo statusui įgyti reikalingų bruožų, nesuvokia, kad mums ir visai Lietuvai tos vietos svarbios kaip dvasinio paveldo ženklai. Juk ten rašytos istorijos puslapiai tapo liudininkais, kaip negailestingos ir ilgametės priespa-

Klubo pirmininkas Kęstutis Šimas

Notarė Birutė Čibiraitė-Biekšienė rengia stendą apie Jeronimą Cicėną

dos metu gali išlikti ir atsilaukti tautinė mažuma, kokia tuo metu buvo tapę lietuviai Vilniuje“.

Deja, geros idėjos neretai sudūžta atsimušusios į politinių interesų sukurptas sienas. Alis Vidūnas, Rolandas Paksas, Artūras Zuokas... Tai merai, kurie skirtingai darė įtaką Vilniaus veidui. Didžiausio palaikymo Vilniaus ainiai esą sulaukę iš mero A. Vidūno: Vilniuje bandyta išsaugoti jo žaliąjį rūbą, akcentuota jo lietuviškoji dvasia. R. Pakso laikais vyko daugiau fasadiniai pokyčiai: atgijo kai kurių pastatų spalvinė gama. A. Zuokas Vilnių priartino prie europinių miestų standartų. Tačiau ar to reikėjo?

„Mes ne prieš pokyčius, - aiškina K. Šimas. – Tačiau būtent tada Vilnius pradėjo prarasti savitumą: Gedimino prospektas neteko savo dvasios, nežinau, ar kam nors teko atsakomybė už tai, kad jo centre „išdygo“ „Novotelis“, kai kurie kiti su istoriniu Vilniumi pagal jokių parametrus nesuderinami statiniai“.

O kai vėl prabylame apie būtinumą įamžinti lietuviybės dvasią menančias vietas, pirmininkas su skausmu prisimena, jog būtent politikų valia Vilniaus ainiai eilinių kartų buvo priversti pasijusti esą mažuma... Laikotarpis, kai savivaldybės valdančiojoje koalicijoje buvo Lietuvos lenkų sąjunga, šiems žingsniams buvo pasipriešinta.

Kaip dabar? Dabar slenksčiai minami.

„Kreipėmės į vicemerą Gintautą Babravičių, - porina K. Šimas. – Regis, esame suprasti...“

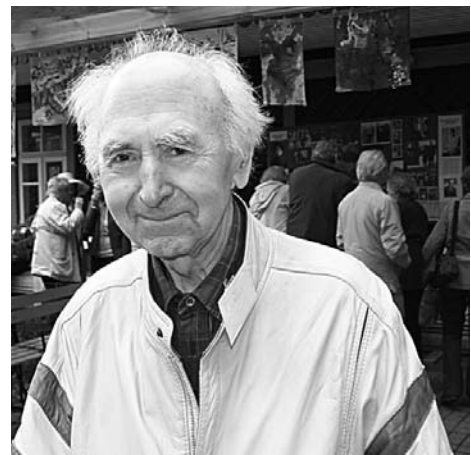
Ką gi, palinkėkime, kad supratimo nenuplautų neprognozuojami šios vasaros lietūs, kad jam būtų lemta tapti realybe. Ir... ką gali žinoti, gal jau artimiausiame tradiciniame Vilniaus ainių susitikime bus galima pasidžiaugti: lietuviybės židiniai žinomi ne tik siauram ratui; apie juos žinia paskleista ir turistams skirtame lankstinuke, atminimo lentelės ant pastatų taip pat skelbia šią žinią.

Tarp tradicinių Vilniaus ainių susibūrimų bene įsimintiniausias įvairių kartų vilniečių susibūrimas vyks per Tris Karalius Vilniaus rotušėje ir vasaros pradžioje – Valakampiuose, buvusio Vilniaus burmistro Konstantino Stašio rezidencijoje. Įvairių kartų žmonės aptaria būsimas veiklos gaires, prisimena nuveiktus darbus: išleistus leidinius, parodas, pasidomi, kaip sekasi kaupti senojo Vilniaus fotografijų fondą. Galbūt būtent tokiuose susibūrimuose gimsta idėjos viešai pareikšti savo poziciją dėl Lukiškių aikštės likimo. Arba – kaip kad dabar – pakviesti vaikus ir jaunimą rinkti ir užrašyti prisiminimus apie vilniečius (konkurso sąlygos skelbiamos internete), kurie, nebūdami geopolitinių vėjų sukuryje, buvo su savo gimtuoju miestu. Ir su juo tebėra. Neabejingi, nes reikalauja jam tokio statuso, kokiam įpareigoja garbinga praeitis.

Vilniaus ainių klubo pirmininkas K. Šimas tvirtina, jog patyrė mažumos dvasią jie yra tolerantiški visoms sostinėje gyvenančioms tautinėms mažumoms, kurios laikosi valstybės, kurioje gyvena, įstatymų. Pastebi, jog jam nepriimtina konfrontacija, jog pasisako už dialogo ir bendrų abiem pusėms naudingų sprendimų paiešką konfliktinėse situacijose. Tačiau dėl vieno momento nesulaukęs įsikarščiuoja: „Tačiau tai, ką lenkai dabar sugalvojo dėl pavardžių ir vietovardžių rašybos ir kokiais būdais siekia savo tikslų, man nepriimtina. Esu įsitikinęs, kad kaip mūsų išvija svetimuose kraštuose privalo deklaruoti lojalumą šaliai, kuriame

Nastazija Kairiūkštytė – rašytoja, senųjų vilniečių tyrėja

Juozas Šimkus – bibliofilas ir Vietinės rinktinės karys savanoris

Kabinami senųjų vilniečių fotografijų stendai. Antra iš dešinės – Dainora Juchnevičiūtė-Vaivadienė

gyvena, taip ir į mūsų kraštą atkakę kitų tautybių žmonės, jeigu nori būti piliečiais, privalo būti lojalūs mūsų įstatymams. Tuo tarpu lenkų politikų veikla yra suaktyvėjusi. Tai rodo Lenkų rinkimų partijos atstovo kandidatavimas į valstybės prezidento postą. Dėl respublikos gyventojų pasyvumo šios partijos narys tapo europarlamentaru. Kokia bus jo vykdoma politika? Koks bus kitas šios partijos mestas iššūkis?

Ne paslaptis, kad Lietuvos gilumoje gali išgirsti nuostabos kupiną klausimą: „Ko jūs ten su tais lenkais nepasidalijate?“ Kai papasakoji apie lietuvių mokytojų jauseną kai kuriose Vilniaus rajono lietuviškose mokyklose, nuostaba virsta kitu klausimu: „O ar ten Lietuva, ar ten galioja Lietuvos įstatymai?“

O tada į toleranciją ir diskusiją imi žvelgti iš kitokių pozicijų... Iš pozicijų tų sostinės gyventojų, kurie lenkų okupacijos laikais buvo likę mažuma savo etninėje sostinėje.

Juozo Vercinkevičiaus nuotr.

Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčiai – 600 metų

Trakų vikaras Petras Velička

Vytautas ČESNULIS, Vilnius

Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia iš paukščio skrydžio. 2005 m.

1925-1932 metais Trakuose vikaravo kun. Petras Velička.

Gimė P. Velička Sibire, tuometinės Tomsco gubernijos Marijinsko mieste (dabar Kemerovo sritis). Tik gimimo data skirtinguose dokumentuose rašyta nevienodai: pasak pažymos, pateiktos 1922 m. stojant į Vilniaus kunigų seminariją (*Lietuvos Mokslo Akademijos bibliotekos Rankraščių skyrius, fondas 342, byla 14433; toliau – MAB, o skaičiai reikš fondo ir bylos numerius*), bei pagal Dūkštų bažnyčios 1941 m. birželio 15 d. žiniaraštį (*MAB 318-22791*) gimęs 1895 m. gruodžio 17 d., o pagal bažnyčių ir kunigų 1940 m. spalio 24 d. sąrašą (*MAB 318-30048*) ir buvusio Trakų vikaro registracijos kortelę (*MAB 318-26382*) – 1894 m. spalio 14 d. (gimimo metrikus iš Vilniaus kunigų seminarijos Velička 1931 07 14 kažkodėl atsiėmė). Vilniaus arkivyskupijos kurijoje esančios P. Veličkos bylos 1966 m. lapkričio 11 d. anketoje irgi rašoma, kad gimęs 1895 m. gruodžio 17 d., o 1967 m. gegužės 31 d. lenkiškai užpildytoje anketoje „Žinios apie kunigą“ įrašyta, kad gimęs 1895 m. gruodžio 30 d. Aišku, kad paskutinėje anketoje gimimo dieną norėta užrašyti pagal Grigaliaus kalendorių, tačiau apsirikt: tokiu atveju turėtų būti gruodžio 29 d. (prie XIX a. datų pagal Julijaus kalendorių pridedama 12 dienų, o ne 13, kaip prie XX a. datų). Pakrikštytas Tomsco bažnyčioje 1896 m. sausio 15 d. Sutvirtinimo Sakramentą gavęs 1907 m. Varšuvoje.

Sibire P. Velička priklausė miestelėnų luomui. Tėvai – Petras Velička ir Magdalena iš Maidučenių šeimos. Tėvas kilęs iš anuometinės Volkovysko apskrities (dabar Baltarusijos Gardino sritis) valstiečių, į Sibirą išvažiavęs savo noru ieškoti geresnio gyvenimo. Dirbo geležinkelyje. Marijinske Petras praleido pirmuosius penkerius savo gyvenimo metus. Tėvams persikėlus gyventi arčiau Tomsco, Petras 1905 m. Tomske pradėjo lankyti pradinę mokyklą, o 1909–1913 metais mokėsi Tomsco miesto mokykloje.

Siekti kunigystės mokslų P. Velička pradėjo Petrograde buvusioje Mogiliovo arkivyskupijos Romos katalikų dvasinėje seminarijoje, į kurią įstojo 1914 m. (idomus vėlesnis jos adresas Rusijos Laikinosios Vyriausybės laikotarpiu: Izmailovo pulko 1-oji kuopa, namas Nr. 11). Baigę progimnaziją ar 4 gimnazijos klases, klierikai kunigų seminarijose anuomet mokydavosi ne tik teologijos, bet ir bendrojo lavinimo dalykų. Iš vyskupo Jano Cepliako Velička 1917 m. gavo žemuosius šventimus. Petrograde jis baigė tris seminarijos kursus. *MAB 342-14433* yra 1917 m. liepos 28 d. bilietas, leidžiantis seminarijos auklėtiniui vykti atostogų į Tomską, su pastaba, kad karinė ir civilinė valdžia nedarytų jam kliūčių vykstant į abi puses ir būnant vietoje. Vyko su persėdimais, nes biliete yra ir, pvz., Novo Nikolajevsko miesto (dabar Novosibirskas) įstaigos 1917 09 27 spaudas.

Nuvykęs į Tomską, miesto milicijoje Velička užsiregistravo 1917 m. gruodžio 26 d. Pradėjo dirbti Tomsco gubernijos įstaigoje. Tačiau mirė abu tėvai. Petro pečius užgulė 5-kių nepilnamečių našlaičių – brolio ir 4-rių seserų – globos rūpesčiai; broliui ir seserims buvo nuo 5 iki 17 metų.

Petrogrado dvasinės seminarijos rektoriaus 1918 m. gegužės 17 d. atsakyme klierikui perspėta, kad apskritai nežinia, ar ir ateinančiais mokslo metais dėstymas seminarijoje galės prasidėti laiku: baisus brangymetis, trūko pinigų ir maisto. Vasaros pabaigoje apie mokymosi galimybę turėjo būti paskelbta „Mogiliovo arkivyskupijos žiniose“. Tačiau dėl pilietinio karo užsiėmimų seminarijoje nebuvo.

1918 m. gegužės–birželio mėnesiais P. Velička išbandytas Tomsco gubernijos I gimnazijoje: patikrintos jo žinios iš gimnazijos šešių klasių kurso. Žinios įvertintos taip: rusų raštija ir rusų kalba, prancūzų kalba, algebra ir geometrija – patenkinamai (3), lotynų kalba, vokiečių kalba, aritmetika, fizika, gamtos mokslas, istorija ir geografija – gerai (4). Todėl atlikęs karinę prievolę P. Velička turėjo teisę į lengvatą, numatytą 1897 m. leidimo Karinės prievolės statuto 64 str. 3 punkte. Stodamas į civilinę tarnybą, jeigu turėtų tam teisę pagal kilmę, remiantis caro 1871 m. liepos 31 d. patvirtinto Gimnazijos ir progimnazijos statuto 128 paragrafo, Velička nebūtų išbandomas pirmos klasės valdininko laipsniui suteikti. Čia atkreipkime dėmesį į vieną dalyką: caro valdžios Rusijoje jau seniai nebuvo, Petrograde viešpatavo bolševikai, o Tomske – Kolčakas. Tomsco gimnazijos pedagogų taryba rėmėsi senaisiais direktyviniais dokumentais, pažymėjimą apie jaunuolio šešių klasių žinias išrašė remdamasi Rusijos liaudies švietimo ministro 1897 01 29 aplinkraščiu. Pažymėjimas išrašytas 1918 m. birželio 22 d. Už gimnazijos direktorių pasirašė inspektorius, dar pasirašė 6 dėstytojai ir pedagogų tarybos sekretorius. Pažymėjimas patvirtintas gimnazijos antspaudu su dvigalviu ereliu.

P. Velička pripažintas Mogiliovo RK dvasinės seminarijos auklėtiniu. Tai patvirtina Tomsco dekanas ir Tomsco RK parapijos 1918 m. rugsėjo 30 d. pažymėjimas. Dalies Mogiliovo arkivyskupijos laikinasis valdytojas, neturėjęs ryšio su metropolitu, Tomsco dekanas Demikis 1919 m. balandžio 7 d. davė P. Veličkai kitą pažymėjimą, kad dokumento pateikėjas yra Petrogrado RK dvasinės seminarijos auklėtinis, kuriam suteikti šventimai minorum ordinum.

Brandos atestato (8 gimnazijos klasių) egzaminus Velička išlaikė eksternu 1920 metais. Dvasinė valdžia nedarė kliūčių jam laisvu klausytoju stoti į Tomsco universitetą. Paskaitas Istorijos-filologijos fakultete Velička lankė vienerius metus.

P. Veličkos mokymąsi Petrogrado dvasinėje seminarijoje patvirtina ir Mogiliovo arkivyskupo Eduardo Ropo 1922 m. gruodžio 18 d. pažyma (*MAB 342-37303*). Pasak jos, mokydamasis Mogiliovo arkivyskupijos seminarijoje 1914–1917 metais, Petras Velička elgėsi nepriekaištingai. Vėliau, 1923 m. rugpjūčio 14 d., Vilniaus vyskupijos kurija E. Ropo raštus apie Mogiliovo arkivyskupijos seminarijos klierikus P. Veličką ir Vitalį Chamionėką persiuntė Vilniaus kunigų seminarijos rektoriui Jonui Ušilai.

Į anuometinę Lenkijos valstybę P. Velička su broliu ir seserimis atvyko 1922 metais. Iš pradžių apsigyveno Volkovyske: 1922 m. liepos 14 d. gavęs Volkovysko

apskrities storastijos išrašytą asmens liudijimą (kitas toks liudijimas be datos yra *MAB 318-26382*). Tik 1966 m. lapkričio 11 d. rašytoje biografijoje kunigas teigė, kad į Lenkiją atvykęs 1922 m. liepos 29 d.; greičiausiai apsirikt: gal atvykęs birželio 29 d.? Ėmė rūpintis, kaip pratęsti mokslus Vilniaus kunigų seminarijoje. 1966 11 11 ir 1967 05 31 pildytose anketose kunigas rašė, kad Vilniaus seminarijoje mokėsi nuo 1922 m. Subdiakono šventimus vysk. Jurgis Matulaitis jam suteikė 1924 m. birželio 14 d., o į kunigus tas pats vyskupas iššventino 1925 m. birželio 6 d.

Pasak Trakų klebono ir dekaną Klemenso Maliukevičiaus 1926 m. spalio 28 d. informacijos Vilniaus vaivadijos valdybos Prezidiumo skyriui, Petras Velička į Trakus buvo paskirtas 1925 m. birželio 8 d. (*Lietuvos valstybės istorijos archyvas, fondas 604, apyrašas 1, byla 10903; toliau – LVIA, o skaičiai reikš fondo, apyrašo ir bylos numerius*). Tą patį 1967 05 31 anketoje rašė ir patsai P. Velička. Gerai mokėjo rusų ir lenkų kalbas.

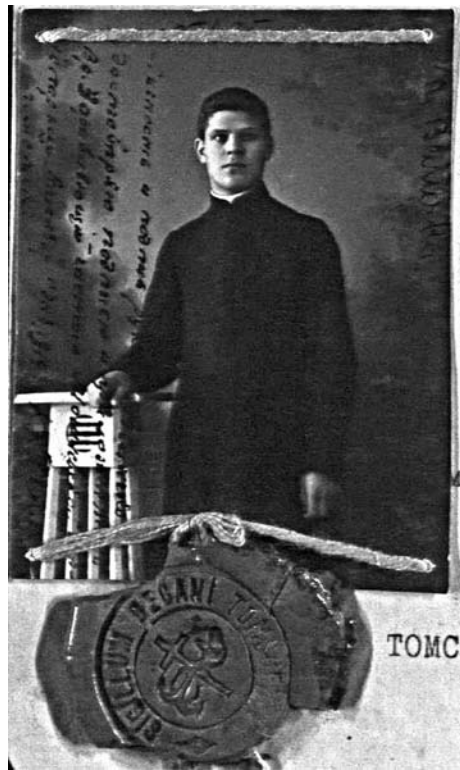
Trakų mokyklų prefektas (tikybos dėstytojas) F. Kaforskis buvo paimtas į Vilnių teologijos studijoms kunigų seminarijoje, ir mokyklos liko be tikybos dėstytojo. Todėl klebonas K. Maliukevičius 1925 m. lapkričio 4 d. paprašė vyskupo sufragano tikybos dėstytoju Trakų pradinėje mokykloje ir mokytojų seminarijoje, kol bus paskirtas nuolatinis prefektas, skirti vikarą P. Veličką. Sufraganas K. Michalkevičius Veličką Trakų mokytojų seminarijos ir pradinių mokyklų prefektu paskyrė 1926 m. sausio 18 d. Tiesa, po seminarijos auklėtinio Mrozovskio savižudybės kurį laiką buvo įsitempė prefekto ir seminarijos direktorės santykiai. Apie tai prefektas skundėsi sufraganui 1926 m. rugpjūčio 5 d. Galbūt dėl to rugsėjo 17 d. norėta Veličką perkelti į Lydą (*vyskupijos raštas LVIA 694-5-4434*), tačiau kurijos nutarimas po kelių dienų buvo atšauktas ir prefektas liko Trakuose. 1926 m. spalio 27 d. sufraganas įsakė jam perimti tikybos dėstymą kaimų mokyklose: Bražuolėje, Šulininkuose, Pasiokose, Salkininkuose, Slabadoje, Markutiškėse, Miciūnuose ir Padumblėje.

Arkivyskupija 1928 m. rugpjūčio 16 d. planavusi P. Veličką perkelti į Pabrade prefektu ir bažnyčios rektoriumi. Tačiau kurijos nutarimas taip pat atšauktas.

P. Velička 1929 m. vasarą vyko į Poznanę ir Lenkijos Pamari. Išvykos laikotarpiui vikaras birželio 28 d. prašė arkivyskupijos celebrato (leidimo laikyti mišias). Klebonas K. Maliukevičius tam neprieštaravo.

Ilgainiui Veličkai Trakuose pabodo. 1930 m. gruodžio 17 d. jis prašė arkivyskupijos duoti kokią nors kleboniją. Pasak jo, tam skatino ne tik materialinės priežastys, bet ir noras padirbėti savarankiškai. Todėl Veličką norėta perkelti klebonu į Ilją Vileikos apskrityje. Apie tai kurija gruodžio 29 d. pranešė Lenkijos tikybų ir valstybinio švietimo ministrui, bet paskyrimas atšauktas, apie ką tą pačią dieną pranešta P. Veličkai ir Iljos klebonui Zenonui Gerdzevičiui. Gruodžio 30 d. Velička prašė arkivyskupo paskolinti 2000 zlotų: 1400 zl reikėjo skoloms apmokėti, susirgo vyresnioji sesuo ir t. t. Paskolą vargu ar gavo, nes su tokiais prašymais kai kurie kunigai į arkivyskupiją kreipdavosi gana dažnai.

Pasak klebono K. Maliukevičiaus 1931 m. vasario 23 d. pranešimo kurijai, 1930–1931 mokslo metais prefektas P. Velička dėstė tikybą Trakų 7-nių skyrių mokykloje. Joje mokėsi 264 mokiniai – 151 berniukas ir 113 mergaičių. Pagal religijas

Petras Velička. Ši nuotrauka yra prisegta prie Tomsco dekanato 1919 m. balandžio 7 d. pažymėjimo

mokinių kontingentas buvo toks: 208 katalikai, 16 stačiatikių, 23 žydai, 14 karaimų, 2 totoriai, 1 protestantas. Per savaitę mokykloje buvo 14 tikybos pamokų, t. y. po dvi pamokas kiekvienam skyriui (*LVIA 694-3-516*). (5-kių kursų Trakų moterų mokytojų seminarijoje tikybą tuo metu dėstė prefektas Viktoras Počebskis (Potrzebski). Seminarijoje buvo 183 moksleiviai – 165 merginos ir 18 vaikinių. Moksleiviai pagal religijas: 161 katalikas, 12 stačiatikių, 8 karaimai, 2 žydai. Buvo 10 tikybos pamokų per savaitę, t. y. taip pat po dvi pamokas kiekvienam kursui.) *LVIA 694-5-4427* yra Trakų prefekto P. Veličkos neaiškių metų neaiškaus mėnesio 21 d. telegrama vyskupui K. Michalkevičiui. Prefektas prašė leisti vyskupui Bandurskiui suteikti Sutvirtinimo Sakramentą pradinėse mokyklose besimokiusiems vaikams. (Vladislavas Bandurskis, 1865 Sokale Lvovo krašte – 1932 Vilniuje. Lvovo sufraganas nuo 1906 m. Su gen. L. Želigovskiu 1920 m. atvyko į Vilnių ir čia įsikūrė. Susijęs su lenkų legionais, buvo neoficialus jų kapelionas, Lenkijos kariuomenės vyskupas.)

Petrui Veličkai vikaraujant Trakuose ir toliau teko rūpintis jaunesniaisiais broliu ir seserimis. Vyriausioji sesuo Marija po kelerių metų išteikėjo, brolis Stanislovas baigė Glubokojės gimnaziją, sesuo Genovefa baigė Trakų mokytojų seminariją, Albina – seminarijos ikimokyklinio amžiaus vaikų auklėtojų skyrių, Veronika – profesinę mokyklą.

P. Velička 1932 m. kovo 14 d. kreipėsi į Vilniaus arkivyskupą: vieną seserį išleidus už vyro, o kitas įtaisius į internatą, globos joms jau nereikėjo, todėl norėtų iš Trakų persikelti kitur – „turėti kokią kampelį, kur galėtų tvarkytis“. Tačiau naujo paskyrimo vėl negavo. Kokios nors parapijos paprašė birželio 4 d. Kurijos kancleris tą pačią dieną atsakė, kad vakuojančių vietų nėra. Tačiau birželio 23 d. arkivyskupas pranešė tikybų ir valstybinio švietimo ministrui, jog Trakų vikarą perkelia klebonu į Krulėvščizną Glubokojės dekanate Dynos apskrityje (baltarus. Krulėuščina, dabar Vitebsko sr. Dokščicų r.). Bet liepos 1 d. Veličkai įsakyta iš kun. Tadeušo Šadbejaus perimti laikinai administruoti to paties dekanato Zašėsles parapiją. Be to, kurija liepos 12 d. atsakė, kad negali patenkinti prašymo skirti iš kurijos kasos 600 zlotų; pasak Veličkos, pinigų reikėjo kelionės išlaidoms apmokėti, smulkios skoloms padengti ir būtiniausiems daiktams įsigyti. Pinigų iš kurijos Velička vėl kaulijo 1932 m. rugpjūčio 27 d. (rašyta iš Krulėvščiznos): sunkios materialinės sąlygos, padidėjusios išlaidos dėl persikėlimo, reikėjo gydyti dantis...

Tėsinys kitame numeryje

Europarlamento rinkimai 2009

Pamastymai apie Europarlamento rinkimus Lietuvoje

Atkelta iš 1 p.

Skirtingų nei vieno mandato negavusių partijų atstovai nurodo skirtingas pralaimėjimo priežastis: nuo rekordiškai menko rinkėjų aktyvumo, iki... blogo oro.

Kaip Jūs pakomentuotumėte situaciją?

Lengviausias atsakymas būtų, kad viską sujaukė gamta, blogas oras. Tačiau, manau, esmė ne čia. Jau pati rinkiminė kampanija buvo labai nepatraukli. Kalti, mano nuomone, ir patys kandidatai, kurių kalbos per TV, radiją ne visada įtikinamai skambėjo. Lietuvos rinkėjas išsilavinęs, jis apsiskaitęs ir daug žino. Deja, man bent susidarė įspūdis, kad ne visiems kandidatams buvo aišku, ką jie, tapę parlamentarais, veiks. Atsakymuose į klausimus skambėjo pažadai, kurių vykdymas pagal kompetenciją priskiriamas nacionalinėms, o ne retai net regioninėms ar savivaldos institucijoms. Nors lietuvių kalba yra oficiali ES kalba, bet toli gražu nėra visada užtikrinamas vertimas į lietuvių, kaip, beje, ir kai kurias kitas kalbas. Parlamente ar kitose ES institucijose daug naudos duoda tiesioginis bendravimas su kitų šalių atstovais. Tačiau čia be anglų, prancūzų ar vokiečių kalbų neišsiversi, o vertėjas juk nesekios paskui. Deja, nemažai kandidatų tiesiog prisipažino nemoką kalbų. Nesuprantu, kaip jausis toks asmuo tapęs parlamentaru. Turi prisiimti kaltę ir buvę europarlamentarai, kurių aktyvumą pastebėjome tik prasidėjus rinkiminei kampanijai. Kita vertus, mes Lietuvoje turime daug gerų pavyzdžių įvairiose visuomenės gyvenimo srityse, kur ES savo lėšomis prisidėjo prie gerovės kilimo. Gal per mažai apie tai kalbame, rodome, džiaugiamės.

Diskusijas kelia ir tai, kad kai kur Europos Sąjungoje, net Lietuvoje yra vietovių, kuriose buvo balsuota gana aktyviai. Kodėl taip netolygiai susiklostęs rinkėjų aktyvumas, kaip Jūs tai paaiškintumėte?

Taip, bendri rezultatai aktyvumo prasme ES geresni nei Lietuvoje. Ženkliai jie geresni net pas mūsų kaimynus latvius bei estus. Kai kuriose Europos Sąjungos šalyse dalyvavimas rinkimuose privalomas, tad didelis rinkėjų aktyvumas ten neturėtų stebinti. Nors Lietuvoje tai nėra privalu, bet būdami abejingi rinkimų metu išsirenkame valdžią, kurią paskui kritikuojame, įvardiname kaip nevykusią ir pan. Lyg dėl to ne mes patys kalti. Kita vertus, rinkimai – tai pilietinės visuomenės brandos egzaminas. Tai laikas, kai galime pasijauti tikrais savo šalies šeimininkais, kai atsiranda galimybė paauklėti buvusius ir vėl, ar naujai norinčius būti valdžioje, išsakyti jiems priekaištus ir pageidavimus.

Rytų Lietuvos rajonuose taip pat gana aktyviai dalyvauta rinkimuose. Tai džiugintų, tačiau, panagrinėjus rinkimų rezultatus: balsavimą iš anksto, namuose, visokius „geranoriškus“ pavežiojimus į rinkimines apylinkes, kuo giriasi Lietuvos lenkų rinkimų akcijos - LLRA (toks partijos pavadinimas) aktyvistai, tvirtinti apie pilietinės visuomenės susiformavimą negaliu. Esu įsitikinęs, kad visoje Lietuvoje gyventojai vienodai sensta, vienoda ir sveikatos būklė. Antai Lietuvos savivaldybių asociacija net įteikė auksinę krivulę Vilniaus rajono savivaldybei už geriausius sveikatinimo rezultatus. Tada kaip paaiškinti tą faktą, kad paštu už LLRA balsuoja dažniau nei už kitas partijas Lietuvoje. Na o jei

panagrinėsime rinkimų rezultatus Vilniaus rajono savivaldybėje, pamatysime, kad už LLRA paštu balsavo net 26,15 proc. (tai reiškia kas 3-4 rinkėjas) visų balsavusių už minėtą partiją. Tuo tarpu atitinkamai už TS-LKD balsavo 8,5 proc., socialdemokratų – 12,4 proc., Liberalų sąjūdį – apie 6 proc, liberalcentristus – apie 4,5 proc. Panaši tendencija ir Šalčininkų rajono savivaldybėje. Šie rinkimai parodė, kad pasitaiko, kai į namus pas rinkėją vis dar važiuoja vienas rinkiminės komisijos narys, nėra iškabintų važiavimo grafikų. Organizuoti pavežiojimai prie balsadėžių, manau, taip pat rinkimų įstatymo raidės pažeidimas. Juk niekas negali paneigti, kad vežant rinkėjus neagituoja.

Jūs aptariama situacija viešinama nebe pirmą kartą. Kaip reiktų suprasti faktą, kad taip pasyviai į tai reaguoja Vyriausioji rinkimų komisija, kitos partijos, Seimas? Ką reiktų daryti, kad padėtis taisytųsi?

Neabejoju, kad šiandien LLRA kaip partijos pozicija Vilniaus, Šalčininkų rajonuose gana tvirta ir tai ji rinkimuose galėtų įrodyti be perdėto uolumo, vis dar peržengiančio leistinas ribas. Todėl, jei bent kiek bet kur Lietuvoje iškraipoma rinkėjo valia, turėtų būti operatyviai ir objektyviai reaguojama.

Vyriausioji rinkiminė komisija, manau, laikosi nuomonės, kad rinkimų rezultatams pažeidimai neturi didesnės įtakos. Tačiau net vaikai žino, kad mažiausi pažeidimai, jei nereaguojama, ugdo didesnius.

Partijos rinkimuose sprendžia savo panašias problemas, gal todėl ir nuolaidžiauja. Menką dėmesį prieš rinkimus Rytų Lietuvos rajonuose partijos galbūt teisina ir tuo, kad įdirbis

neduos naudos (balsų) tiek, kiek kitur, gal baiminamasi taip vadinamo strateginio partnerio reakcijos.

Seimas priėmė demokratiškus rinkimų įstatymus. Paliekama teisė galutinį sprendimą priimti rinkėjui. Juk kiekvienas tikintis žmogus bažnyčią lanko nepriklausomai nuo oro, išankstinės organizacijos, raginimų ar pavežiojimų. Tad jei jis tikras pilietis, pats suras rinkiminę apylinkę. Jokių būdu nenoriu mesti šešėlio ant tų žmonių, kuriems dėl jų fizinių sunkumų reikia padėti atlikti pilietinę pareigą, bet būtina užtikrinti tokias sąlygas balsuoti, kad nebūtų iškraipoma jų valia.

Vieni rinkimai keičia kitus. Nepastebėsime, kai teks rinkti savivaldybių tarybas ir neįsivaizduoju, kas pat? Nesuprantu ir konkurencijos tarp partijų, kurios, užuot susivienijusios minėtuose rajonuose, konfrontuoja tarpusavyje, tuo išsklaidydamos savo galimybes. Kai nėra privalomos gyvenamosios vietos registracijos, daug priklauso nuo to, kur žmonės deklaruoja savo gyvenamąją vietą. Tačiau nemažai atsikėlusiu gyventi į užmiesčius deklaruoją gyvenamąją vietą ir renka kitur. Tai irgi kažkiek iškraipo rinkimų rezultatus.

Kai pakalbi su kolegomis iš kitų miestų ar rajonų, suvoki, kokios tolimos jiems Rytų Lietuvos savivaldybių problemos. Manau, kad tai partijų, save vadinančių parlamentinėmis ar tradicinėmis, darbo brokas, nes dažniau šias problemas kelia nevyriausybinių organizacijų.

Baigdamas, noriu visiems Lietuvos atstovams EP palinkėti vaisingo, kūrybingo darbo sprendžiant visos ES, o kartu ir Lietuvai svarbius klausimus.

Dėkojame už išsamius komentarus.

Kalbėjosi Aušra KALINAUSKIENĖ

Knyga apie lietuvių puoselėtojus

Aušra KALINAUSKIENĖ, Vilnius

Nastazija Kairiūkštytė gimė 1935 m. birželio 30 d. Samaniškių kaime, Marijampolės apskrityje.

1955 m. baigusi vidurinę mokyklą metus dirbo kolūkio apskaitininke. 1956 m. įstojo į Kauno kooperatinę mokyklą. Ją baigusi dirbo Šakių rajono vartotojų kooperacijos kooperatyvų sąjungoje organizatore-instrukto. 1959 m. įstojo į Vilniaus pedagoginio instituto Gamtos mokslų fakultetą, kurį sėkmingai baigė 1964 m. ir Daugų žemės ūkio technikumė dėstė istoriją, visuomenės mokslą.

1971 m. sėkmingai išlaikė egzaminus į Lietuvos istorijos aspirantūrą, išvyko į Vilnių ir gavo nagrinėti temą „Klaipėdos pramonė ir darbininkai 1945–1960 metais“. 1973-aisiais pakviesta dirbti į Lietuvos istorijos institutą, kuriame išdirbo iki 1998 m. Disertaciją apgynė 1988 m. 1987 m. išleido monografiją „Klaipėdos pramonė ir darbininkai 1945–1960 m.“. 1999-aisiais išleista Marcelės Kubiliūtės gimimo 100-osioms metinėms 1998 m. konferencijos medžiaga bei atsiminimai apie ją „Dek širdie, ant amžino aukuro...“. 2001 m. išspausdinama monografija „Vilniaus vadavimo sąjunga 1925-1938 m.“.

Be to, mokslininkė tyrė Lietuvos gyventojų migracinius srautus, paskelbė straipsnių mokslo žurnaluose, dalyvavo tarptautinėse konferencijose, kai kuriuose jų paskelbė tezes. Yra aktyvi kelių organizacijų dalyvė: Vilnijos draugijos, Mažosios Lietuvos tarybos ir kitų. Mokslininkė N. Kairiūkštytė nemažai prisidėjo prie tautinės sąmonės ugdymo.

Gražią gegužės pavakarę (14 d.) Lietuvos Mokslų Akademijos salėje buvo pristatyta **Nastazijos Kairiūkštytės ir Al-**

mos Gudonytės knyga „Lietuvių kovų verpetuose: Vilniaus ir Seinų kraštai XIX a. pabaigoje - XX a. pradžioje“. Knyga išleido Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, jos leidybai lėšų skyrė Gražutė Šlapelytė-Sirutienė. Vakare dalyvavo mokslininkai, visuomenės veikėjai. Kalbėjo profesoriai Zigmas Zinkevičius, Kazimieras Garšva. Eilės skaitė aktorius Tomas Vaisieta, senovines giesmes giedojo Irena Bražinskaitė.

Kaip knygos įžangoje išsitaria Marijos ir Jurgio Šlapelių namo muziejaus direktorė dr. Alma Gudonytė, „...sumanymui rinkti duomenis apie lietuvių bei nusipelnčius senuosius vilniečius ir įamžinti jų atminimą pritarė ir vilniečių ainių klubo žmonės“, nes daugeliui rūpėjo klausimas, kas buvo tie žmonės, kurie paskyrė savo gyvenimus Vilniaus krašto kultūrai ir tautiškumui gaivinti bei puoselėti.

Direktorė ir leidinio bendraautorė pastebi, kad knygos sudarytoja istorijos mokslų daktarė N. Kairiūkštytė rinkdama duomenis apie lietuvių bei nusipelnčius senuosius vilniečius turėjo perversti šūsnis archyvuose gulinių dokumentų, nagrinėjamo laikotarpio spaudą, kitus šaltinius...

O kodėl jai rūpėjo kelti būtent tokia tema?

Galbūt į šį klausimą atsakymas slypi jos visuomeninėje veikloje... O galbūt tolimuose jaunystės metuose, apie kuriuos ji yra rašiusi: „Nuolat jautėme prievartinį sovietinės pasaulėžiūros brukimą. Bibliotekose neliko nepriklausomoje Lietuvoje išleistų knygų. Naujieji vadovėliai sukelėdavo mums priešiško jausmą. Buvome verčiami daug ko nežinoti iš savo tautos

istorijos, literatūros. Mokykla nepaveikė mano įsitikinimų, nes perteiktos mokiniams žinios prieštaravo realybei. Mes, mokiniai, dažnai matėme girtų stribų siautėjimus, grobstant išstremtų žmonių turtą, nušautų Lietuvos partizanų kūnų išniekinimą. Reali tikrovė labai skyrėsi nuo mokyklose brukamų socializmo-komunizmo idėjų“.

Ir štai jos kruopštaus ir atsakingo darbo rezultatas keliauja pas skaitytoją.

Šimto dvidešimties Vilniaus ir Seinų krašto lietuvių puoselėtojų veikla tarsi kokioje išplėstinėje enciklopedijoje prabyta į skaitytoją iš prasmingai tautinės Lietuvos spalvomis apgaubtos knygos puslapių. Niekam iš susirinkusiųjų į leidinio sutiktuves nekilo net mažiausios abejonės: knyga – tikras paminklas lietuvių puoselėtojams ir tautinio atgimimo gaivintojams atminti.

Kalbėdama apie savo kūrinį ir jo turinį dr. N. Kairiūkštytė pastebėjo: „Mes, lietuviai, esame tiek tolerantiški, kad labai lengvai priimame tai, kas svetima, ir taip pat lengvai paminame, neišsaugome to, kas sava“. Ir klausė: „Ką daryti, kad neišstiprėtų didžiųjų tautų glėbyje?“

O tokių grėsmių šiandieninės globalizacijos akivaizdoje esama. Ne be reikalo daugelis tautų yra susirūpinusios tradicijų, žodinio ir nematerialaus paveldo išsaugojimu. Vyksta atkakli, dažnai mažiau matoma kova dėl gimtosios kalbos ŽODŽIO išlikimo.

„Vorutos“ skaitytojui nereikia priminti, kad tokia kova vyko ir Lietuvoje įvairiais jos vystymosi laikotarpiais.

Dar 1883 m. Jonas Basanavičius „Aušroje“ rašė: „Lietuva pamažėliu nyksta, nes nyksta jos kalba“.

Ar ne panašią situaciją stebime ir šiandieną, kai pasiduodama kurių tautinių mažumų reikalavimams, nors ir tektų nusižengti įstatyminiams aktams, reglamentuojantiems lietuvių kalbos rašymą ir vartoseną.

Ir tie, kurie linke girtis faktu, jog LDK sostinė jau Gedimino valdymo laikais pamažu virto multikultūriniu miestu, ignoruoja faktą, jog XIX a. pabaigoje ji tapo svetima lietuviams. 1907 m. kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas rašė, jog „...lietuvis savo sostapilėje Vilniuje buvo toks pat beteisis svečias, kaip Afrikos juodaodis Paryžiuje: į juos lenkai žiūrėjo šypsodamies, jų kalbą išgirdė pečiais glamžė“. Tiesa, kad dabar, kaip ir tada buvo pripažįstama, jog dėl tokios padėties dažnai esame kalti: kur reikia ar nereikia vis skubame prabilti svetima kalba, net perversti savo rašybos taisykles ir tradicijas.

Kazys Alyta, Pelikšas Bugailiškis, Andrius Domaševičius, Silvestras Gimžauskas, Jonas Mašiotas, Mečislovas Reinys, Marija ir Jurgis Šlapeliai, broliai Antanas, Petras, Jonas Vileišiai... Tai vis pavardės žmonių, kurie yra be galo daug nusipelnę Lietuvai ir jos savasties puoselėjimui. Deja, daugelis geriausių atveju tik fragmentiškai bežino šių asmenybių veiklos ypatumus.

Būtent todėl ši knyga tarsi koks žinynas turėtų būti kiekvienoje mokykloje, kiekvieno išsilavinusio žmogaus bibliotekoje. O pirmiausiai – Pietryčių Lietuvoje.

Knygos sutiktuvių vakare pati jos sudarytoja užsiminė, jog dar daug darbo laukia gaivinant atmintį apie lietuvių puoselėtojus, palinkėjime jai stiprybės tą darbą pratęsti.

Mažosios Lietuvos etnografiniai kaimai**Kintai*****Dr. Martynas PURVINAS, Kaunas***

Danos Buinckaitės nuotr.

Marija ir Martynas Purvinai

Šiandieniniai Kintai – gan marga gyvenvietė Kuršių marių pakrantėje. Ten tarp sovietmečio standartinių „dėžučių“ – grubių mūrų šen bei ten šmėkšteli dar išlikę vaizdingi seni pastatai, primenantys čia kunkuliavusį savitą gyvenimą praeityje.

Žuvingų Kuršių marių pakrantės buvo apgyvendintos jau seniausiais laikais. Tarp daugybės laikinų prieglobsčių išsiskirdavo reikšmingesnės vietos. Atrodo, tokia nuo seno buvo ir Kintai, nes šiauriau jų stūksojusi kalva šimtmečius buvo vadinta „Pillekalnis“.

Toje kalvoje dar prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo matoma ryški iškasa – matyt, dar XX amžiaus pradžioje ar dar seniau vykdytų archeologinių tyrinėjimų pėdsakas. Toje iškasoje žinomas kraštotyrininkas Albinas Endzinas dar prisirinko nemažai senovinės keramikos (spėtinai datuotos gal XII amžiumi ar dar senesniais laikais).

Deja, ta akivaizdi archeologinė vertybė buvo likviduota sovietinės okupacijos dešimtmečiais – iš ten kasant smėlį keliams tiesti. Dabar begalima tik spėlioti, kieno ir kokio gyvenimo pėdsakus būtų atskleidęs tas senasis piliakalnis (ar kokia senovinė gyvenvietė, įkurdinta pakilumoje).

Tad nors rimtesnių proistorės tyrimų Kintų apylinkėse ilgai vengta, tačiau galima spėti, kad Kuršių marių pakrantės turėjo būti nuo seno apgyventos. Beje, tą pabrėžia ir šiauriau Kintų stovinti Svencelė (kur spėjama buvus senovinę šventvietę) ir piečiau esanti romantiškoji Ventė – nuo seno laivininkams žinoma vieta.

Istoriniais laikais Ventės ragas, kur savo pilį buvo pasistatęs Prūsijos Kryžiuočių ordinas, ilgam nustelbė menkesnes apylinkės gyvenvietes. Įdomu, kad Kintų savotišką renesansą galop lėmė istorijos posūkiai bei gamtos jėgos.

Audrų bangoms griaužiant Ventės rago iškyšulį, apleista pilis galop sunyko. Iš jos akmenų pastatyta Ventės bažnyčia 1702 metais nugriuvo audros metu. Matyt, tuomet buvo prisiminti ramesni Kintai, stovėję ne tokioje vėtrų pagairėje.

Naują bažnyčią vis iš tų pačių pilies akmenų sumūrijus jau Kintuose, ten sukūrus atskirą parapiją, iki tol nuošali gyvenvietė ilgam tapo pačia svarbiausia ilgame pamario ruože.

Savaip ypatinga buvo ir Kintų gamtinė situacija, kurią įvertino tenykščiamie piliakalnyje gyvenę senovės žmonės. Nuo pat Klaipėdos iki Ventės rago besidriekiantis ilgas moreninis kalvagūbris visad buvo sausiasia ir patikimiausia vieta tiek didesnių potvynių laikais, tiek aukštesnio vandens lygio amžiais. Tas vinguojantis kalvagūbris būtent ties Kintais prisiglaudžia prie Kuršių marių pakrantės. Abipus kalvagūbrio šimtmečiais telkšojo pelkynai – marių pusėje pranykstantys

tik ties Kintais. Antai į rytus nuo Kintų senovėje telkšojo didieji poledyniniai ežerai, vėliau virtę didžiosiomis pelkėmis, nuolatinių potvynių užliejama lyguma abipus Minijos, Tenenio ir Šyšos žemupių. Tame vandenių bei pelkynų krašte tik minėtasis kalvagūbris stūksojo kaip sausiasias takas nuo Ventės rago iki pat Klaipėdos apylinkių. Tame ruože jau prieš kelis šimtmečius susiklostė pamario gyvenviečių juosta.

Kintai, kaip viena svarbesniųjų pamario gyvenviečių, jau buvo pavaizduoti 1735 metais sudarytame Prūsų Lietuvos žemėlapyje.

1785 metais Kintai minėti kaip Rusnės valsčiaus mišrus kaimas. Toks kaimo apibūdinimas rodė, kad tenykščiai gyventojai pamaryje apsigyveno skirtingu laikui, gaudami nevienodas teises bei privilegijas. Tai liudijo, kad Kintai klostėsi per ilgesnį laiką, o ne koku vienu momentu ten atvykus visai grupei naujakurių (kaip neretai vykdavo apgyvendinant kokiais nuošalias vietas Mažajoje Lietuvoje). Tuomet Kintuose buvo užregistruota 16 ugniakurų – sodybų, tai buvo palyginti nemaža gyvenvietė.

1807 metais Prūsijoje panaikinus baudžiavą, krašto kaimų žmonėms pradėjus laisviau disponuoti savo likimais, pamario gyvenvietės pradėjo keistis sparčiau.

1815 metais Kintai buvo apibūdinti kaip bažnytkaimis, kuriame dar stovėjęs vėjo malūnas (anais laikais svarbi verslo įmonė, didesnio ūkininkų skaičiaus rodiklis). Sodybų (ugniakurų) tebebuvo beveik tiek pat kaip ir prieš tris dešimtmečius – 17. Ten gyveno 151 žmogus (beveik po dešimtį kiekvienoje sodyboje). Tuomet Kintai jau priklausė Šilutės (Šilokarčemos) valsčiui. Ten buvo reikšmingas parapijos centras (Kintų parapijai iš viso priklausė 32 gyvenvietės su 241 gyventoju). Nemaža dalis tų parapijiečių reguliariai atvykdavo į pamaldas savo bažnyčioje, lankydavosi Kintų prekyvietėje bei užieigose. Tad anuometiniame bažnytkaimyje netrūkdavę žmonių (tai vietinių, tai trumpam čia užsukdavusių).

XIX amžiaus vidurio sąrašuose Kintai buvo apibūdinti kartu su gretimu Bekeriu kaimu (ateityje tapsiančiu šio bažnytkaimio dalimi). Tuomet ten gyvenę kulmiškiai, laisvieji ūkininkai bei laisvieji šatulininkai – iš viso 497 žmonės. Kaime buvo užfiksuotas ir 141 pastatas. Kintai tuomet valdė 998 margus ir 76 rykštes žemės (apie 250 hektarų).

Gan kuklios kaimo valdos rodo, kad daug žmonių tada vertėsi iš žvejybos Kuršių mariose bei įvairių amatų. Tuomet bažnytkaimyje ir buvo užfiksuota gana daug amatininkų. Tuometinius Kintus įdomiai apibūdina laikytų gyvulių skaičius. Kintiškiai tada teturėjo tik 63 arklius (jų būta tik kas antroje ar trečioje sodyboje, mat marių žvejams svarbesnis dalykas būdavo valtis). Beveik pusė tūkstančių gyventojų teturėjo 127 galvijus, 98 avis ir 119 kiaulių. Matyt, daugiausiai jėgų būdavo atiduodama žvejybai, tad naminiai gyvuliai dažnam kintiškiui nebūdavo itin svarbūs. Užtat tuomet Kintuose buvo užregistruotos trys ožkos (pravardžiuotos „žvejų karvėmis“). Daugelis kintiškių apsieidavo nepirkdami brangių malkų – kurui būdavo kasamos durpės netolimoje pelkaitėse Minijos slėnyje.

Nuo bažnyčios įsteigimo veikė Kintų mokykla, kurią lankė ir aplinkinių kaimų vaikai. Mokyklą išlaikė vietos gyventojai, iš kurių būdavo renkama speciali rinkliava pinigais bei natūra (rugiais, miežiais, šieniu bei šiaudais, dar ir durpėmis patalpoms apšildyti).

Tos žinios rodo, kad XIX amžiuje Kintai buvo pradėję sparčiai augti. Vos per 30–40 metų jų gyventojų skaičius beveik patrigubėjo (matyt, įsikuriant ir naujiems atvykėliams). Tai rodo, kad žvejyba ma-

Buvęs valsčiaus pastatas. 1998 m.

riose bei vietos amatai leido prasimaitinti nemažam būriui vietos gyventojų.

1857 metais Kintai buvo apibūdinti kaip bažnytkaimis, kuriame gyvenę 389 žmonės. Ten dar buvusi girininkijos sodyba bei pašto ekspedicijos skyrius.

1871 metais Kintų bažnytkaimyje gyveno 494 žmonės (iš jų 238 vyrai ir 256 moterys). Įdomu, kad tik 232 iš jų buvo gimę pačiuose Kintuose, kiti buvo atvykėliai (čia atvykę jaunikiai ar nuotakos, darbo ieškoję samdiniai ir pan.). Tai rodo, kad pamario gyvenvietė buvo pakankamai patraukli vieta čia atvykstantiems ir įsikuriantiems.

Tuomet Kintuose buvo 55 sodybos (gyvenamieji pastatai) su 109 šeimyniniais butais ir 7 viengungių būstais. Daug gyvenamųjų namų buvo keliabučiai – juose gyvendavo samdiniai, amatininkai ir kiti.

Kintuose šalia vyravusių liuteronų tada gyveno ir 7 katalikai. Gyvenvietėje buvo 110 vaikų (jaunesnių kaip 10 metų amžiaus). Iš vyresniųjų 296 mokėjo skaityti ir rašyti, 8 dar nebuvo pradėję eiti mokslo, o 80 buvo likę beraščiai. Tada Kintuose buvo užregistruoti ir trys neigalieji.

1871 metais Kintuose buvo užregistruotas ir nedidelis dvarelis. Jo sodyboje stovėjęs tik vienas gyvenamasis namas, ten iš viso gyvenę 7 žmonės. Matyt, tai buvo viena prakutusi sodyba, gavusi dvarelį teises, bet žymiau neišsiskyrusi iš daugelio Kintų sodybų.

Tuomet greta Kintų senesniųjų sodybų jau buvo susiklosčiusi naujakurių sodybų dalis, vadinta Naujaisiais Kintais. XIX amžiaus pabaigoje šios gyvenvietės dalys apsiungė, bažnytkaimis vis plėtėsi.

1885 metais Kintuose buvo užrašyta 510 gyventojų (iš jų 235 vyrai ir 275 moterys). Tuomet tebuvo likę du katalikai. Iš viso stovėjo 66 gyvenamieji namai, kuriuose buvo 118 butų.

Šie skaičiai rodo, kad XIX amžiaus pradžioje vykusį audringą Kintų plėtrą jau buvo pasibaigus, daugiau gyventojų čia nebebūtų pragyvenę iš tradicinių vietinių verslų. Todėl buvo nusistovėjusi gan aiški pusiausvyra, gan pastovus gyventojų skaičius („nebetlipdavę“ Kintuose jaunuoliai ir kiti tiesiog išvykdavo dirbti ir gyventi kitur).

Tuomet kaimas valdė 276 hektarus žemės (iš jų 137 hektarus arimų ir 41 hektarą pievų). Toks plotas tegalėjo išmaitinti ribotą skaičių vietos gyventojų.

Pertvarkant krašto kelius, 1875 metais buvo nutiestas plentas į Priekulę, palengvinęs susisiekimą ir su Klaipėda. Tiesa, laivybos sezonu dauguma kintiškių išsiversdavo su savo valtimis – įgudę žvejai plukdydavo savo laimikį į prekybos vietas, apsipirkdavo krašto miestuose bei miesteliuose.

1905 metais užfiksuota tebesitęsusi Kintų stagnacija – ten gyveno 498 žmonės (iš jų 243 vyrai). Bažnytkaimyje stovėjo 74 gyvenamieji pastatai su 116 šeimyninių butų, dar penkiolikoje butų gyvenę viengungiai. Tuomet Kintai buvo valsčiaus ir parapijos centras, ten veikė savas civilinės registracijos skyrius, fiksavęs visus pokyčius (gimimus, mirtis, santuokas ir t. t.). Ten gyveno šeši žydai, užsiėmę prekyba ir amatais.

Buvęs valsčiaus pastatas. 1992 m.

1912 metais Kintai buvo apibūdinti kaip Šilutės (Šilokarčemos) apskrities kaimas su 700 gyventojų. Matyt, tuomet buvo priskaičiuoti ir gretimų kaimelių žmonės, įjungti į Kintų bendruomenę.

Tuo krašto ekonominio bei ūkinio suklestėjimo laikmečiu Kintai buvo užfiksuoti kaip susiklosčiusi gyvenvietė su gausiomis įstaigomis. Ten veikė pašto, telefono ir telegrafo skyriai, vietinė taupomoji skolinamoji kasa. Lankytojų sulaukdavo Johannesso Hallo viešbutis, Makso Griuno ir Alberto Stilgerio užiegos su restoranais, gausios krautuvės. Buvo savas gydytojas Dr. Robertas Mitelštedtas, kuris namuose laikė ir vaistinę. Veikė Johannesso Wachso mėsinė, Johannesso Hallo ir Friedricho Wachso kepyklos. Audiniais ir madinga apranga prekiaavo Isidoras Bergmannas, Gebr. Isaakas ir Emilis Ploraitis. Net du prekybininkai (Valdemaras Bergneris ir Paulius Kleinas) pardavinėjo dviračius. V. Bergneris dar prekiaavo įvairiais įrenginiais ir siuvimo mašinomis. Franzas Lenkaitis turėjo baldų krautuvę. Galanterija ir puošmenomis prekiaavo Johanna Weber. Įvairių prekių krautuvę („drogeriją“) laikė Adolfas Beutleris. Statybinėmis medžiagomis prekiaavo Johannesas Hallas, o anglimis – Karlas Kiunas. Miltų prekyba užsiėmė Joh. Fr. Bruderis ir H. van Sattenas (kilęs iš Olandijos), žuvų prekyba – Valdemaras Bergneris. Žvėriena ir paukštiena prekiaavo Paulius Kleinas. Prieskoniais ir įvairiomis prekėmis prekiauta Makso Griunno, Johannesso Hallo ir Alberto Stilgerio krautuvėse. Drabužius siuvo Hermanas Haakas ir Gustavas Tiedemannas, batus – Otto Grečas ir Friedrichas Kupšas. Darbavosi net trys puodžiai Paroliai – Eduardas, Frizas ir Gustavas, turėję tinkamo molio. Veikė Ernesto Klamanto žyvro karjeras. Langus stiklindavo Johannesas Hallas, ratus dirbo Oskaras Knabė. Darbo užtekdavo staliui Franzui Lenkaičiui, laikrodininkui Johannui Simonaičiui, mechanikui Karlui Kiunui (pastarasis dar vertėsi vamzdžių prekyba). Buvo savas kirpėjas Karlas Estotnueantas, balnius Augustas Grečas, šaltkalvis Richardas Kinnas, du kalviai (Louisas Behrendas ir Karlas Medingas). Jie aptarnaudavo ne vien kintiškius, bet ir atvykdavusius parapijiečius.

Susiklosčiusį gyvenimą pamaryje sudrumstė didieji istoriniai įvykiai: Pirmasis pasaulinis karas, Rusijos ir Vokietijos imperijų žlugimas, pokarinė ūkinė suirutė, nuo 1920 metų pradžios santarvininkų prancūzų žinion perėjęs Klaipėdos kraštas, 1923 metais atitekęs Lietuvos Respublikai.

1925 metais Kintuose tebuvo likę 454 gyventojai. Nepaisant visokių ūkinių sunkumų, toliau veikė dauguma aptarnavimo įstaigų, žvejai ir toliau vagojo marių vandenį. Kintuose buvo įkurdinta policijos stotis. Tebeveikė mokykla, pašto skyrius, greta Kintų buvusi girininkija. Čia ir toliau liko parapijos bei valsčiaus centras.

1931-1932 metais Lietuvos Respublikos bendrovė „Pienocentras“ pastatė Kintuose didelę garinę pieninę. Kintai pastoviai gyvavo iki pat Antrojo pasaulinio karo.

Lietuvos bibliofilijos istorija

Lietuvos bibliofilų sambūriai ir plungiškių laikraštis „Žemaičių bibliofilas“

Vytautas RIMŠA, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 11

Ne vien spaudos istorikų dėmesio verti ir straipsniai „Knygotyrininkė Marija Magdalena Nagevičienė Kretingos lietuviškos knygos knygyno vedėja“ (dr. Genovaitė Raguotienė) ir „Dailiosios knygos meistras“ (Edmundas Mickūnas), apie žinomo knygų grafiko Pauliaus Augiaus-Augustinavičiaus kūrybinę veiklą ir darbus. Straipsnis „Knygos savininko ženklas“, skelbtas 1933 m. leidinyje „Šiaurės Lietuva“, primena ne vien lietuviško ekslibriso istoriją, bet ir vieno iš jo kūrėjų – Gerardo Bagdonavičiaus gimimo 100-ąsias metines, o straipsnyje „Leidinyje apie garsųjį 1930 m. gimimo lituanistų kursą“ (Vytautas Martinėnas) pristatoma VU knyga „Lituanistai“ (1999 m.). Čia pat rasime ir interviu su lakonišku rinkinio „Knygos pakeleivio užrašai“ autorium Gintautu Černekiu.

Yra nemažai žinių apie bibliofilų veiklą. Pirmą kartą čia spausdinama kronika iš Simono Daukanto, Martyno Mažvydo ir XXVII knygos mėgėjų gyvenimo nuo 2001 m. sausio iki birželio mėnesio (parengė Gintaras Černeckis, Alma Brazūnienė ir Birutė Butkevičienė). Kitur supažindinama su Plungės bibliofilų klubo literatūriniais vakarais (Violeta Bražinskienė), tradicinėmis knygų šventėmis (Kęstutis Vaitkus), konkursais.

Ketvirtajame laikraščio numeryje pirmiausia spausdinamos užsienio mastytojų mintys apie bibliofiliją ir skaitymą. Straipsnyje „Bibliofilija Didžiosios Britanijos enciklopedijoje“ pristatoma bibliofilijos samprata nuo Aristotelio iki šių dienų, supažindinama su šiuolaikiniais užsienio politiniais veikėjais, paskyruisiais savo asmenines bibliotekas universitetams ir atidariusius jas visuomenei savaisiais vardais. Čia pat matome Hermano Heses (Hermann Hesse) knygą „Skaitymai minutėmis“ su keletu gan vertingų patarimų ne vien bibliofilams, bet ir kitiems skaitytojams. Kad ir toks pastebėjimas: „Skaityti nemąstant ir išsiblaščius – tai tas pats, kaip užrištomis akimis eiti pasivaikščioti ten, kur gražus kraštovaizdis“. Greta aptariama Richard de Bury knyga „Philobiblon“, kurioje aiškinami painūs meilės knygai

socialiniai bei psichologiniai klausimai ir plungiečių bibliofilų klubo narių pasakymai apie ją „Kodėl „Philobiblonas“ skaitomas 600 metų“, surinkti Gintauto Černeckio. Daug vietos skirta klubų veiklai. Tai – apžvalginiai istoriniai straipsniai „Simono Daukanto bibliofilų klubas – regioninis knygos kultūros centras“ (Gintautas Černeckis), „Martyno Mažvydo bibliofilų klubo veikla atkūrus Lietuvos nepriklausomybę“ (dr. Aušra Navickienė), ir „Atkurtoji XXVII knygos mylėtojų draugija: darbai ir siekiai“ (Birutė Butkevičienė). Prie šios temos dera ir Genovaitės Astrauskienės informacija „Bibliofilų klubas – Panevėžyje“, kurioje skaitytojams pristatomas tik ką įsikūręs klubas, taryba ir jos veiklos vizija. Reikia tik pasidžiaugti, kad po Vilniaus ir Kauno miestų, organizuotas bibliofilų judėjimas ima reikštis ir kituose mūsų šalies miestuose.

Knygų rinkiniams skirti straipsniai „Biblioteka – šventovė (Alma Brazūnienė apie Kazio Varnelio asmenines knygas), „Miniatiūrinė knygos“ (Gintautas Trumpis), „Kur veda bibliofilo Jono Chrizostomo Gintilos knygų pėdsakai?“ (Alvydas Pacevičius). Numeryje yra skaitytojų, knygos mylėtojų laiškų iš Rokiškio viešosios bibliotekos, Kuršėnų ir pluoštelis išpūdžių, aplankius senosios knygos parodą Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje. Matome taip pat informacijos apie numatomus vietinio klubo renginius.

Jubiliejiname (5-jame) laikraščio numeryje skelbiama medžiaga iš Plungėje surengtos bibliofilų konferencijos „Žemaičių knyga – 4“. Tai straipsniai – „Svarstymai apie Žemaitijos knygos gaires“ (Tomas Petreikis), „Nasrėnų knygus Juozapas Stropus“ (prof. Domas Kaunas), „Profesoriaus Zenono Ivinskio asmeninės bibliotekos, saugomos Žemaičių dailės muziejuje, knygų ženklai ir marginalijos“ (Virginija Leilionaitė), „Dailininkės Gražinos Didelytės iliustruotų knygų rinkinys asmeninėje bibliotekoje“ (Gintautas Černeckis) ir „Knygų kolekcija „Kuršių Nerija“ (Gintautas Trumpis).

Kiti straipsniai skirti knygos ir spaudos istorijai, naujų ar senųjų leidinių pristatymui. Tai – „Du nauji bibliofili-

niai knygų katalogai Lietuvoje“ (Tomas Petreikis), „Leidinyje apie bibliofiliją ir biblioteką: Kazio Varnelio biblioteka“ (dr. Daiva Narbūtienė), „Naujas leidinyje apie kultūros istoriją ir jos kūrėjus“ (dr. Aušra Navickienė), „Žemaičių prietelius“ – žemaičių balsas nepriklausomoje Lietuvoje“ (Ignotas Juodeikis) bei dr. Arvydo Pacevičiaus anotacija „Kas yra, buvo ar gali būti žemėje ir dangaus aukštybėse“, supažindinanti su prancūzų mokslininko Gabrielio Naudės knyga „Patarimai kuriančiam bibliotekai“ (2007 m.).

Numeryje yra Aistės Černekytės parengtos faktografinės informacijos apie Plungės Simono Daukanto bibliofilų klubo 1984–2009 m. veiklą, jos kryptis ir formas. O ji gan plati ir įvairi. Buvo surengtos 7 mokslinės konferencijos, iš kurių 2 skirtos Simono Daukanto jubiliejams, 4-ios, pavadinatos „Žemaičių knyga“ – šio regiono knygai, spaudos istorijai ir bibliofilijai ir 1 tarptautinė – bibliofilijai; išleisti 5 aptariamo laikraščio numeriai; 1995 m. laikraštyje „Žemaičių saulutė“ parengti ir paskelbti 6, o laikraštyje „Plungė“ 1996–2007 m. – 122 teminiai „Bibliofilo puslapiai“; 1998–2004 m. surengti 5 konkursai „Prakalbinta knyga“ ir 3 – kitomis temomis: „Knygius šypsosi“, eilėraščių knygai „O knyga švies ir švies“ ir „Žemaitijos knygiai“; prarastos 3 viktorinos: 1986 m. – literatūrinė, 1987 m. „Pirmajai lietuviškai knygai – 440“, 1993 m. – „Simonui Daukantui – 200“; suorganizuoti 2 žygiai: 1986 m. pėsčiomis Simono Daukanto keliu „Nuo Kalvių per Lietuvą link Vilniaus“ ir 1989 m. – dviračiais „Vyskupo Motiejaus Valančiaus keliais“; kartu su Plungės rajono savivaldybės viešąja biblioteka surengti 6 literatūriniai vakarai, skirti rašytojo Gedimino Ilgūno, dailininko, ekslibrisų meistro Alfonso Čepausko, poeto Maironio, Mažosios Lietuvos poetų kūrybai, taip pat aušrininko Vištelio-Višteliausko ir spaustuvininko, kultūros veikėjo Martyno Jankaus gimimo metinėms paminėti; kartu su Plungės viešąja biblioteka parengta per 10 parodų bibliofilijos, skaitybos, knygotyros ir spaudos istorijos temomis. Šią informaciją gražiai papildė laikraščio numeryje skelbiama 8-ių knygų viršelių faksimilių paroda, pavadinta: „Šie leidiniai spaus-

dina informaciją apie Simono Daukanto bibliofilų klubą“.

Be viso to, nuo antrojo laikraščio numerio pradėta skelbti ir toliau nuolat spausdinamos Gintauto Černeckio lakonikos, o nuo 3-čiojo numerio matome naują rubriką „Knygius šypsosi“, kurioje talpinami komiški nutikimai iš bibliofilų ir bibliofilijos pasaulio. Šią rubriką manoma išlaikyti ir ateityje.

Vietoje išvadų

Šiandien, kalbant apie visos Lietuvos ir atskirų jos provincijų dvasinį bei kultūrinį gyvenimą, man rodos, laikraštis „Žemaičių bibliofilas“ yra gan įdomus ne vien Plungės bibliofilijos, knygotyros ar kraštotyros, bet kartu – apskritai feno-menalus mūsų šalies kultūros reiškiny. Vertingas šiuo požiūriu skaitytojams taip pat yra ir Plungės rajoninėje spaudoje jau 14-ti metai reguliariai pasirodantis „Bibliofilo puslapis“.

Pastaruoju metu šalyje be galo sparčiai plintant vienadienei bulvarinei spaudai, išsismarkaujant ir brukant visuomenei joje pseudokultūrą, šaltą materialų išskaičiavimą, iracionalizmą ir voliuntarizmą, pagaliau – ir pačią globalizaciją, primygtinai mums peršamas abejotinas užgaidas ar madas, ypač unifikuojančias bei menkinančias mūsų nacionalinę kultūrą ir jos tradicijas, panašaus laikraščio pasirodymas mūsų tautinės savasties, identiteto ir tradicinės, nuo amžių iš kartos į kartą puoselėtos etnokultūros tolesnio išsaugojimo požiūriu yra labai sveikintinas ir džiugus reiškinys.

Laikraštis „Žemaičių bibliofilas“ šiandien yra tarsi gyvas vilties spindulėlis, netikėtai nuslydęs ant gerokai apgriuvusio ir toliau gan sparčiai ir plačiai naujųjų madų ardomo mūsų senosios kultūros ir tautinio palikimo paveldo aukuro. Savo esybe jis teikia nemažai vilties per amžius puoselėtos mūsų tautinės kultūros išsaugojimui ir išlikimui, naujam jos dvasiniam atgimimui – Renesansui.

Telydi šį laikraštį ir ateityje tas senas, kaip ir pati žmonija, pačių laikraščio leidėjų pasirinktas ir, manau, kol žmonija gyvuos, niekada nepasensiantis šūkis: „Švieskis ir šviesk!“

Pabaiga

Mažosios Lietuvos etnografiniai kaimai

Kintai

Dr. Martynas PURVINAS, Kaunas

Atkelta iš 11 p.

Antai 1939 metais ten tebegyveno apie 450 žmonių.

Taip XIX amžiaus pirmoje pusėje staigiai išaugusi pamario gyvenvietė toliau gan stabiliai gyvavo kaip žinomas apylinkių centras.

Kintų sodybos buvo susitelkusios palei pagrindinę gatvę (kelį Ventė-Priekulė). Skersinė gatvė rytų link pro bažnyčią vedė į vadinamąjį Kintų ragą – kelių sodybų grupę prie netolimo Minijos slėnio. Kitos skersinės gatvės vakarų link ėjo į pamaryje buvusias valčių prieplaukas. Kaip rodo senos fotonuotraukos, anuomet bažnytkaimyje buvo nemažai puošnių mūrinių vieno ir dviejų aukštų pastatų, stambesnių sodybų.

Prieškariu Kintai buvo reklamuojami ir kaip pamario kurortas su gretimu sausu pušynu.

Rami pamario gyvenvietės egzistencija baigėsi 1944 metų rudenį. Artėjant frontui iš Rytų, priverstinė evakuacija išstūstino Kintų

apylinkes. Per Kintus link Ventės plūdo tūkstančiai Klaipėdos krašto gyventojų, besitiekęsių valtimis persikelti į Kuršių neriją – dar išlikusį kelią į Vakarus. Gelbstintis nuo artėjančios grėsmės, čia buvo paliekami vežimai su manta, gyvuliai ir visa kita. Būta aukų keliantis per marias.

Vėliau ištuštėjusiose pamario sodybose įsikūrė ateiviai, retai kada tausoję aptiktą turtą. Naujoji sovietinė valdžia ėmėsi perdirbinėti senąją gyvenvietę. Nugriautų senų vaizdingų sodybų vietoje kilo vis nauji standartiniai daugiabučiai namai, sudarę kažkada buvusius dailius ir romantiškus Kintus. Sandėliu buvo paversta bažnyčia, sunaikintas jos šventoriuje stovėjęs paminklas karuose žuvusiems parapijiečiams, valdžios nurodymu buvo net nurinkti dailūs antkapiniai paminklai bažnytkaimio kapinėse. Kovoiant su nepageidaujamos praeities pėdsakais dalis senųjų pastatų buvo nevykusiai perstatyti.

Būta ir pragiedrulių. Vienas seniausių krašte bažnyčių pastatų galop buvo

Buvęs prekybininkų pastatas. 1992 m.

pripažintas vietinės reikšmės architektūros paminklu, vėliau ir restauruotas, jį pritaikant koncertų salei. Deja, tradicinė šventovės įranga, ten saugotos meno vertybės jau buvo išgrobstytos ar sunaikintos.

Jau Atgimimo ir Lietuvos Nepriklausomybės metais buvo restauruota senoji Kintų mokykla, kurios molinį pastatą išgarsino ten mokytojavęs Vydūnas.

1992 metais man pavyko užfiksuoti dar išlikusius senuosius Kintų pastatus, kurių dalis nebesulaukė mūsų dienų arba buvo nevykusiai perstatyta.

Šiandien Kintuose galima pamatyti senąją bažnyčią – asketiškos šiaurietiškos architektūros statinį, greta likusius raudonplyčius parapijos namus. Senosios mokyklos vaizdingoje sodyboje veikia Vydūno kultūros centras. Gyvenvietės pietinėje dalyje tebestovi Kintų puošmena – raudonų plytų raštais išmargintas valsčiaus pastatas. Dar likę keli dailesni prekybininkų pastatai, kelios tradicinės sodybos, primenančios Kintų klestėjimo laikus.

Autoriaus nuotr.

- Literatūra:
1. Purvinas, M., Purvinienė M. Kintai. Mažosios Lietuvos architektūros paveldas. Statyba ir architektūra, 1999, Nr. 4, p. 32-34.
2. Pėteraitis, V., Purvinas, M. Sodonis, S. Kintai. Iš: Mažosios Lietuvos enciklopedija. T. 2. V., 2003, p. 100.
3. Pirvinas, M. Ventės – Kintų apylinkių urbanistinė raida. Iš: Kultūros paminklai. Nr. 12. V., 2005, p. 120-135.

Prasmingi ir veiklūs gyvenimo kelio darbai

Albino Valentavičiaus gimimo 80-mečiui pažymėti

Nastazija KAIRIŪKŠTYTĖ, Vilnius

Albinas Valentavičius su žmona

Vaikystės ir jaunystės metai

1929 m. birželio 2 d. Juozo ir Agotos (Kėvalaitės) Valentavičių šeimoje Šaltupio kaime (Išlaužo parapija) gimė Albinas Jonas Valentavičius. Šeimoje užaugo kartu dar 2 seserys. Šiame kaime šeima isikūrė, kai išparceliuojant Šaltupio dvaro žemę, našlei Valentavičienei, kaip savanorio Jono, 1919 m. žuvusio kautynėse su bolševikas ties Jiežnu, žmonai, buvo duota per 8 ha žemės. Šio dvaro žemės gavo ir daugiau savanorių. Taip gimė savanorių kaimas Naujasis Šaltupiuose. Parceliavimo metu dvaro žemė priklausė lenkui Stefanui Geištoriai. Pastarasis buvo itin tuo nepatenkintas ir gavusiems žemę sakydavo, kad namus statytų ant ratukų, nes greitai teks išsivežti juos kitur. Iš vaikystės dienų Albinas prisimena, kad šis pasakymas kėlė neigiamas tėvų ir kaimynų nuotaikas ir kurstė dar didesnę neapykantą lenkų okupantams, prieš kuriuos su ginklu rankose 1919–1920 m. aktyviai kovojo ir Albino tetos vyras savanoris kavaleristas Povilas Bakys.

Savanoriai, gavusieji žemės, buvo itin darbštūs. Greitai atsirado gražios sodybos, apsuptos sodų, gerai įdirbdavo žemę, išvystė pieno ūkį. Todėl šio kaimo savanoriai gyveno pasiturinčiai, tai pasiekę per didelį ir pasiaukojamą darbą. Vasarą jie keldavosi prieš aušrą ir guldavu su saulėlydžiu. Tačiau vokiečių, vėliau sovietinė okupacijos kaimo žemdirbius žlugdė ne tik ekonomiškai. Kai kurie iš jų, vengdami suėmimų, trėmimų Sibiran, paliko savo ūkius ir išvyko gyventi kitur, kiti per kolektyvizaciją neteko savo žemės, pastatų ir kitų materialinių vertybių.

Šeimose tėvai ugdė darbštumą vaikams, taip pat meilę gamtai, jos grožio supratimą. Albinas iš vaikystės mokėjo visus ūkio darbus, padėdavo tėvams. Jis prisimena: „Vasaros atostogų metu ir aš, atsikėlęs švintant, 3-4 val. nakties, su tete važiuodamas per Raželių ir Panemunės miškus klausydavau gražaus lakštingalų čulbesio. Nusileidžiant nuo ilgo ir stataus Panemunės kalno su sunkiai pakrautu vežimu reikėdavo po vienu vežimo ratu vikriai pakišti stabdymo „šliugę“. O atvažiavus Kaunan, tetei išnešiojant mieste pieno bidonus, man reikėdavo prižiūrėti arklis“.

Namuose ne tik buvo dirbama, bet ir netrūko kalbų iš įvairių Lietuvos istorijos laikotarpių. Nemažai jos įvykių buvo susiję su Albino giminaičiais. Iš tėvo pusės seneliai buvo knygnešiai ir močiutė Agnieška dažnai papasakodavo įvairių atsitikimų, susijusių su knygų gabenimu iš Prūsijos. Močiutė skaudžiai

išgyveno sūnaus Jono mirtį ir jį prisiminus artimieji dažnai matydavo jos ašaras. Jiežno miestelio kapuose savanoriams yra paminklas, kuriame įrašyta ir senelio pavardė. Tuo didžiuojasi Albinas, kad tauta neužmiršo jos laisvės kovotojų. Šeimoje vyravo savitarpio supratimas, o tai stiprino artimųjų meilę, pasitikėjimą.

Daug prie Albino tautiškumo, patriotizmo formavimo prisidėjo Išlaužo pradinės mokyklos mokytojai Antanas Prapuolenis, taip pat mokytoja jo žmona, mokytoja Šuopienė, tikyba dėstęs bažnyčios klebonas Vytautas Gurevičius. Mokykloje buvo visada švenčiama Vasario 16-oji, mokyklos vestibulyje iškabinti ir gražiai apipavidalinti gyvenančių Šaltupio kaime savanorių sąrašai. Juose buvo ir vienintelio žuvusio už laisvę Jono Valentavičiaus pavardė. Savanoriai susitikinėdavo su mokinukais. Jiems pasakodavo kovų epizodų ir kitų prisiminimų. Albinui tie gyvų savanorių pasakojimai apie nepriklausomybės kovas ne tik išliko visam gyvenimui, bet išugdė pasiryžimą tarnauti savo tėvynei kaip ir jie jai tarnavo. Mokykloje nuolat buvo kartojami šūkiai „Ei, pasauli, mes be Vilniaus nenurimsim!“. Albinas prisimena: „Prie didžiavimosi savo tėvyne prisidėjo ir vaikystėje matyti iš Panemunės kareivinių karių žygiavimai, jų vykdomi manevrai Panemunės-Rokų prieigose“. Jis sako, kad 1939 m. dramatiškai, o ir vėlesni įvykiai suformavo jo ir bendramokslų pasaulėžiūrą. Ją dar labiau sustiprino, kai 1941 m. rudenį pradėjo mokytis Prienų „Žiburio“ gimnazijoje, kurios direktoriaus kunigo Felikso Martišiaus plati tautiška veikla žadino gimnazistų gilius patriotinius jausmus. Sovietmečiu irgi netrūko patriotiškai nusiteikusių mokytojų, kai kurie iš jų patyrė sovietų represijas, kiti išėjo kovoti su ginklu.

1948 m. Albinas baigė gimnaziją. Tačiau jo patriotiškumas tapo kliūtimi tęsti mokslus, nes nebuvo išduodama asmens charakteristika, be kurios tuo metu nebuvo galimos bet kokios studijos. Į saugumiečių akiratį patekęs Albinas buvo sekamas gimnazistų, tapusių saugumo informatoriais, o ir kitų agentų. Jie saugumiečiams perduodavo net ir nepalankius atsiliepimus apie sovietinę valdžią ir jos pareigūnus. Apgaulės būdu Albinui pavyko išgyti charakteristiką ir tais pačiais metais įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Statybos fakultetą, pasirinkdamas kelių statybos specialybę. Tačiau dėl tos charakteristikos ilgai tvyrojo nerimas. Tuo labiau, kad į daugelį iš Alytaus, Prienų gimnazijos atvykusiųjų studijuoti žiūrėjo su nepasitikėjimu. Buvo tam ir pagrindo, nes čia vyko aktyvus okupantams priešinimasis. Tarp studijų draugų Albinas surado vienminčių. Ypač artimu draugu buvo švenčioniškis Jeronimas Baušys, sužadinęs domėjimąsi Vilniaus krašto istorija.

Kelininko džiaugsmas ir vargai

1951 m. universitetas reorganizuotas. Atsirado dvi aukštosios mokyklos, viena iš jų – Kauno politechnikos institutas, kurį 1953 m. Albinas baigė. Jam, kaip ir daugeliui kitų, buvo pasiūlyta vykti dirbti į Čeliabinsko sritį. Tačiau A. Valentavičius griežtai atsisakė išvykti ir liko bedarbis. Tais pat metais po Stalino mirties atsirado sovietų politikoje žymių pokyčių, tarp jų ir nauja nacionalinių kadru politika, sudariusi galimybę baigusiems aukštuosius mokslus dirbti Lietuvoje. Lietuvos SSR automobilių transporto ir plentų ministerijos Kadru skyriaus

Pirmieji darbo metai po instituto baigimo

Išsipildė A. Valentavičiaus svajonė senąją Lietuvos sostinę Kernavę sujungti su Trakais. Tam ir buvo organizuota per Nerį Verkšnionyse tilto statyba. Tiltą atidarė automobilių transporto ir plentų ministras V. Martišaitis. Šis tiltas labai palengvino organizuoti Baltijos kelių Vilnius–Ryga–Talinas

viršininkas Šapalovas pasiūlė važiuoti dirbti kelininko pareigas, tiesti naują Utena-Vilnius kelią per Kazokų mišką, jo žodžiais sakant, į itin pavojingą banditišką zoną. Tiesimo darbus vykdė Kauno kelių mašinų stotis, esanti Kauno priemiestyje, Petrašiūnuose. Albinas sutiko ir taip čia prasidėjo pirmieji gamybiniai darbai. Joneliškių kaime, esančiame už 2 km nuo Utenos, buvo mašinų kelių 2-ojo būrio kontora ir mechanizmų, autotransporto, degalų sandėliavimo laikinasis punktas. Prisiminęs tas dienas Albinas nurodo: „Jaučiausi kaip įmestas į gilią pelkę man visai svetimoje, niūraus kaimo aplinkoje. Svarbiausia nebuvo kur valgyti ir kur nakvoti, sąlygos darbui irgi buvo labai sunkios. Iki ausų paskendau kelių, tiltų, gelžbetoninių vamzdžių, kelio žemės sankasos statybose ir sudėtinguose geodeziniuose vertikaliųjų ir horizontaliųjų kreivių išmušimo darbuose. Aplankęs dėstytojas doc. Ričardas Pesys buvo nustebintas tokiomis darbo ir gyvenimo sąlygomis ir ragino iš šio darbo pasitraukti“. Tačiau Albinas darbe liko ir toliau vykdė kelių, tiltų, gelžbetoninių vamzdžių, kelio žemės sankasos statybas ir sudėtingus geodeziniuose vertikaliųjų ir horizontaliųjų kreivių išmušimo darbus. Albinas, kupinas jaunatviškų jėgų, entuziazmo, organizuotumo, dažniausiai klišis įveikdavo ir kelias Utena-Vilnius buvo nutiestas. Netrukus jį paauskštino pareigose. 1958 m. tapo 2-ojo kelių statybos rajono, įkurto 1955 m. Ukmergėje, vyriausiuoju inžinieriumi, o prabėgus vos metams paskirtas šio rajono viršininku. Šias pareigas vykdė iki 1964 m. pavasario.

Be to, Ukmergėje Albinas jau nebebuvo viengungis – gyveno su jauna žmona Zinaida, vidurinės mokyklos anglų kalbos mokytoja. 1959 m. jiems gimė sūnus Gintaras, kuris tęsė kelininko tėvo darbą. Tik gaila, kad šiandien jis darbuojasi ne prie Lietuvos, o JAV kelių.

Gamybinis darbas Ukmergėje vyko sėkmingai, nes Albinas į šį darbo barą pasikvietė dirbti kai kuriuos buvusius Utena-Vilnius kelio statybininkus, ne tik jau turėjusius darbo patirtį, bet ir sąžiningai vykdžiusius darbo užduotis. 2-ojo kelių statybos rajono darbo apimtis buvo plati. Ji apėmė net 9 objektus, išsidėsčiusius plačioje teritorijoje. Dirbti buvo nelengva dar ir tuo, kad nebuvo pakankamai įvairių statybinių medžiagų – bitumo, armatūros, mechanizmų, jiems atsarginių dalių, patyrusių darbininkų. Be to, netrūko skundikų, trukdančių dorai dirbti ir kt. Nemažai žmonių, tarp jų ir pats viršininkas, dirbo be atostogų, dažnai viršydami kasdieniniam darbui skirtą laiką, ypač kai vykdė Ukmergės, Anykščių, Jonavos autotransporto įmonių gamybinių bazių, Kėdainių chemijos kombinato statybą, nes jos turėjo tiesioginį ryšį su kelių bei tiltų statyba. Daug šiame kelių statybos rajone Albinas skyrė dėmesio darbų kokybei, įvesdami į gamybą nemažai naujovių. Ukmergės krašte išgyventi sunkumai ir pasiekimai padarė šį kraštą artimą ir savą. Prisiminęs juose praleistus metus rašo: „Tenai suradau daug darbščių, vertų pasitikėjimo, kupinų karšto patriotizmo ir tautiškai nusiteikusių žmonių.“

Tęsinys kitame numeryje

Lietuvos kariuomenės atkūrimo 90-mečiui**Mokytojas Juozas Bloznelis (1895–1923)*****Gintaras LUČINSKAS, Alytus****Tęsinys. Pradžia Nr. 11*

1920 m. spalio 9 d. vakare, gavę pranešimą apie pasirodžiusius ginkluotus lenkų partizanus, Ryliskių būrio šauliai, vadovaujami būrio vado J. Čapliko, surengė žygį Rinkaučiškės dvarelį link. Miške netoli Jociūnų jie susisaulė su tame miške buvusiais lenkų partizanais.

Vėlyvą 1920 m. rudenį vadinamajame lenkų-lietuvių fronte (Simno-Varėnos ruože) buvo 1,5 tūkst. Lietuvos šaulių. Vyrus sukviėtė visuotinė šaulių mobilizacija, kurią Šaulių sąjungos Centro valdyba paskelbė spalio 9 d. Įsakyta, kad rikiuotės būtų mokoma pagreitintai, bet į frontą buvo siunčiami tik norintieji. Šaulių kovos veiksmams vadovavo Alytaus (IV) Šaulių lauko štabas (vėliau pertvarkytas į IV Šaulių grupės štabą), kuris buvo įsikūręs Merkinėje iki 1923 m. pavasario.

Nuo 1920 m. lapkričio 1 d. iki gruodžio 10 d. mūšiuose kovojo ir Juozas Bloznelis bei 30 Ryliskių būrio šaulių. Jie kartu su Alytaus karo komendantūros kareiviais dalyvavo kovose prie Bobriškių, Merkinės, Druskininkų. Paėmė į nelaisvę keletą lenkų karių ir daug ginklų.

Kai 1920 m. lapkričio 29 d. tarp kariaujančių pusių buvo nustatyta 6 km pločio neutrali zona, abiejų pusių kariuomenės kovose jau nedalyvavo. Neutralioje zonoje ir abipus jos aktyviai veikė tik abiejų pusių šauliai-partizanai. Nuo 1921 m. gegužės mėn. Lietuvos karinė vadovybė iš šaulių pareikalavo laikytis neutralios zonos taisyklių.

Nuo 1921 m. lapkričio 15 d. IV Šaulių lauko grupei Merkinėje pradėjo vadovauti lt. Viačeslavas Razumavičius. Grupės sekretorius buvo mokytojas Jonas Miškinis, išdininkas – mokytojas Juozas Bloznelis. Pagal IV grupės vado ir štabo viršininko visiškai slapta neutralios ir pafrontės zonos dalinių 1921 m. pabaigos sąrašą, grupėje buvo 495 ginkluoti vyrai (Liškiavos, Uciekos, Merkinės, Darželių, Žiūrų, Perlojos, Mergežerio, Kaibučių, Lynežerio, Musteikos, Kabelių būriuose).

Aktyvioms kovoms pasibaigus, Juozas Bloznelis ir kiti lietuvių veikėjai dažnai slapta nuvykdavo į Perloją, kad sustiprintų perlojiškių dvasią ir pakeltų nuotaiką.

Paminėtina ir dar viena švietėjiška veikla, kuri nebuvo įtraukiama į jokias ataskaitas. Tai tautos blaivinimas, kurio ištakos siekia 1920 m. Šaulių sąjungos Centro valdyba blaivinimą laikė tokia pareiga, kurią šauliai galėtų laisvu noru prisiimti. Dažname „Trimito“ numeryje buvo aprašomas alkoholinių gėrimų, ypač naminės degtinės, kenksmingumas. Net ir provincijos eiliniai šauliai savo šauliškumo darbą siejo su blaivybe. 1920 m. gegužės mėn. IV Šaulių lauko štabe priimtas nutarimas, kurį pasirašė štabo viršininkas vyr. lt. Razumavičius, sekretorius J. Miškinis, nariai Korčinskis, J. Bakšys ir J. Bloznelis: „... Griežtai nutarėm pareikalauti iš LŠ Sąjungos uždaryti visas girtybės įstaigas. Per girtybės įstaigas eina baisiausiaji pafrontės ir neutralinės zonos kaimiečių, valdininkų ir kariuomenės demoralizacija. Pafrontės gyventojai, ... kad laisviau vestų šmugelį, jie degtine tvirkina mūsų kariuomenę ir kitus valdininkus. Dėl prasiplatinusios Merkinėje girtuoklės kone kasdien matome girtus iš milicijos, iš valsčiaus valdybos, šaltyšių ir kitų. Milicija ir viršaitis su kai kuriais šaltyšiais (seniūnais) dažnai atlieka savo pareigas smuklėje. Per išplatinimą girtuoklės pasinaudoja valstybei kenksmingi žmonės ir praveda į Merkinės valsčiaus tarybą taip rinkimus, kad įėjo į tarybą mūsų valdžiai priešingi žmonės. Pakol Merkinėj bus

girtuoklė ir papirkimai, kaip ligi šiol ejo –IV ŠL štabas nieku būdu negalės išvystyti savo organizacinio darbo, neturėdamas paramos iš kitų įstaigų“ („Lietuvos šaulių sąjungos istorija“, p. 81-82).

1921 m. Merkinės pradžios mokyklą lankė daugiau kaip 100 mokinių, kurie vienoje klasėje nesutildavo. Mokytojas Juozas Bloznelis dirbo dviem pamainomis: jaunesnius skyrius mokė iki pietų, po pietų – vyresnius, o vakarais dar mokė suaugusį jaunimą, kuris čia buvo gerokai sulenkėjęs.

Lenkijos kariuomenei okupavus rytinį Lietuvos pakraštį, demarkacijos linija ejo netoli Merkinės (8-9 km). Nuo Varėnos iki Kasčiūnų-Trasnykų kaimų linija ejo Merkiu, o nuo Trasnyko iki Grovos upelio ir pro Ucieką – iki Nemuno. Uciekos kaimo tėvai, kurių vaikams arti mokyklos nebuvo, nutarė organizuoti mokyklą savo kaime. Kadangi tuo metu mokytojų labai trūko, tėvų prašomas Juozas Bloznelis sutiko dirbti Uciekoje. Patalpą mokyklai davė Uciekos dvaro šeimininkas Kaminskas.

Nuo 1922 m. rugsėjo 1 d. Juozas Bloznelis paskirtas Uciekos mokyklos vedėju. Tas labai nepatiko lenkų pasienio sargybiniais. 1923 m. vasario pradžioje mokytojas J. Bloznelis su mokiniams ruošėsi minėti Vasario 16-ąją. Vakaraš repetavo patriotinį veikaliuką. Vasario 7 d. 23 val. po repetacijų mokiniams išsiskirsčius, Juozas Bloznelis nuėjo į savo kambarį miegoti. Vasario 8 d. apie 3-4 val. ryto Uciekos gyventojus prikėlė iš miego triukšmingai besilauždami pro langus ir duris ginkluoti lenkų kareiviai, kurių buvo apie 20. Visi jie buvo apsirengę karinėmis lenkų uniformomis su visais ženklais, tik ant viršaus užsivilkę civilius drabužius. Apsupę pavienius namus, šautuvais daužydami langus ir lauždami duris, jie įsibrovė vidun ir smarkiai sumušė bei apiplėšė šiuos gyventojus: Tada Sinkevičių, Aleksandrą Radeckį, Elžbietos Jovaišaitės senuką tėvą, Joną Baltuškonį. Įsibrovę į mokytojo kambarį, trys ginkluoti lenkų kariai išvilko jį iš lovos, apstumdė ir vienmarškinį bei basą išsivarė laukan. Kitame kambarielyje rado apsinakvojusius žydus, kuriuos sumušė, nurengė ir pusnuogius paliko. Rytąs dieną mokiniai neberado savo mokytojo, šauliai buvo susirūpinę draugo likimu. Niekas nežinojo, ar lenkai jį nusivarė nelaisvėn, ar nužudė ir kur jo lavonas. Kai kas manė, kad Juozas Bloznelis išvežtas į Gardino kalėjimą. Tačiau po kelių dienų sužinota, kad mokytoją lenkų kareiviai pervedė per demarkacijos liniją ir, pasivedę Žiogelių kaimo link, nužudė šūviu į galvą, o jo kūną pakijo po Nemuno ledų.

1923 m. gegužės 11 d. alytiškiai pastebėjo ties Alytaus I tiltu ant lytlaužio užsilaikiusį lavoną. Tai buvo Juozas Bloznelis. Tik su apatiniais baltiniais, basas, ant kūno matėsi kankinimų žymės, bet pažinti buvo lengva. Gegužės 13 d. mokytojo kūnas iškilmingai palaidotas Alytaus II parapijos bažnyčios šventoriuje. Laidotuvių metu prie kankinio kapo kalbėjęs Alytaus šaulių rinktinės valdybos pirmininkas dr. Simas Janavičius papasakojo, kaip žuvo šis šaulys, Lietuvos patriotas. Juozas Bloznelis buvo Alytaus šaulių rinktinės tarybos narys, dažnai lankydavosi mieste. Jį alytiškiai labai gerai pažinojo ir gerbė už lietuviybės skleidimą Uciekos kaimo apylinkėse, kuriose jis mokytojavo. Jis buvo nužudytas kaip Lietuvos valstybės tarnautojas, išdrįsęs dirbti kultūros darbą pačiame valstybės pakraštyje.

Šaulių iniciatyva iš Dzūkijos laukuose surinktų akmenų Alytaus XIX šaulių rinktinė pastatė kuklų, bet originalų paminklą, kuris buvo atidengtas ir

pašventintas 1926 m. spalio 17 d. Paminkle iškalti žodžiai: „Lai būna Tau, Laisvės karžygy, lengva Lietuvos žemelė“. Be to, gatvė, vedanti į Alytaus II parapijos šventorių, tarpukariu buvo pavadinta jo vardu (dabar – Bažnyčios g. – aut. past.), o joje pastatytas A+A Juozui Blozneliui skirtas atminimo kryžius.

J. Bloznelis nebuvo pamirštas ir savaime krašte. 1928 m. prie Merkinės valsčiaus valdybos namo išorinės sienos buvo prikalta lenta su žuvusių dėl Lietuvos laisvės vardais:

1918-1928

*Garbė žuvusiems už**Lietuvos Nepriklausomybę**A+A kun. dr. Juozas Bakšys**Mokytojas Juozas Bloznelis**Simas Miškinis**Julius Žekas**Kazys Janulevičius**Vincas Jezerskis**Vaclovas Zurlys*

5-ajame dešimtmetyje ši memorialinė lenta buvo sunaikinta, o 1993 m. toje vietoje vėl pritvirtinta lentos kopija, kurią padarė mokytojas Juozas Kaupinis.

1931 m. birželio 24-ąją, minint Šaulių sąjungos dieną, paskelbtas nutarimas „Apdovanoti žuvusius dėl Lietuvos nepriklausomybės šaulius ir partizanus, pasižymėjusius tėvynės gynimo ir Šaulių sąjungos kūrimo darbe“. Šaulių žvaigždės ordinu (diplomo Nr. 175) buvo apdovanoti ir šaulys Juozas Bloznelis.

Juozas Bloznelis nebuvo vedęs. Jis visą savo energiją, sugebėjimus ir žinias atidavė gimtajam Dainavos kraštui. Tragiškai baigėsi jauno mokytojo šaulio gyvenimas. Nepriklausomybės priešams nepatiko ši energinga, kryptinga idealisto asmenybė.

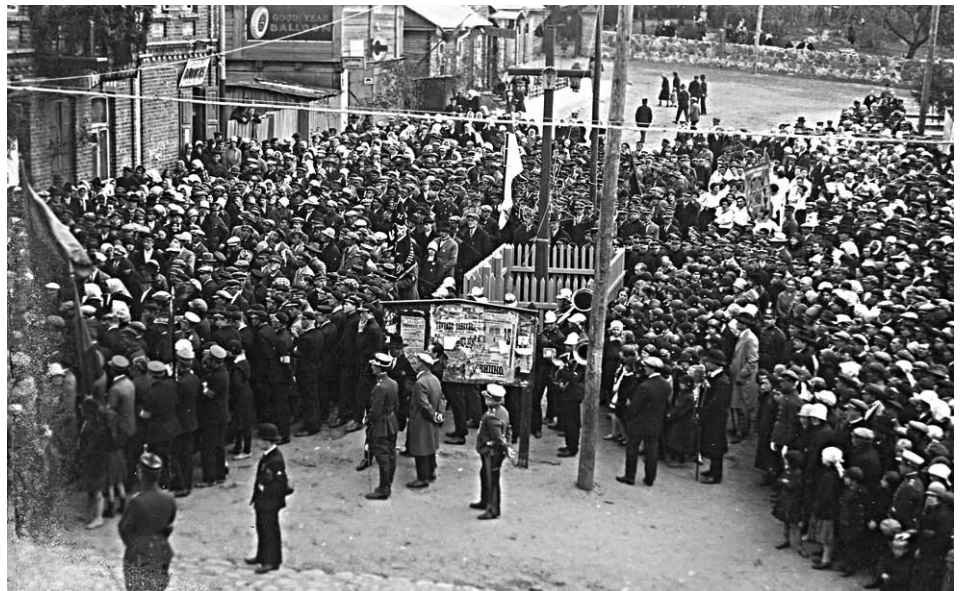
Tenevysta gėlės ant jo kapo!

Pabaiga

- Šaltiniai ir literatūra:**
1. Lietuvos centrinis valstybės archyvas, F. 561, Ap. 2, B. 761, L. 30-30ap., 280
 2. Ten pat, F. 561, Ap. 18, B. 93, L. 4
 3. Ten pat, F. 745, Ap. 4, B. 28, L. 368, 472
 4. Ten pat, F. 1764, Ap. 1, B. 267, L. 175
 5. Bloznelis Juozas. Gerbiameji Redakcija! // Beraštis. 1920 m. vasario mėn. Nr. 1-2, p. 18
 6. Žinios iš Lietuvos. Ek. Merkinė // Lietuva. 1923 m. vasario 21 d. Nr. 41, p. 3
 7. Iš neutralinės zonos. Lenkų užpuolimai. E. Perlojus // Lietuva. 1923 m. kovo 4 d. Nr. 51, p. 13
 8. Iš neutralinės zonos. Lenkų puolimai ir plėšimai neutralinėje zonoje // Lietuva. 1923 m. kovo 16 d. Nr. 61, p. 2
 9. Žinios iš Lietuvos. Ek. Alytus // Lietuva. 1923 m. gegužės 23 d. Nr. 112, p. 2
 10. Mūsų mirusieji. Mokytojas Juozas Bloznelis // Lietuvos mokykla. 1923 m. gegužės mėn., p. 223 (1 dalis).
 11. Mūsų mirusieji. Mokytojas Juozas Bloznelis // Lietuvos mokykla. 1923 m. birželio mėn., p. 256 (2 dalis).
 12. E. Giacintas. Paminklas didvyriui // Trimitas. 1926 m. spalio 28 d. Nr. 42, p. 1334
 13. Žiauriai lenkų nužudytam šauliui J. Blozneliui paminklo atidarymas Alytuje // Trimitas. 1926 m. lapkričio 4 d. Nr. 43, p. 1347
 14. „Šaulių žvaigždė“ apdovanoti // Trimitas. 1931 m. liepos 2 d. Nr. 27, p. 530
 15. Launikonis Romualdas. Kančių kryžkelėje // Alytaus naujienos, 1998 04 30. Nr. 81, p. 4
 16. Kiguolienė Rita. Atminimo jungtis // Alytaus naujienos. 1999 07 10. Nr. 131, p. 4
 17. Abromaitis Vidas. Varėnos krašto mokykla // Dainava (Alytus), 2006 m. Nr. 1 (11), p. 6
 18. Vedlugaite Eglė. Šauliai prieš karą ir dabar // Ramovė (Alytus), 1995 m. balandžio 26 d. Nr. 33, p. 2
 19. Akiras-Biržys. Lietuvos miestai ir miesteliai. Alytaus apskritys. Dzūkų kraštas. Kaunas, 1931, T. 1, p. 492-493
 20. Biržiška Mykolas. Vilniaus Golgota. Vilnius, 1992 (2-asis leidimas), p. 210, 222
 21. Bloznelis Julius. Merkinės takais: prisiminimai. Kaunas, 2000, p. 10, 12, 36, 41, 54, 55, 62, 63, 65, 70, 90-92
 22. Čaplikas Kazimieras. Saugojau žmonių gyvybę ir turtą. Kaunas, 2001, p. 26, 36-37
 23. Česnulis Vytautas. Varėnos krašto šauliai. 1919-1940. Vilnius, 2008, p. 58, 63-64
 24. Ivaškevičius Eugenijus (sudarytojas). Lietuvos karių, partizanų ir šaulių kapų atlasas 1919-1940. Vilnius, 2003, p. 8, 11, 13
 25. Jegelevičius Sigitas. Nemunaitis ir jo parapija. Vilnius, 2002, Kn. 2, p. 749
 26. Kavaliauskas Vilius. Už nuopelnus Lietuvai, II dalis. Vilnius, 2003, p. 558
 27. Kviklys Bronius. Mūsų Lietuva. Vilnius, 1989 (2-asis leidimas), T. 1, p. 438
 28. Liekis Algimantas (sudarytojas). Lietuvos šaulių sąjungos istorija. Vilnius, 1992, p. 42, 81-82
 29. Lietuviškoji enciklopedija. Kaunas, 1935, T. 3, p. 1431
 30. Lietuvių enciklopedija. Boston, 1954, T. 3, p. 81
 31. Lietuvos šaulių sąjungos istorijos fragmentai (2002 m. kovo 7 d. konferencijos pranešimų medžiaga). Kaunas, 2002, p. 29, 36, 38
 32. Miškinis Jonas. Manoji Dzūkija: atsiminimai. London, 1966, p. 54-63, 75-76
 33. Navickas Tadas. Alytus ir jo apylinkės. Chicago, 1988, p. 86, 95, 259
 34. Prunskis Juozas. Bolševikų nužudyti šauliai. Chicago, 1982, p. 146
 35. Pupienis Antanas. Po Dzūkijos dangum (Lazdijų kraštas ir žmonės). Vilnius, 1994, p. 160
 36. Alytaus II parapijos 1923 m. mirties įrašas Nr. 45 // Alytaus raj. CMS duomenys.

Šauliai prie mokytojo šaulio J. Bloznelio kapo Alytaus II kapinėse, 1931 m. (nuotrauka iš A. Antanevičiaus kolekcijos)

Lietuvos Nepriklausomybės 10-ies metų sukaktuvių iškilmės 1928 m. gegužės 15 d. Alytuje, J. Bloznelio gatvėje. Matomas J. Bloznelio atminimo kryžius (nuotrauka iš Alytaus kraštotyros muziejaus rinkinių)

Šalčininkų krašto Eišiškių valsčiaus lietuviškos mokyklos (1939–1944 m.)

Jovita NIŪNIAVAITĖ-LESIENĖ, Antanas LESYS, Vilnius

Jovita Niūniavaitė-Lesienė ir Antanas Lesys

Tęsinys. Pradžia Nr. 11

Ancevičių pradžios mokykla

Ancevičių kaimas priklauso Pabarės seniūnijai. Jame gyvena 34 žmonės (2001 m).

1940 metų rudenį Ancevičių lietuviška pradžios mokykla (Eišiškių paštas; iki Eišiškių autobusų stoties - 7 km) prklause Trakų apskrīčiai. 1941-1942 mokslo metais mokyklos mediniame name buvo I-IV skyriai. Mokiniai mokėsi vienoje, nuomojamoje klasėje. Juozas Lašinskas, Mykolas gimė 1907 metais kovo 19 dieną Vilniuje. Ancevičių mokyklos vedėjo ir mokytojo pareigas ėjo nuo 1940 metų spalio 11 dienos. Jis turėjo laisvai samdomo pradžios mokyklos mokytojo teises. Baigęs pradžios mokyklą ir Vytauto Didžiojo gimnazijos 4 klases, įstojo į Vilniaus lietuvių švietimo „Ryto“ draugijos mokytojų seminariją. Kai mokėsi trečiame kurse, 1927 metais lenkų valdžia seminariją uždarė. Juozas

Lašinskas mokslą tęsė pedagoginiuose kursuose, kuriuos organizavo „Ryto“ draugija. Juose dirbo patys mokytojai (vadovas A. Dubickis). 1929 metais Juozas Lašinskas baigė lietuvių mokytojų seminarijos 5 kursus. Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto dokumentas liudijo, kad Juozas Lašinskas buvo lietuvių mokytojų seminarijos 5 kurso mokinys, lietuvis ir gero pavyzdžio elgesio. Jis tais pačiais metais išvyko į nepriklausomą Lietuvą, įstojo į policijos tarnybą, dirbo raštininku. 1930 metais tapo policininku. Tais pačiais metais buvo pašauktas atlikti karinės prievolės. Mokėsi karo mokykloje. 1931 metais spalio 29 dieną, baigusiam karo mokyklą, suteiktas pėstininkų atsargos jaunesniojo leitenanto laipsnis ir jis paleistas į atsargą. Baigęs karo tarnybą, vėl dirbo policininku. 1932 metais baigė policijos mokyklą. Nuo 1937 metų birželio 1 dienos iki 1940 metų rugsėjo 22 dienos Juozas Lašinskas tarnavo geležinkelio (Vievio, Virbalio ir Švenčionėlių stočių) policijoje I eilės nuovados viršininku. Pareigas atliko sąžiningai. Nuo 1932 metų Juozas Lašinskas buvo Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) narys. Panevėžyje jis buvo XII Šaulių rinktinės vado adjutantu.

1940 metais rugsėjo 22 dieną sovietų valdžia Juozą Lašinską atleido iš einamų pareigų. Švietimo ministerijos Pradžios mokslo departamentas jį paskyrė Eišiškių valsčiaus Ancevičių pradžios mokyklos vedėju, nes jis mokėjo ne tik lietuvių, bet ir lenkų kalbą. 1941–1942 mokslo metais Juozas Lašinskas dirbo Kauno Vokės pradžios mokyklos vedėju. 1942 metais birželio 1 dieną Švietimo valdyba Juozui Lašinskui pripažino pradžios mokyklos mokytojo cenzą ir teises.

Dailidžių kaime buvusi lietuviška mokykla

Butrimonių kaime buvusi lietuviška mokykla

Butrimonių pradžios mokykla

Butrimonių kaimas yra Šalčininkų rajono savivaldybės teritorijoje, 15 km į š. r. nuo Eišiškių, prie Šalčininkų – Eišiškių plento; Butrimonių seniūnijos ir parapijos centras; 462 gyventojai (2001 m.). Butrimonyse yra Švento Arkangelo Mykolo bažnyčia (pastatyta 1799 metais).

Lenkų laikais Butrimonyse veikė lietuviška skaitykla. 1934 metais lenkų administracija suėmė jos vedėją Juozą Valicką, ilgai kankindami visai suardė jo sveikatą.

„Gegužės 19 d. Butrimonių parapijos apylinkės pradžios mokyklų mokytojų, Šaulių būrio ir kitų valstybės pareigūnų pastangomis, suruošta Motinos diena. Lietuvišką pamokslą pasakė kun. I. Ivančikas. Po pamaldų lietuviškos pradžios mokyklos salėje įvyko akademija. I garbės prezidiumą buvo pakviestos mokytojos A. Černienė, L. Ramanauskienė, M. Miknienė, V. Jankelaitė ir kt.

Pats policijos viršininkas Šturaitis pasakė ižangos žodį. Toliau skaitė sveikinimus: Z. Bukentaitė, V. Dailidka, M. Mikna, J. Zalanskis ir M. Vidžbelis. Mokiniai padėkdamavo lietuviškų eilėraščių ir padainavo dainelių. Motinoms buvo įteikta dovanų po 10 litų. „Visų mokyklų vaikai gavo dovanėlių. Po akademijos jaunimas pažaidė ir pasilinksmino“ (Vilniaus balsas. 1940 m., nr. 120).

Butrimonių lietuviška pradžios mokykla (Butrimonių pašto agentūra; iki Eišiškių autobusų stoties - 16 km) Švietimo Ministerijos Pradžios mokslo Departamento inspekcijos lankyta ir tikrinta 1940 metais balandžio 29 dieną. Jos apyskaitoje pažymėta, kad mokykla įsteigta 1921 metais. Mokyklą laikė Eišiškių valsčiaus savivaldybė, o mokytojui algą mokėjo Švietimo Ministerija. Mokykla buvo I laipsnio - 1 komplekto. Mokiniai mokėsi vienoje klasėje, kurios grindų plotas - 35, 1 m². Mokykla turėjo 2 ha nuosavą žemės sklypą ir 420 m² dydžio aikštę. Dokumente pažymėta, kad „Mokiniai, nežiūrind, kad yra lietuvių tautybės, vienok visi yra gan smarkiai sulenkėję arba sugudėję. Dalguma iš jų lietuviškai tik supranta, bet kalbėti tinkamai nemoka. <...> Darbas pradedamas ir baigiamas lietuviška malda“. Mokslo metai prasidėjo 1940 metais vasario 1 dieną, kai atvyko mokytojas. Tuo metu mokyklos vedėju ir mokytoju dirbo Mykolas Vidžbelis (apyskaitoje pasirašė „Vidžblys“). Mokykloje buvo I–IV skyriai, kuriuose mokėsi 46 mokiniai (II skyriuje – 6 mokiniai, III skyriuje – 19 mokinių, IV skyriuje – 2 mokiniai). Tikrinimo metu mokykloje rasta 15 vaikų: vienas mokinys sirgo smegenų uždegimu, kitas - tėvo sužeistas gulėjo ligoninėje; 5 vaikai ganė gyvulius, o 24 beturčiai tarnavo pas ūkininkus kituose kaimuose.

1941-1942 mokslo metais Butrimonių pradžios mokykloje I–IV skyrių vaikai taip pat mokėsi vienoje klasėje. Ji buvo nuomojama medinėje troboje. Mokyklos vedėjo pareigas ėjo mokytoja Rozalija Deveikienė. Ji mokykloje mokytojavo nuo 1940 metų spalio 1 dienos. Tai buvo etatinė darbuotoja.

1941–1944 metais Butrimonių lietuviškos pradžios mokyklos vedėjo ir mokytojo pareigas ėjo Vincas Dailidka.

Mykolas Vidžbelis (Vidžbelis, Vidžblys) tuo metu buvo 45-erių metų. Mokytoju dirbo 15-tus metus. Buvo baigęs Vilniaus lietuvių švietimo „Ryto“ draugijos mokytojų seminarijos 3 kursus. Mokėjo

Ancevičių mokyklos mokytojas Juozas Lašinskas

ne tik lietuvių, bet ir rusų, lenkų, gudų, vokiečių kalbas. Buvo vedęs. Mykolas Vidžbelis labai rūpinosi lietuviškos mokyklos organizavimu ir jos tvarka. Mokykloje mokiniams ir vietiniams gyventojams vedė paskaitas „Lietuviška mokykla Vilniaus kraštui būtinai reikalinga“, „Lietuviška kultūra“, „Lietuvos žemė Vilniaus krašte“, „Skaitykime lietuvišką spaudą“ ir kt.

Lenkų laikais Mykolas Vidžbelis darbuos lietuvių švietimo „Ryto“ draugijos įsteigtose mokyklose.

1926 metais jis mokytojavo Dainavoje (Kaniavos valsčius, Lydos apskritis). Prie jo kibo policija ir nors jis policininkus vaišino, bet jam vistiek protokolas buvo surašytas. Vadinasi, Vidžbelis dirbo nelegaliai (mokė 41 mokinių). Tai matyti iš jo atsiųsto „Rytui“ mokinių sąrašo.

Plikių kaimo (Rodūnės valsčius, Lydos apskritis) „Ryto“ draugijos mokykla įsteigta 1923 metais. Joje Mykolas Vidžbelis mokytojavo 1926–1927 metais.

Kai M. Vidžbelis švietėjišką darbą dirbo Kašetos kaime (Kaniavos valsčius, Vilniaus – Trakų apskritis), iš jo pranešimo „Ryto“ draugijai matyti, kad Vilniaus „Ryto“ mokykla čia buvo įsteigta ir mokslas pradėtas 1927 metais. Dieną pamokas lankė 28, o vakarinius kursus - 26 mokiniai. Mokykla buvo įsikūrusi Rožės Nadzeikienės name. 1929 metais M. Vidžbelis pranešė „Rytui“, jog policija prieš mokyklą rezga pinkles.

M. Vidžbelis 1928-1930 metais mokytoju dirbo ir Pirčiupių (Valkininkų valsčius, Vilniaus - Trakų apskritis) „Ryto“ mokykloje.

Dailidžių pradžios mokykla

Dailidės – Šalčininkų rajono pietvakariuose. Priklauso Butrimonių seniūnijai, 224 gyventojai (2001 m.).

Dailidžių pradžios lietuviška mokykla (iki Eišiškių pašto stoties – 9 km; iki Varėnos geležinkelio stoties – 40 km) lankyta ir tikrinta 1940 m. balandžio 29 dieną. Ji buvo įsteigta savame mediniame pastate, kuris buvo statytas 1928 metais. Trobos stovis – vidutinis. Klasės grindų plotas – 51 m², lauko aikštės – 1000 m², nuosavo žemės sklypo – 14470 m². Prie mokyklos buvo kitas trobesys – tvartas. Mokyklą išlaikė ir mokytojui algą mokėjo Švietimo ministerija.

Tęsinys kitame numeryje

Komentarai, nuomonės, diskusijos, problemos**Ar tautinių mažumų ir lietuvių bendrijų sąrašas yra tikras?**

Rinkimams į Europos Parlamentą Lietuvos lenkų rinkimų akcija pateikė vadinamąjį Tautinių mažumų ir lietuvių bendrijų sąrašą Nr. 8. Jame yra lyg ir 1 neįvardintos „lietuvių bendrijos“ atstovė, bet ji įrašyta trečia nuo galo, o po reitingavimo tapo paskutine. Už ją balsavo 0,0001 procentas lietuvių (ar buvusių lietuvių?), taigi minėti lietuvių bendrijų atstovavimą čia yra labai netaktiška.

Į sąrašą įrašytas nelabai žinomas Baltarusių kultūros centro atstovas rinkėjų taip pat išbrokytas ir nustumtas bet 8 vietomis žemiau. Panašiai atsitiko ir šešiams Rusų aljanso atstovams (vienas jų yra lietuviška pavardė). Likusieji 16 yra Lietuvos lenkų rinkimų akcijos nariai: pirmininkas, 3 jo pavaduotojai, 2 referentai ir t. t. Jie taip pat negali atstovauti daugeliui gudų, rusų, lenkų organizacijų, nekalbant dar apie 100 kitų tautinių mažumų, kurios apsigyveno Lietuvoje (ukrainiečiai, žydai, latviai, estai, totoriai, karaimai ir t. t.).

Vyriausioji rinkimų komisija sudarė darbo grupę rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 41, 6, 52, 54 straipsnių pažeidimams išnagrinėti Vilniaus, Šalčininkų rajonuose.

Rinkėjų valią čia kontroliavo šių rajonų administracijos valdininkai, seniūnijų darbuotojai. Jie vertė eiti į rinkimus, balsuoti už sąrašą Nr. 8 ir Vilniaus rajone reitinguoti numerius 1, 3, 5, 7, 24, o Šalčininkų rajone - 1, 9, 16 numerius. Niekur kitur Lietuvoje ir Europos Sąjungoje nėra rinkimų apylinkės, kur būtų dalyvavę 72 proc. rinkėjų ir 94 proc. jų balsavę už vieną partiją (Vilniaus rajono Mažųjų Lyginių apyl.). Buvo ir perkami rinkėjų balsai dovanomis,

išmokomis, ekskursijomis, kompensacijomis, įdarbinimu ir kitokia šalpa, nemokamu vežimu balsuoti, pažadais atsilyginti už balsavimą po rinkimų. Agituota daugiausia ne politiniu, o tautiniu pagrindu.

Namuose balsuota pažeidžiant balsavimo namuose tvarką, nesant komisijos narių (nesudarant galimybės jiems stebėti) ir nesant reikiamo rinkimų komisijos narių skaičiaus, nesutvarkius balsuoti namuose formos P6, ją interpretuojant subjektyviai, pažeidžiant rinkimų grafiką, agituojuojant rinkimų metu ir galimai klastojant balsus. Dėl to tik Vilniaus rajone birželio 5 d. namuose surinkta 2340 balsų, o birželio 6 d. – 3008 balsai (niekur kitur Lietuvos rajonuose tiek nesurinkta).

Vilniaus, Šalčininkų rajonų savivaldybių pareigūnai, naudodamiesi tarnybine padėtimi, sudarė sau ir Lietuvos lenkų rinkimų akcijai išskirtines rinkimų agitacijos sąlygas. Instrukcijos rinkėjams balsuoti už sąrašą Nr. 8 buvo pagrįstos gąsdinimais, esą Lietuvos Respublika uždarys lenkiškas mokyklas, sulietuvins lenkus ir kitas tautines mažumas, negrąžins jiems žemės, nesilaikys Europos standartų. Tai skelbia ir su Lietuvos lenkų rinkimų akcija susijusiame laikraštyje „Tygodnik Wileńsyczny“ (2009-06-04 – 2009-06-10), kuris balsavimo dienomis platintas rinkimų apylinkėse kartu su lapeliais, kuriuose buvo pažymėta, kaip balsuoti.

Lietuvos sandrauga
„Vilnijos“ draugija
Užs. Nr. 599

Apie moterų pavardes

Akad. prof. habil. dr. Zigmas ZINKEVIČIUS, Vilnius

Atkelta iš 1 p.

Žvirblis vietoj Žvirblytė ar Karvelis vietoj Karvelienė. Čia jau visai negerai. Taip daryti neleidžia lietuvių kalbos sistema, skirianti daiktavardžių giminę galūnėmis, be to, tokia vartoseną yra nelogiška. Ji ir nepatogi, nes netobula. Man pačiam teko atsiprašyti vieno žymaus vokiečių mokslininko, kai ji supainiojau su tą pačią pavardę turinčia moterimi. Užsieniečiai baltistai ne kartą man yra išreiškę susižavėjimą tobula lietuvių asmens įvardijimo sistema. O mes, pamėgdžiodami svetimuosius, jos kratomės!

Kebčiau su galūnėmis -ė tipo moteriškosiomis pavardėmis. Tokios pavardės kaip Žvirblė 'Žvirblytė', daromos iš tėvo pavardės, lietuvių antroponimikos dėsniams neprieštarauja. Kitas klausimas, ar tikslinga jas vartoti. Be to, negalima pasakyti Karvelė 'Karvelienė' - kai moteriškoji pavardė su galūne -ė daroma iš vyro pavardės – tipo pavardės. Jų daryba kertasi su lietuvių antroponimijos

raida. Jos tarmėse turi neigiamą reikšmę. Tokių pavardžių vartoti nepatartina.

Kokia išeitis? Labai paprasta. Nereikia drausti moterims netinkamai vadinantis. Juk tuo atveju jos vis tiek taip vadinsis. Tačiau būtina, kad jos žinotų, jog netinkamai elgiasi. Tegu pati moteris nusprendžia, ar verta jai sudarkyti savo pavardę, vadintis Karvelė vietoj Karvelienė tik dėl to, kad iš pavardės nebūtų aišku, jog ji yra ištekęjusi. Be to, tasai aiškumas apgaulingas. Jeigu pavardė Karvelė pasivadinusi moteris turi vyrą Karvelis, vis tiek aišku, kad ji ištekęjusi. Tai – stručio metodas slėpti galvą smėlyje. Daugiau nieko.

Beje, lietuvių asmens įvardijimo sistema išsirutuliojo savarankiškai, ji nepatyrė lenkų kalbos įtakos, kaip kartais klaidingai manoma. Kas kita patys asmenvardžiai, kurie buvo amžiais nuolat lenkinami, slavinami, vokietinami ar kitaip perdirbinėjami, daugiausia svetimųjų administracijos.

Dėmesio – konkursas !

Vilniečių ainių klubas skelbia moksleivių ir jaunimo konkursą MANO PROTĖVIAI GYVENO VILNIUJE. Konkurse kviečiame dalyvauti moksleivius ir jaunimą, kurių tėvai, seneliai, proseneliai ar giminės, pažįstami gyveno Vilniuje praėjusio amžiaus pradžioje (iki 1939–1940 m.).

Konkurso tema – **Mažai tyrinėtąs XX a. pirmos pusės Vilniaus lietuvių gyvenimas.**

Konkursui laisva forma gali būti pateikta minėtą laikotarpį Vilniuje gyvenusios šeimos istorija, šeimos narių biografijos, visuomeninės veiklos, kūrybos aprašymai; įvairūs dokumentai, dienoraščiai, šios tematikos laiški, iliustruoti fotografijomis ar jų montažais, piešiniais ir kt. Konkursui galima sudaryti šeimos genealoginį medį, papasakoti šeimos legendas, šeimos papročius, apie buvusius kaimynus; aprašyti, nufotografuoti, nupiešti ar kitaip pateikti buvusių (ar esamų) namų, aplinkos, šeimos relikvijų, palaidojimų vaizdus.

Konkurso dalyviai savo darbus siunčia kartu su dalyvio anketa vertinimo komisijai adresu: Vilniečių ainių klubas, M. Daukšos g. 2/4 - 4, LT 02102 Vilnius, iki 2009 m. rugsėjo 30 d. Kiekvienas konkurso dalyvis gali pateikti iki trijų rašinių.

Konkurso nugalėtojai bus apdovanojami 2009 m. spalio 29 d. Vilniaus rotušėje minint Vilniaus atgavimo 70-ąsias metines.

Konkurso nugalėtojai bus apdovanojami piniginėmis premijomis (pirmoji vieta – 800 Lt, antroji – 500 Lt, trečioji – 300 Lt) ir atitinkamo laipsnio diplomais.

Kitiems konkurso dalyviams bus įteikti konkurso dalyvio diplomai.

Papildoma informacija teikiama tel. 8 681 65 050, 8 602 93 367, 8 615 30 310, taip pat ją galima rasti interneto svetainėje www.vilniausrotuse.lt.

Kviečiame dalyvauti!

**„Voruta“
parduodama**

- K110 Vilnius, Geležinkelio g. 16
- K145 Vilnius, Konstitucijos pr. 12
- K190 Vilnius, Gedimino pr. 7
- K200 Vilnius, Gedimino pr. 13
- K26 Vilnius, Sodų g. 22
- K44 Vilnius, J. Lelevelio g. 2
- K45 Vilnius, Gedimino pr. 19
- K48 Vilnius, Gedimino pr. 2
- K5 Vilnius, Sodų g. 22
- K6 Vilnius, Gedimino pr. 44
- K7 Vilnius, Gedimino pr. 31
- K78 Trakai, Vytauto g. 90
- K8 Vilnius, Gynėjų g. 1
- K85 Trakai, Vytauto g. 37
- K9 Grigiškės Kovo 11-osios g. 25a
- K91 Vilnius, Geležinkelio g. 4
- K369 Klaipėda, Taikos pr. 101
- K236 Kaunas, Laisvės al./ Ožėškienės g.
- K466 Panevėžys, Savanorių g. 5
- K558 Šiauliai, Tilžės g. 109
- K436 Marijampolė, Stoties g. 2
- K400 Alytus, Jotvingių g. 10
- K562 Palanga, Vytauto g. 94

Mieli skaitytojai,

Maloniai prašome visus laiškus, straipsnius, fotografijas siųsti el. paštu tokiu adresu **vorutosfondas@voruta.lt**
Iš anksto dėkojame
Redakcija

Trakų žemė

Trakų rajono laikraštis
„Trakų žemė“

priima reklamą,
skelbimus, pranešimus,
sveikinimus, užuojautas.

Kreiptis tel./faks.

8 528 55 331

8 528 51 266

mob. 8 605 19 302

arba el. paštu

trakuzeme@voruta.lt

voruta@voruta.lt,

Naujoji g. 16, Trakai

Voruta

Visos prekių ženklo teisės saugomos

Prenumeratos indeksas 0135

Redakcinė kolegija:

Dr. Arūnas Bubnys, habil. dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė – Vaivadienė, dr. Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, dr. Kęstutis Petrulis, Gediminas Paviržis, akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla, akad. prof. habil. dr. Zigmas Zinkevičius, Juozas Vercinkevičius (vyriausiasis redaktorius).

© Voruta 2009. Visa medžiaga (rašiniai), pateikta laikraštyje „Voruta“, yra VŠĮ „Vorutos“ fondas (įmonės kodas 181392738) nuosavybė. Laikraštį ar jo straipsnius kopijuoti ir platinti be raštiško sutikimo draudžiama.

© Voruta, 2008. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Dvidešimties leidimo metų. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktorių Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kas antrą šėštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos“ leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./ faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, mob. (8 605) 19 302. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. **redaktorius@voruta.lt** Spausdino AB spaustuvė „Titmagas“, Vasario 16-osios g. 52, Šiauliai. Tiražas 1200 egz.

Ieva Jankutė, Lietuva
Tadas Stomma, JAV
Marija Remienė, JAV
Bronius Saplys, Kanada

Spaudos radijo ir televizijos
remimo fondas
Vilniaus krašto lietuvių
sąjunga išeivijoje

Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66
El. paštas: **vorutosfondas@voruta.lt**, voruta@voruta.lt
Interneto svetainė: <http://www.voruta.lt>

Redakcija: Albina Trečiokienė (buhalterė), Auksė Kėkytė (redaktorė), Viktorija Vaškytė, Birutė Zemaitaitytė, Juozas Vercinkevičius